

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๔๓ ตอนที่ ๔๒๑ – ๔๓๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๙๒๑

ส. มีใครอยากจะกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ใหม่ ยากที่จะเป็นไปได้ เพราะฉะนั้น
อบรมเจริญสติปัฏฐานดีกว่า เพราะจะทำให้รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้
เพิ่มขึ้น ในอดีตอนันตชาติก็อาจจะเคยเจริญสมถภาวนาในสมัยที่พระอรหันตสัมมาสัม-
พุทธเจ้าไม่ได้อุบัติ เพราะฉะนั้น แต่ละท่านอาจจะเคยอบรมสมถภาวนามามากบ้าง
น้อยบ้าง อย่างบางชาติของท่านพระสารีบุตรที่ท่านเป็นฤาษี ท่านก็มีความชำนาญใน
ฌานจิตและได้อภิญญาต่าง ๆ เป็นคุณสมบัติพิเศษที่เกิดจากจิตที่สงบเป็นสมาธิ
เป็นฌานจิตต่าง ๆ ในอดีตชาติมาแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉท จนกว่าจะได้
บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า

เพราะฉะนั้น แทนที่จะมุ่งต้องการอิทธิปาฏิหาริย์ หรือว่าความสงบของจิตชั้น
ต่าง ๆ ควรจะให้มโนวิฐานบารมี คือ ความตั้งมั่นที่จะสะสมปัญญารู้ลักษณะของ
สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แม้ขณะสองขณะในวันหนึ่ง ในชาติหนึ่ง ๆ

สภาพธรรมปรากฏ พร้อมทั้งจะให้ประจักษ์แจ้งความจริงของสภาพธรรมที่
ไม่เที่ยง เกิดดับ แต่อวิชชาปิดกั้นไว้ไม่ให้เห็นว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล
และกำลังเกิดดับจริง ๆ เพราะฉะนั้น หนทางเดียว คือ เจริญวิชาเร่เข้าไปใน
สังสารวัฏฏ์ จนกว่าจะถึงวันที่ประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็น
จริงได้ ถ้าจิตไม่หวั่นไหวไปทางอื่น ข้อสำคัญที่สุด คือ จิตไม่หวั่นไหวไปทางอื่น
ถ้าวันนี้เกิดต้องการอิทธิปาฏิหาริย์ สติปัฏฐานก็ไม่เกิด เสียไปชาติหนึ่งแล้ว

ถ. เมื่อประมาณ ๗ ปีมาแล้ว ผมไปฟังธรรมที่ดำเนินกสมเด็จวัดมหาธาตุ
มีผู้ฟังถามพระที่ท่านแสดงธรรมว่า คำว่า จิตว่าง เมื่อจิตว่างแล้วจะเป็นผู้เป็นคนได้
อย่างไร ก็เป็นที่หัวเราะกันในที่ประชุม เมื่อผมไปอ่านในหนังสือของพระผู้แสดงธรรมที่

สวณโมกษ์ ไชยา ท่านกล่าวว่า จิตว่าง คือ ว่างจากโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ใช่จิตว่าง ๆ เฉย ๆ ผมมาเรียนให้ทราบ

ส. เพราะฉะนั้น จึงได้เรียนท่านผู้ฟังว่า เวลาได้ยินพยัญชนะใด ขอให้สอบถามผู้พูดหรือผู้แสดงธรรมนั้นโดยตรง เพื่อท่านจะได้ไม่เข้าใจผิด หรือว่าไม่เข้าใจไปเองว่า ที่ท่านผู้แสดงธรรม หรือที่ท่านผู้ฟังนั้นกล่าวหมายถึงอย่างนั้น ๆ อย่าคิดเอง บางครั้งท่านผู้กล่าวเข้าใจผิด กล่าวผิด แต่ผู้ฟังเข้าใจถูก แปลถูกหมดตามความคิด ความเข้าใจของผู้ฟังเอง แต่ท่านจะรู้ได้อย่างไรว่า ความเข้าใจของท่านเหมือนกับ ความเข้าใจของผู้ที่กล่าวธรรมนั้น หรือว่าต่างกัน ถ้าท่านไม่สอบถาม ผู้กล่าวหรือผู้แสดงธรรมนั้นหมายความว่าอย่างไร หรือว่าเข้าใจอย่างไร อย่าคิดเอง หรือพยายามเข้าใจเอง แต่ควรที่จะสอบถามผู้ที่แสดงธรรมนั้น

ถ. สมถภาวนามีอารมณ์ ๔๐ อาจารย์ก็ได้กล่าวแล้วโดยลำดับ แต่ว่าข้อปฏิบัติที่จะให้ได้ฌานจิตนั้นก็ยังมีอยู่หลายอารมณ์ แต่อาจารย์ไม่เคยอธิบายว่า ข้อปฏิบัติที่จะให้ได้ฌานจิตนั้น ปฏิบัติอย่างไร

ส. ถ้าความสงบแต่ละขณะยังไม่มี เมื่อไหร่ฌานจิตจะเกิด เหมือนกับการกล่าวถึงวิปัสสนาญาณ บางท่านอาจจะสงสัยว่า ทำไมไม่กล่าวถึงวิปัสสนาญาณชั้นต่าง ๆ ถ้าความเข้าใจเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานอย่างถูกต้องยังไม่มี ก็ไม่มีประโยชน์ที่จะกล่าวถึงวิปัสสนาญาณ ฉะนั้น การที่จะกล่าวถึงวิธีที่จะทำให้จิตสงบจนกระทั่งถึงอุปปาจารสมาธิและอัปปนาสมาธิที่เป็นฌานจิตชั้นต่าง ๆ ก็โดยนัยเดียวกัน

คือ ต้องเข้าใจเรื่องของความสงบจริง ๆ ก่อนว่า ความสงบเป็นกุศลจิต ซึ่งไม่ได้เป็นไปทางกายหรือทางวาจาเท่านั้น แต่เวลาที่ทางกาย ทางวาจา ยังไม่มีการประพฤติดังไป จิตในขณะนั้นสงบหรือไม่สงบ นี่เป็นเรื่องการที่จะอบรมเจริญสมถภาวนาจนกว่าความสงบจะมั่นคงขึ้น เพราะมีความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องสภาพของจิตที่สงบ ซึ่งต้องเป็นเรื่องของสติสัมปชัญญะ

ในขณะที่ทุกท่านกำลังนั่งฟังธรรม สติสัมปชัญญะเกิดจึงจะรู้ว่า ขณะนี้จิตสงบหรือไม่สงบ นี่เป็นการอบรมเจริญความสงบจนกระทั่งสามารถรู้ลักษณะของความสงบของจิต หมดความสงสัยในสภาพของจิตที่สงบ

เช่น ถ้าได้ฟังว่า เวลาที่กุศลจิตเกิดไม่สงบแน่นอน เวลาที่กุศลจิตเกิดเท่านั้นที่สงบ เพราะฉะนั้น ขณะที่ให้ทาน ขณะนั้นปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ จิตสงบ เพราะไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ แต่ในขณะที่ให้ทาน สติสัมปชัญญะเกิดหรือเปล่า ถ้าสติสัมปชัญญะไม่เกิด ก็เป็นแต่เพียงความเข้าใจว่า ในขณะที่ให้ทานจิตสงบ เป็นเพียงความเข้าใจ แต่ไม่ใช่การรู้ลักษณะสภาพของจิตที่สงบในขณะที่เป็นไปในทาน เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญความสงบ ต้องประกอบด้วยสติสัมปชัญญะที่รู้จักลักษณะสภาพที่สงบของจิตจริง ๆ ไม่ใช่เพียงชั้นความเข้าใจเท่านั้น

ถ้าในขณะที่ให้ทาน ยังไม่เคยเกิดสติสัมปชัญญะที่รู้ลักษณะสภาพของจิตที่สงบ ที่ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ขณะนั้นจะให้ไปถึงอุปปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิได้อย่างไรในเมื่อแม้ในขณะที่จิตสงบเป็นไปในทาน สติสัมปชัญญะก็ยังไม่เกิดที่เรารู้ว่า เป็นสภาพของจิตที่สงบ และในขณะที่วิริติทุกขจิต เว้นการฆ่า การเบียดเบียนสัตว์ ขณะนั้นสติสัมปชัญญะไม่ได้เกิดระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตที่ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ เมื่อยังไม่รู้ลักษณะสภาพของจิตที่สงบในขณะที่กำลังวิริติทุกขจิต จะให้ถึงอุปปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิที่เป็นฌานจิตได้อย่างไร

หรือในขณะที่ฟังธรรม มีความเข้าใจสภาพธรรม แต่สติสัมปชัญญะไม่ได้เกิด ระลึกรู้ลักษณะของจิตที่สงบที่กำลังเข้าใจ จะให้ถึงอุปปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจจุดประสงค์ของการอบรมเจริญสมถภาวนา หรือการอบรมเจริญสติปัฏฐานว่า ผลของการเจริญสมถภาวนาคืออย่างไร และจะถึงได้อย่างไร ผลของการเจริญสติปัฏฐานคืออะไร และจะถึงได้อย่างไร

เรื่องของภาวนาทั้งหมด ปราศจากสติสัมปชัญญะไม่ได้ และไม่ใช่เพียงเข้าใจ โดยการฟัง หรือโดยการอ่าน แต่ต้องเป็นการเข้าใจลักษณะสภาพของจิตที่สงบ ถ้า

เป็นการอบรมเจริญสมถภาวนา เพราะฉะนั้น ในขั้นต้น ๆ จะต้องเข้าใจลักษณะของจิตที่สงบจริง ๆ เสียก่อน

ถ. ตามที่อาจารย์ทั่ว ๆ ไป ท่านสั่งสอนพวกที่จะเจริญสมถะว่า ต้องหาสถานที่ มิฉะนั้นจะไม่เกิดอะไร แต่ผมคิดว่า อย่างที่อาจารย์บรรยายมาแล้ว คือเข้าใจว่าไม่จำเป็นต้องหาสถานที่ จะเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องไหม

ส. ถ้าไม่มีความเข้าใจ ไปสู่สถานที่หนึ่งสถานที่ใด และก็ยังไม่ว่าใจอะไรทั้งนั้น จิตจะสงบไหมในขณะที่ไปสู่สถานที่นั้น หรือว่าปัญญาสามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมถูกต้องตามความเป็นจริงได้ไหม ถ้าไม่เข้าใจเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน

ถ. ผมมีประสบการณ์หลายครั้ง เช่น บางทีเห็นหรือได้ยินบุคคลอื่นมีความสุขความเจริญอะไรต่าง ๆ มากกว่าผม ก็เกิดอิจฉา แต่เมื่อได้ฟังอาจารย์และนึกถึงความอิจฉาตามที่ผมอ่านพบเรื่องของท่านพระติสสเถระ ก็ระลึกถึงท่าน ท่านเกิดความอิจฉาจนเป็นเหตุให้ท่านตกนรกหมกไหม้ ทนทุกข์ทรมาน เมื่อนึกถึงเรื่องนั้น ทำให้ความอิจฉาไม่ได้เกิดขึ้น ลักษณะเช่นนี้เป็นการระลึกถึงพระสังฆคุณ จะถูกต้องหรือเปล่า

ส. ถ้าระลึกแล้วจิตสงบ

ถ. เมื่อจิตสงบ ก็ไม่เกิดความอิจฉาขึ้นมาขึ้น เรียกว่าเป็นการเจริญสังฆคุณถูกต้องไหม

ส. ถูก

ถ. บางครั้งเห็นสตรีสวย ๆ เกิดความกำหนัด ความปวิพัตถ์ขึ้น ก็นึกถึงท่านพระอานนท์ ที่ครั้งหนึ่งท่านเกิดเป็นผู้ชายและไปเที่ยวหญิงโสเภณี ทำให้ท่านเกิดเป็นโสเภณีตั้ง ๕๐๐ ชาติ เมื่อระลึกได้เช่นนี้ ทำให้ความกำหนัดลดน้อยลงไปจนไม่มี เพราะระลึกถึงท่าน อย่างนี้จะจัดเป็นสังฆคุณใช่ไหม

ส. เวลาที่ระลึกและจิตสงบ ต้องเป็นอารมณ์ของสมถภาวนาอารมณ์ใด อารมณ์หนึ่ง เพราะฉะนั้น เมื่อนึกถึงพระสาวกและจิตสงบ ในขณะนั้นก็เป็นการระลึกถึงพระสังฆคุณ

ถ. เพราะฉะนั้น สมถะก็ไม่จำเป็นต้องหาสถานที่ เกิดได้ทุกขณะ พร้อมด้วยปัญญาของเราที่เกิดขึ้น

ส. มีอารมณ์ถึง ๔๐ จะไปเข้าป่า จะเอาอารมณ์อะไร ในเมื่อชีวิตประจำวันควรอบรมเจริญกุศลทุกประการ ทั้งทาน ศีล และภาวนา

ถ. ไม่จำเป็นต้องหาสถานที่ เพราะสมถะถ้าจะเกิด ก็เกิดได้ทุกสถานที่

ส. เมื่อมีความเข้าใจ

ถ. แต่ผมมีปัญญาน้อย ต้องการสถานที่ เมื่อคืนนี้คอยฟังรายการวิทยุของอาจารย์ ก่อนเวลา ๓ ทุ่มมีบทเพลงไทยจำได้เลา ๆ ว่าเป็นเพลงลาวแพน ฟังแล้วเกิดความสุข เมื่อพิจารณาตามทำนองเนื้อเพลง ก่อให้เกิดปฏิพัทธ์ เกิดกำหนดยินดี ผมพยายามใช้สติว่า นี่เป็นเสียงเท่านั้น แต่ว่าแพ้อารมณ์ อารมณ์บทเพลง ต้องปิดวิทยุ ไม่ฟัง และลองทำอานาปานสติ ทำง่าย แต่ถ้าทำระหว่างมีบทเพลง ไม่ไหว นั่นเป็นลักษณะที่ผมพบกับตัวเอง

บทเพลงรักทั้งหลายที่มีอยู่ในวิทยุ ผมโยนทิ้งได้หมดแล้ว แต่ว่ามีบทเพลงอีกประเภทหนึ่ง เช่น บทเพลงปลุกใจเกี่ยวกับความรักชาติบ้านเมือง ฟังแล้วลืมไปว่าตัวเองอายุใกล้ ๗๐ นึกว่าตัวเองอายุ ๒๐ กว่า ขอเรียนถามว่า บทเพลงแห่งความรักอย่างลาวแพน เป็นเรื่องของโลกมุขจิต แต่เพลงรักชาติเป็นอะไร อย่างตื่นเถิดชาวไทย หรือเพลงอะไรต่าง ๆ ที่มีในวิทยุสมัยหนึ่งนี้ เป็นอะไร หรือจะเป็นโมหะ หลงว่าชาติไทยเป็นของผม

ส. ชอบไหม เพลงนั้น

ถ. ชอบ

ส. เวลาที่ชอบ เป็นอะไร

ถ. ก็โลภะ

ส. ก็โลภะ

ถ. แต่ไม่ได้ชอบเสมอไป ถูกปลุกขึ้นมาจึงลุกขึ้น ลืมไปว่า อายุมากแล้ว

ส. ท่านผู้ฟังต้องการอะไรในชีวิต ขณะนี้

ถ. ความสงบสุข

ส. ประกอบด้วยปัญญา หรือไม่รู้ว่าความสงบเป็นอย่างไร เช่น เวลาที่ทำอานาปานสติ

ถ. พุดถึงอานาปานสติ เมื่อผมอายุได้ ๓๘ ปี เคยอ่านหนังสืออภิธรรมมัตถสังคหะ อ่านแล้วผมเกิดเป็นโรคจิต พายเรือเข้าไปอยู่ในคูคลองเงียบ ๆ ไปนอนดูใบไม้ไหว อยากมีฤทธิ์ จะทำอากาสนัญญาตนะ

ส. ขอประทานโทษ ทำไมมุ่งไปที่อากาสนัญญาตนะ

ถ. ผมอยากมีฤทธิ์

ส. ผ่านฌานอื่น ๆ แล้วหรือ เพราะว่าอากาสนัญญาตนะเป็นอรุพฌาน ถ้ายังไม่บรรลुरुพฌานที่ ๕ จะถึงอากาสนัญญาตนะไม่ได้

ถ. ตอนนั้นผมมีโอกาสไปอยู่ต่างประเทศ คบค้าสมาคมกับเพื่อนฝูงหลายคน พอกลับมาก็นั่งทำอนาปานสติ ไม่รู้ว่าผมเป็นโรคจิตหรือเปล่าตอนนั้นนึกว่าอยากพบเพื่อนคนนั้น ในวินาทีนั้นเอง รู้สึกว่า ผมเห็นเขากำลังเดินรำอยู่

ส. ดีใจที่เห็น ใช่ไหม

ถ. ผมอยู่กรุงเทพ เขาอยู่ที่โคเปนเฮเกน ห่างกัน ๖ ชั่วโมง

ส. เลยดีใจที่ได้เห็นเขา

ถ. ผมก็เข้าไปดิ่งหูเขา

ส. อย่างนั้นหรือ อานาปานสติ

ถ. ผมก็ไม่รู้ เมื่อผมรู้ตัว ก็จับบันทึกเหตุการณ์ และเขียนจดหมายถึงเขา บอกว่า ชั่วโมงนี้เวลากทมเท่านี้ เวลาที่โคเปนเฮเกนเท่านั้น ลืกกำลังทำเช่นนั้นอยู่ ใช่ไหม ผมแย้งคู่เดินรำ ลืดยังไม่ยอมให้อ้าว และผมได้รับจดหมายตอบจากเขาว่า

ทำไมไม่รู้ล่ะ ซึ่งอาจจะเป็นเหตุการณ์บังเอิญที่ว่า ผมคิดไปเอง และตรงกับเวลานั้น ๆ ซึ่งผมก็คิดว่า เอ ผมเป็นโรคจิตหรือเปล่า ต่อไปผมก็ทิ้ง เพราะมีงานในหน้าที่

ส. แต่ควรที่จะได้พิจารณาว่า ขณะนั้นหรือที่เป็นอานาปานสติ

ถ. ผมเขียนตรง ๆ ว่า ผมเป็นคนมีปัญญาน้อย ผมอ่านจากหนังสือ ไม่ได้ไปแสวงหาอาจารย์ การที่ไม่หาอาจารย์ เพราะผมเจอแต่ละคนมีเครื่องรางของขลัง มีอะไรที่ไม่ตรงต่อพระวินัย ผมจึงมาฟังอาจารย์ที่นี่พูด และพยายามที่จะเอาสติมาใช้ ในวิถีชีวิต อย่างที่เล่าเมื่อครู่นี้ ผมโยนบทเพลงทิ้งไปไม่ได้ ระหว่างที่วิทยุยังมีบทเพลง อยู่ผมยังทนไม่ไหว ผมต้องปิดวิทยุ ถ้าไม่ปิดผมต้องคล้อยตาม

ส. ความสงบมี ๒ อย่าง คือ ความสงบที่เกิดพร้อมสติปัฏฐานอย่างหนึ่ง และความสงบ เวลาที่มีอารมณ์ของสมถภาวนาอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งในชีวิตประจำวันของแต่ละท่าน ท่านเลือกไม่ได้ เกิดได้ยินแล้วเพลงนั้น และเกิดความพอใจขึ้น เป็นสิ่งที่ยับยั้งไม่ได้ แต่ถ้าสติปัฏฐานเกิด เป็นผู้มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ในขณะที่สติระลึกรู้ลักษณะของเสียง หรือว่าสติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของได้ยิน ในขณะที่เริ่มศึกษาที่จะรู้ในสภาพรู้ที่เป็นนามธรรม หรือในลักษณะของเสียงที่ปรากฏ ซึ่งไม่ใช่สภาพรู้ ในขณะที่นั้นจิตสงบ ซึ่งเลือกไม่ได้เลย เสียงเกิดขึ้น ได้ยินแล้ว เพราะฉะนั้น เป็นการที่จิตจะสงบได้โดยสติปัฏฐานเกิดขึ้น ไม่จำเป็นต้องเลือกว่า จะเจริญสมถภาวนา เพราะว่าต้องการความสงบ ซึ่งสมถภาวนาไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้ เป็นสมุจเฉท

ถึงแม้ว่าใครจะเจริญสมถภาวนา บรรลุถึงขั้นสูงที่สุดของฌาน คือ เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ซึ่งเป็นอรุณภูมิ แต่เป็นปุถุชน สังสารวัฏฏ์ยังไม่สามารถที่จะหมดสิ้นได้ ยังจะต้องมีการเกิดวนเวียนไปในสังสารวัฏฏ์

แต่ละท่านยังไม่ได้บรรลุถึงปฐมฌานที่จะไปบังเกิดในพรหมโลก แต่ทุกขณะจิตที่จะล่วงไป ผ่านไปอย่างรวดเร็ว ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ปัญญาสามารถที่จะค่อย ๆ อบรมเจริญขึ้น ซึ่งในขณะที่นั้นเป็นความสงบที่ประกอบด้วยสติปัฏฐานที่จะทำให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงและดับสังสารวัฏฏ์ได้

เพราะฉะนั้น ไม่ควรที่จะคิดว่า จะสงบ เวลาที่ได้ยินเสียงเพลงอย่างนั้น เมื่อไม่สงบก็ปิดเสีย การที่จะปิดวิทยุหรือการที่จะรับฟังต่อไป ทุกขณะจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย บางครั้งอาจจะเปิดรับฟังต่อไป บางครั้งอาจจะปิด ซึ่งสติปัญญาสามารถที่จะเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมในแต่ละขณะนั้นได้ โดยที่ใจอย่ามุ่งหวังที่จะสงบ แต่ควรจรรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

๙๒๒

ส. สมถภาวนาเป็นกุศล แต่ว่าจุดประสงค์ของพุทธบริษัทควรจะเป็นการ
อบรมเจริญสติปัฏฐาน เพื่อที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม ซึ่งการอบรมเจริญสติปัฏฐาน
นั่นเองจะเป็นเหตุให้จิตสงบขึ้น โดยเป็นสมถภาวนาที่ละเอียดที่ละน้อย เพราะผู้มีปกติ
อบรมเจริญสติปัฏฐาน ย่อมเป็นผู้ที่กุศลเจริญ

โดยมากท่านผู้ฟังคิดถึงคำว่า เจริญกุศล หรือว่าเจริญสติ หรือว่าเจริญสมาธิ
เจริญสมณะ แต่ที่จริงแล้วสติเจริญ กุศลเจริญ หรือว่าสมณะ ความสงบเจริญ เวลาที่มี
ความเข้าใจถูกต้องว่าไม่ใช่ตัวตน ขณะนั้นสติเจริญ หรือว่าความสงบเกิดขึ้นเพราะ
เหตุปัจจัย ซึ่งความสงบนั้นจะค่อย ๆ เจริญขึ้นตามเหตุตามปัจจัยด้วย

อย่ามุ่งหวังที่จะสงบโดยไม่ได้รู้เรื่องของสมถภาวนาอย่างถูกต้อง เพียงอ่าน
หนังสือยังไม่สามารถที่จะเข้าใจได้ว่า จิตที่สงบมีลักษณะอย่างไร ในขณะที่
เพราะฉะนั้น ก็มีความเข้าใจที่สับสนและคลาดเคลื่อน เช่น มุ่งหวังที่จะทำ
อากาสนัญญาตนญาณโดยที่มานจิตยังไม่เกิด หรือว่าความเข้าใจเรื่องสมถภาวนา
ยังไม่ถูกต้อง

บางท่านถามว่า ถ้าเป็นอย่างนั้น ๆ แล้ว จิตเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล ส่วนมาก
ใช้คำว่า กุศล แต่ไม่ได้รู้ลักษณะของกุศลจิต ด้วยเหตุนี้จึงสงสัยว่า อย่างนี้เป็นกุศล
หรือไม่ใช่กุศล

ทำไมจึงเกิดความสงสัยว่า อย่างนี้เป็นกุศลหรือว่าเป็นอกุศล ก็เพราะไม่ใช่การ
รู้ลักษณะของกุศลจิต เป็นแต่เพียงการใช้คำหรือใช้ชื่อว่ากุศล ฉันท สมณะก็
เหมือนกัน ใช้ชื่อ หรือใช้คำว่าสมณะ แต่ไม่ได้เข้าใจคำว่าสมณะจริง ๆ ว่า สมณะ
หมายความว่าสภาพของจิตที่เป็นกุศล ที่สงบ เพราะฉะนั้น เวลาที่จิตเป็นกุศล ควร
จะรู้ลักษณะของจิตที่เป็นกุศล จึงจะหมดความสงสัย ถ้ารู้แต่ชื่อ ก็ไม่หมดความสงสัย
ว่า อย่างนี้เป็นกุศลหรือเปล่า อย่างนั้นเป็นกุศลหรือเปล่า ขณะที่พยายามทำจิตให้หนึ่ง

แล้วก็เกิดเห็นอะไร ๆ ขึ้นมา ขณะนั้นเป็นกุศลหรือเปล่า มีแต่ความสงสัยในชื่อ ว่าเป็นกุศลไหม เพราะไม่เคยรู้ลักษณะสภาพของจิตที่เป็นกุศลจริง ๆ ใช้แต่ชื่อ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของผู้ที่ตรัสรู้ริยสัจธรรมโดยตลอด และทรงแสดงไว้โดยละเอียด เพื่อที่จะให้ผู้ที่เป็นสาวก คือ ผู้ฟัง พิจารณาใคร่ครวญในเหตุผล จนกระทั่งสามารถรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ ไม่ใช่ให้ศึกษาเพียงชื่อต่าง ๆ และสงสัยกันว่า นี่เป็นกุศลหรือไม่ใช่กุศล แต่เป็นการอบรมปัญญาจนกระทั่งสามารถที่จะรู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง และรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรม ไม่เพียงแต่ใช้ชื่อ แต่รู้จริง ๆ ว่า กุศลจิตมีลักษณะอย่างไร ต่างกับอกุศลจิตอย่างไร

เพราะฉะนั้น การศึกษาธรรมทั้งหมดจะขาดเหตุผลไม่ได้ และยิ่งเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานย่อมเป็นผู้ที่สามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่ทรงแสดงไว้ ไม่ใช่เพียงชื่อ แต่เพราะสติเริ่มระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ทรงแสดงไว้โดยละเอียดยิ่งขึ้น

ถ. ที่ปิดวิทญ์ เพราะรู้ว่าถ้าเปิดต่อไป ผมจะแพ้ต่อโลกมุลจิต

ส. แพ้เสมอ มีใครที่ชนะโลกะ

ถ. แต่ถ้าปิด อาการแพ้หนักขึ้น

ส. หยุด แต่ไม่ได้ดับ

ถ. บางครั้งเคยนึกถึงอาจารย์ในใจ ก่อนมาที่นี่ ผมได้สร้างห้องพิเศษห้องหนึ่งที่บ้านที่กรุงเทพ ผมใช้ชื่อห้องว่า อ่าเกอไทรน้อย ถ้าผมอยู่ในห้องนั้นแล้วผมบอกทุกคนในบ้านว่า ผมไม่ได้อยู่ที่นี้ ผมอยู่ไทรน้อย มีธุระอะไรให้สั่งไว้ ผมจะไม่ออกมาพบ ระหว่างที่อยู่ที่นี่ผมรู้สึกว้า ผมชนะ ไม่มีอะไรเข้ามาทวงใจ แต่เสียงดนตรีเข้ามาทวงใจ ผมแพ้ทุกที

ส. ไม่ชอบเสียงดนตรี แต่ชอบบ้านไทรน้อย ใช่ไหม ก็ยังไม่ชนะโลกะ ตราบใดที่ปัญญายังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง อย่าคิดว่า จะชนะโลกะได้

สภาพธรรมที่สามารถจะดับ หรือระงับ หรือบรรเทาโลภะได้ คือ ปัญญา เพราะฉะนั้น ถ้าปัญญายังไม่เกิดก็เข้าใจเองว่าชนะ ก็รู้เรื่องชื่อของกุศลและอกุศล แต่ยังไม่รู้ลักษณะของสภาพจิตที่เป็นอกุศล และที่เป็นกุศล

ถ. เคยรู้มาว่า การทำสมาธิเข้าฌานขั้นสูง ๆ สามารถที่จะเห็น จะคุยกับ หลวงปู่มั่น หรือหลวงปู่ฝั้น ซึ่งท่านจะให้ธรรม หรือสอนอะไรให้ อยากทราบว่า สิ่งนั้นคืออะไร เกิดจากอะไร

สุ. เคยเรียนถามท่านที่สอนหรือเปล่า

ถ. ถาม แต่ยังไม่ได้รับความรู้ที่แน่นอน

สุ. อยากทราบว่าเป็นอะไร ไซ้ไหม มีท่านผู้ฟังที่จะช่วยกรุณาให้ความเห็น บ้างไหม

ผู้ฟัง ตามที่คุณถาม อย่าไปเชื่อเลย ผู้ที่ได้ฌานได้อะไรจริง ๆ ท่านไม่มาคุย หลอก คนที่ไซ้ไซ้ โกหก เพื่อหวังลาภยศนั้นแหละจะมาคุย จำไว้แค่นี้ เท่านั้นแหละ

สุ. เวลาที่ได้ยินได้ฟังอะไรมา ได้ยินแต่ชื่อ แต่ยังไม่เข้าใจในเหตุในผล ของสภาพธรรมนั้นจริง ๆ เพราะฉะนั้น บางคนบอกว่า นั่งนิ่ง ๆ และก็หลับตา นึกถึง อะไรสักอย่างหนึ่ง จะเป็นของตัวเอง ที่กาย หรือพระพุทธรูป หรืออะไรก็ตาม จนกว่าจะ เห็นอะไรสักอย่างหนึ่ง และบอกว่านั้นเป็นฌานจิต แต่ถ้าเป็นผู้ที่ศึกษาจริง ๆ จะรู้ว่า นั้นไม่ใช่ฌานจิต

การศึกษารธรรมเป็นเรื่องละเอียด และเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษา ไม่ว่าจะเรื่องของ อกุศลใด ๆ ก็ตาม หรือว่ากุศลขั้นใด ๆ ก็ตาม ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมโดย ละเอียดตลอด ๔๕ พรรษา ผู้ใดต้องการรู้เรื่องของฌานจิต หรือเรื่องของโลกุตตรจิต หรือเรื่องของอกุศลจิตอกุศลกรรมโดยละเอียดอย่างไร จะศึกษาได้จากพระธรรมที่ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยครบถ้วน แต่ถ้าไม่ศึกษาพระธรรม ก็เป็นการอ่านเรื่อง ในหนังสือที่บางท่านเขียนไว้ตามความคิด หรือตามความเข้าใจของท่านผู้หนึ่ง ซึ่ง ไม่ตรงตามพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้

เพราะฉะนั้น เมื่อมีความเลื่อมใส มีความศรัทธาในพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ควรที่จะศึกษาพระธรรมโดยตรง เพื่อที่จะได้เข้าใจโดยถูกต้อง

ถ. สมมติว่า เฟ่งพระพุทธรูป เฟ่งจนจิตสงบแล้ว มองไป คิดไป นึกไปแต่พระพุทธรูป อยากทราบว่า บุญกุศลที่จะเกิดนี้ จะเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะผมไม่ได้ปฏิบัติให้เกิดบุญ คือ ผมเอาแต่สติเฟ่งอยู่ที่พระพุทธรูปนั้น ผมไม่ได้ทำบุญอะไรเลย ผมจะได้บุญอย่างไร

ส. เวลาที่ดูพระพุทธรูป จิตสงบหรือไม่สงบ

ถ. จิตสงบ แต่ผมไม่ได้ไปทำอย่างอื่น ๆ ที่จะให้เป็นบุญขึ้น

ส. รู้ได้อย่างไรว่า จิตสงบ

ถ. ก็ผมเฟ่งดูพระพุทธรูปอยู่อย่างนั้น ชั่วโม่งแล้วชั่วโม่งเล่า อะไรอย่างนี้

ส. งามไหม

ถ. งาม

ส. งาม พอใจในความงามของพระพุทธรูปไหม

ถ. พูดถึงความพอใจ รู้ดีกว่าตอบอาจารย์ลำบาก แต่รู้ดีกว่างาม

ส. รู้ดีกว่างาม ก็พอใจ ขณะนั้นสงบหรือไม่

ถ. ก็ไม่แน่ แต่ผมรู้ดีกว่าสงบ

ส. เรื่องของการอบรมเจริญสมถภาวนาเป็นเรื่องแน่ ไม่ใช่เรื่องไม่แน่ เพราะฉะนั้น สติสัมปชัญญะจะต้องเกิดขึ้นรู้ในขณะที่กำลังเห็นว่า จิตสงบหรือไม่สงบ ซึ่งความสงบไม่ได้อยู่ที่พระพุทธรูป

ถ. อยู่ที่จิต

ส. อยู่ที่จิต เพราะฉะนั้น ในขณะที่เห็นพระพุทธรูป จิตสงบหรือไม่สงบ ที่เรารู้ได้ต้องสติสัมปชัญญะเกิด ไม่ใช่ว่าพอเห็นพระพุทธรูปก็สงบแล้ว นั่งจ้องไป ๆ เข้าใจว่าสงบขึ้น ถ้าสติสัมปชัญญะไม่เกิดจะรู้ได้อย่างไรว่า ในขณะที่นั้นไม่ใช่สงบ เพราะพระพุทธรูปงาม

- ถ. สติสัมปชัญญะคืออะไร
- ส. เวลานี้มีจิตใหม่
- ถ. มี
- ส. สงบหรือไม่สงบ
- ถ. ยังไม่สงบ
- ส. ยังไม่สงบ ทำไม่รู้ว่าไม่สงบ
- ถ. ก็ยังไม่ได้คิดแน่วแน่ถึงกิจการอะไรอย่างหนึ่งอย่างใด
- ส. เวลาคิดแน่วแน่ นั่นเป็นลักษณะของสมาธิ ไม่ใช่ลักษณะของสติสัมปชัญญะ
- ถ. สัมปชัญญะ หมายความว่าอย่างไร อาจารย์โปรดอธิบาย
- ส. พร้อมสติที่รู้สภาพของจิต เวลาที่เห็นพระพุทธรูป เพ่งความสนใจไปที่พระพุทธรูป ไม่ใช่ที่จิต
- ถ. สนใจไปที่พระพุทธรูป ไม่ใช่ที่จิต
- ส. ไม่ใช่ที่จิต
- ถ. ไม่ได้สนใจที่ดวงจิต
- ส. เพราะฉะนั้น ไม่รู้สภาพของจิตที่กำลังเห็นพระพุทธรูป เพราะว่ามุ่งจดจ่ออยู่ที่พระพุทธรูป ซึ่งในขณะนั้นสติสัมปชัญญะไม่ได้เกิดขึ้นพิจารณาสภาพของจิตว่า สงบหรือไม่สงบ
- ถ. จะสงบได้เมื่อไหร่
- ส. พุทธานุสสติ ระลึกถึงพระคุณ แม้เพราะเหตุนี้ แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จิตที่ระลึกอย่างนี้ ผ่องใส สงบ เพราะเห็นพระคุณเวลาที่นึกถึงพระพุทธรูป
- ถ. ถ้าอย่างนั้น เข้าใจ
- ส. ก็ไม่ใช่ขณะที่กำลังดู หรือจ้องพระพุทธรูป ไซ้ใหม่ นี่เป็นเหตุที่จะต้องศึกษาโดยละเอียด อย่าใช้เพียงชื่อ แม้แต่คำว่า กุศล ก็อย่าใช้เพียงคำ ต้องเข้าใจ

ลักษณะสภาพของจิตที่เป็นกุศลที่สงบ แม้แต่สมถะ ความสงบ ก็ต้องรู้ว่า ขณะไหนที่เป็นพุทธานุสสติ ซึ่งไม่ใช่ขณะที่จ้องพระพุทธรูป แต่เป็นขณะที่ระลึกถึง พระพุทธคุณ

ถ. เข้าใจแล้ว ขอบพระคุณ

ส. เรื่องสมถภาวนา เป็นเรื่องละเอียดจริง ๆ ไม่ทราบที่ท่านผู้ฟังยังมีความคิดเห็น หรือประสบการณ์อะไรที่ข้องใจอยู่อีกหรือเปล่า

ผู้ฟัง ผมขอพูดถึงเรื่องสมถะ การเจริญพระพุทธรูปแบบเจริญพุทโธ อย่างท่านที่ถามว่า เพ่งพระพุทธรูป เป็นสมถะ เป็นสมาธิหรือเปล่า ตามความเข้าใจของผม แต่ก่อนก็เคยปฏิบัติอย่างนั้น คือ เพ่ง และทำให้จิตสงบในพระพุทธรูปนั้น แต่ยังไม่เข้าถึงความจริงแท้ คือ ถ้าพระพุทธรูปที่ท่านสร้างไว้เพื่อให้ระลึกถึง พระพุทธคุณ เมื่อเราเพ่งเห็นรูปร่างเป็นอย่างนี้ ขณะที่เจริญสติปัฏฐาน บางทีก็เป็นอกุศล มีการเห็นว่าสวย หรือตรงนั้นไม่สวย สลับกันไป ตอนหลังผมมาฟังอาจารย์ ได้ฟังคำบรรยายต่าง ๆ พอเข้าใจได้ว่า เมื่อเราเห็นพระพุทธรูป ระถึงถึงท่านว่า ตรัสรู้เองโดยชอบ ท่านเป็นถึงพระมหากษัตริย์ มีสมบัติทรัพย์เหนือกว่าพวกเราทั้งหลาย มีความสุข เหตุใดท่านจึงสละราชสมบัตินั้น และนึกถึงว่า ท่านเห็นเทวทูตทั้ง ๔ คือ การเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย ท่านก็มีความสลดพระทัย คิดว่าความสุขทั้งหลาย ไม่สามารถยั่งยืนไปได้จึงบรรพชาเป็นสมณะ และท่านก็เจริญเรื่อยไปต่าง ๆ นานา จนได้ฌาน ท่านก็ยังไม่พอใจ เมื่อระลึกได้ถึงอย่างนี้ ผลปรากฏว่าจิตสงบ ไม่ได้ระลึกถึงเรื่องอื่น และเมื่อท่านได้กระทำทุกกริยา หาวีธีต่าง ๆ เมื่อไม่ได้ผล ท่านก็จะสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นมาเจริญทางใหม่ เป็นเหตุให้ท่านรู้แจ้งอริยสัจ ๔ เมื่อระลึกถึงอริยสัจ ๔ ก็มาสรุปลงด้วยการเจริญสติปัฏฐาน เมื่อระลึกอยู่เรื่อย ๆ ขณะนั้นจิตใจย่อมสงบ ไม่มีอกุศล

ผมเจริญอย่างนี้อยู่บ่อย ๆ เป็นต้นว่า กลางคืนลุกขึ้นมา ตี 3 ตี 4 นอนไม่หลับ ระลึกถึงพระพุทธรูปบ้าง พระสงฆ์บ้าง บางองค์ท่านมีประวัติมาอย่างไร เราก็นึกถึงอย่างนั้น ๆ ปรากฏว่าเข้าขึ้นมา เหมือนกับเรานอนหลับสนิทตลอดคืนเลย ไม่มีอาการ

อ่อนเพลีย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ผมปฏิบัติอยู่เป็นประจำทุก ๆ วัน อานิสงส์ของการเจริญพุทธคุณที่ถูกต้อง ควรจะเป็นอย่างนี้ ผมเข้าใจว่าอย่างนั้น

ถ. ดิฉันสงสัยเรื่องความสงบ ที่อาจารย์ตั้งปัญหาว่า การทำงานมีจิตกุศล ไช้ไหม ดิฉันอยากทราบว่า การทำงานที่เกิดกับสติสัมปชัญญะ บางครั้งอาจจะไม่เกิดกับกุศลก็ได้

ส. เช่นในขณะไหน

ถ. เช่น ในขณะที่เราทำงาน เราเกิดความสงสัยว่า ที่เราทำไปนั้นถูกหรือผิด

ส. ทาน หมายถึงการให้วัตถุที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้รับ ในขณะนั้นจิตต้องประกอบด้วยเมตตา

ถ. เราก็มี แต่ในขณะเดียวกันเราก็สงสัยว่า สิ่งที่เราทำไปนั้นถูกหรือผิด

ส. คนละขณะจิต

ถ. ก็เกิดพร้อมกัน

ส. ดูเหมือนว่าพร้อม แต่กุศลจิตเป็นกุศลจิต อกุศลจิตเป็นอกุศลจิต

ถ. จะสงบหรือ

ส. ขณะใดที่เป็นกุศล สงบ เพราะไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ ขณะนั้นจึงเป็นกุศล

ถ. เพราะฉะนั้น กุศลกับอกุศล ก็ปลี่ยนกันในงานนั้น

ส. เกิดคนละขณะ กุศลก็ให้ผลเป็นกุศลวิบาก

ถ. จิตเกิดดับ ๆ ทุกขณะ แต่ว่าติดต่อกันจนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ ในขณะที่เราเผลอไป เราก็เกิดเมตตาจิต และดีใจว่าเขาได้รับสิ่งของที่เรารวบรวมด้วยความพอใจ ทั้งของเขาและของเรา แต่เราก็คิดว่า บางคนอาจจะไม่ต้องการสิ่งนี้ได้

ส. คนละขณะแล้ว กุศลจิตเป็นกุศลจิต และก็ดับไป

ถ. จึงจะสงบหรือ

ส. เพราะในขณะที่ให้ปราศจากโลภะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ

ถ. และสติที่เกิดขึ้น

ส. เวลาที่ระลึกที่จะให้ นั่นคือสติ ไม่ใช่เรา เพราะว่าวันหนึ่ง ๆ ลองสำรวจพิจารณาจิตใจว่า เป็นทาสของโลกะ หรือความต้องการนี้มากแค่ไหน เพราะทุกคนหวังแต่จะได้

ถ. เกิดเมตตา คิดที่จะให้

ส. ขณะนั้นเป็นสติ

ถ. อันนี้สงบ ไซ้ไหม

ส. สงบเพราะเป็นกุศล สงบจากโลกะ โทสะ โมหะ

ถ. งั้นก็น้อยมาก

ส. น้อย จนกระทั่งไม่ได้สังเกต เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะอบรมเจริญสมถภาวนา ไม่ใช่ว่ากุศลจิตไม่เกิดเลยก็ไปนั่งเพ่ง นั่งจ้องสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อที่จะให้สงบ แต่ผู้ที่จะอบรมเจริญสมถภาวนา กุศลจิตต้องเกิดพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะที่พิจารณาเริ่มรู้ลักษณะสภาพของความสงบของจิตที่เป็นกุศล

ถ. เรื่องเสียง อย่างเพลงที่ฟังในขณะที่เรานั่งสมถกัมมัฐาน

ส. สมถกัมมัฐาน นั่งอีกแล้ว

ถ. เราได้ยิน ในขณะที่เรานั่ง ยังไม่ใช่สมถะ เพราะยังไม่สงบ

ส. ที่แรกอาจจะเข้าใจว่าเป็นสมถะ ซึ่งนั่นเป็นการใช้คำ ใช้ชื่อ โดยที่ยังไม่ได้รู้หรือเข้าใจลักษณะของความสงบจริง ๆ เพราะฉะนั้น ก็ใช้คำนั้นติดปาก แต่เวลาที่เข้าใจแล้ว ก็ไม่ใช้คำนั้น

ถ. จะใช้คำว่า เราจะนั่งเพื่อรักษาใจให้สงบ

ส. เป็นไปไม่ได้ ถ้าปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นรู้ลักษณะสภาพความสงบของจิต ไม่มีปัญญาที่จะรู้ลักษณะสภาพของจิตที่สงบ จะไปนั่งเพื่อรักษาจิตให้สงบได้อย่างไร

ถ. ถ้าเช่นนั้นกล่าวว่า เรานั่ง และได้ยินเสียง เสียงนั้นที่เราได้ยิน มีทั้งที่พอใจและไม่พอใจ เราก็พยายามที่จะตัดออกไป คือ เราได้ยินเสียงนั้นตลอดเวลา เราก็ไม่สนใจที่จะฟังเสียงนั้น อย่างนี้เรียกว่า สงบได้ไหม

ส. ไม่ได้ ถ้าอย่างนั้นก็ง่าย ทำเป็นไม่ได้ยินก็คิดว่า ขณะนั้นสงบแล้ว แต่
เรื่องของสมถภาวนาหรือวิปัสสนาภาวนาเป็นเรื่องของปัญญาต่างชั้น ถ้าปัญญาไม่เกิด
ไม่สามารถที่จะสงบได้ ไม่สามารถที่จะอบรมเจริญความสงบให้มั่นคง

๙๒๓

ส. ความสงบมี ๒ อย่าง เวลาที่สติปัฏฐานเกิดก็สงบโดยนัยของการอบรมเจริญวิปัสสนาภาวนา และเวลาที่จิตระลึกถึงอารมณ์ที่สงบอารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดในสมถภาวนา ๔๐ ขณะนั้นเป็นความสงบขั้นสมถะ แต่ต้องศึกษาโดยละเอียด มิฉะนั้นก็เป็นเพียงการใช้คำ เหมือนกับใช้คำว่า กุศล จนกระทั่งเกิดความสงสัยว่า นี่กุศลหรือเปล่า เพราะไม่รู้ลักษณะของกุศล เพียงแต่ใช้คำว่ากุศล จึงสงสัย

เริ่มที่จะรู้ลักษณะของกุศลหรือยัง

ถ. ขั้นแรกของการฝึกจิตให้สงบ ควรจะทำอย่างไร

ส. ศึกษาให้เข้าใจ ก่อนที่จะทำอะไรทั้งหมดต้องมีเหตุผล พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเรื่องสภาพธรรม เหตุ และผลของสภาพธรรมนั้น ๆ โดยละเอียด เป็นเรื่องของปัญญา พุทธศาสนาก็คือการอบรมเจริญปัญญาให้เข้าใจถูกต้อง

ถ. เพราะฉะนั้น การไปนั่งทำสมาธิ ก็เป็นการไม่ถูกต้อง

ส. ไม่สงบ ไม่มีปัญญา ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร จะสงบได้อย่างไร ก็เหมือนกับที่เคยใช้คำว่า สงบ โดยที่ไม่รู้ว่า สงบหมายถึงอะไร เวลาที่อยู่คนเดียว เจ็บ ๆ ขาปวด ปวดเข่า ปวดคอ สงบไหม เริ่มสงสัยแล้ว ซึ่งก่อนหน้านี้คงจะบอกว่า สงบ ดูรูปวิเวกสวย ๆ มีคลอง มีทุ่งนา ป่า เขา สงบไหม

ถ. ไม่สงบ

ส. ตอนนี้ออกว่า ไม่สงบ ซึ่งแต่ก่อนนี้เข้าใจว่าสงบ ได้ยินเสียงเพลงเบา ๆ ไม่ดังก็เข้าใจว่าสงบ อยู่คนเดียวก็คิดว่าสงบ แต่ถ้าไม่ศึกษาจะไม่ทราบว่า แท้ที่จริงในขณะเหล่านั้น ไม่สงบ

ถ. ขั้นแรกที่เราจะศึกษา จะศึกษาจากที่ไหนบ้าง หรือจากหนังสือก็ได้ หนังสือธรรมที่ถูกต้องจริง ๆ

ส. เวลาที่ศึกษา หมายความว่าพิจารณาเหตุผลที่ได้ฟัง หรือว่าที่อ่าน อย่าเพียงอ่านแต่ไม่พิจารณา เขาว่ามาน ก็เป็นมาน เขาว่าอากาสนัญญาตนะ ก็อากาสนัญญาตนะ เขาว่าเนวสัญญานาสัญญายตนะ ก็เนวสัญญานาสัญญายตนะ อย่างนั้นไม่มีเหตุผลเลย หลายท่านบอกว่า ท่านถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะ ท่านว่า แต่ไม่ใช่การรู้ลักษณะสภาพของธรรมตามความเป็นจริง เพราะแม้ลักษณะของจิตที่สงบก็ยังไม่รู้ว่า ขณะไหนที่สงบ

ถ้าถามว่า ขณะไหนสงบ บางท่านบอกว่า ขณะที่เป็นอุปจารสมาธิ และอัปนาสมาธิ

มาจากไหน อุปจารสมาธิและอัปนาสมาธิ อยู่ดี ๆ เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ถ้าไม่เริ่มจากความสงบที่ละขณะสองขณะ พร้อมด้วยสติสัมปชัญญะที่ละเล็กที่ละน้อย จนกระทั่งความสงบมั่นคงขึ้น ปรากฏลักษณะของความสงบที่มั่นคงเป็นสมาธิ

ถ. เราจะรู้ได้อย่างไรว่า เราอยู่ในอุปจารสมาธิหรือในอัปนาสมาธิ

ส. อย่าใช้คำ แต่ต้องรู้ลักษณะสภาพของจิต เริ่มตั้งแต่เดี๋ยวนี้ สงบหรือไม่สงบ ถ้ายังบอกไม่ได้ ยังไม่ต้องพูดถึงอุปจารสมาธิหรืออัปนาสมาธิ จะถึงได้อย่างไรในเมื่อยังไม่รู้เลยว่า ขณะนี้ เดี๋ยวนี้ สงบหรือไม่สงบ ถ้าคนอื่นจะบอกว่า เป็นกุศล ใช้คำอีกแล้ว ใช้แต่คำว่า กุศลบ้าง สมถะบ้าง แต่ไม่ได้รู้ลักษณะสภาพของจิตจริง ๆ ว่า ขณะนั้นสงบ เป็นสมถะ เป็นกุศล หรือว่าไม่ใช่กุศล

ถ. ถ้าจะศึกษาจากหนังสือธรรมต่าง ๆ ก็มีมาก

ส. มีมาก อ่านและพิจารณา ถ้าอ่านแต่ไม่ได้พิจารณา จะไม่ได้เหตุผลอะไรเลย อย่าเชื่อตามโดยง่าย

ผู้ฟัง เรื่องอ่านหนังสือธรรมทุกวันนี้ ถ้าตัวเองไม่มีภูมิความรู้มาก่อน จะพิจารณาไม่ได้ ผู้ที่จะพิจารณาได้ต้องอาศัยตัวเองมีความรู้มาก่อน ผมมีความคิดที่จะแนะนำ คือ อ่านพระไตรปิฎกเท่านั้น หนังสือของอาจารย์ต่าง ๆ ทุกวันนี้มีมาก แต่เราจะพิจารณาได้อย่างไรว่า อาจารย์ไหนพูดตามพระไตรปิฎก และอาจารย์ไหนพูดเอาเอง ถ้าเราไม่ได้ศึกษาจากพระไตรปิฎกด้วยตนเอง เราจะพิจารณาไม่ออกว่า

อาจารย์ไหนพูดเอาเอง อาจารย์ไหนพูดตามที่พระพุทธเจ้าตรัส เพราะฉะนั้น อ่านจากพระไตรปิฎกปลอดภัยที่สุด

ส. พระไตรปิฎกก็ยาก เพราะฉะนั้น ต้องอดทน มีวิริยะ มีขันติ มีความตั้งใจมั่นที่จะพิจารณาจนกระทั่งได้เหตุผล และเป็นความเข้าใจจริง ๆ ถ้าไม่เข้าใจ ต้องยอมรับตามความเป็นจริงว่า ยังไม่เข้าใจ ถ้าเข้าใจก็ต้องรู้ว่า เข้าใจ ถ้าเข้าใจยังไม่ค่อยอยู่ ก็ต้องรู้ว่า เป็นความเข้าใจที่น้อยอยู่

ผู้ฟัง เป็นไปไม่ได้ถ้าปัญญาตัวเองยังไม่ถึง เช่น เวลาที่มีสำนักหนึ่งปฏิบัติกัน คำว่า จิตสัง ไปด้วยกับคนที่ศึกษามาแล้ว หรือว่ายังไม่เคยศึกษาอะไร ทั้ง ๆ ไปเขาจะต้องรับรองว่า มีเหตุผลจริง ๆ เพราะว่าการที่ผมยืนยันนี้ ถ้าจิตไม่สังก็ไม่ยืนยัน และการที่ผมจะยกมือไปหยิบของ ถ้าจิตไม่สัง มือก็ไปไม่ได้ คนธรรมดาสามัญต้องยอมรับว่ามีเหตุผล อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้น ถ้าศึกษาตามอาจารย์ต่าง ๆ จะพิจารณาอย่างไร ถ้าปัญญาไม่ถึงพิจารณาไม่ได้ เพราะฉะนั้น การไขว่ไขว่ การที่จะผิดพลาดต่าง ๆ มีได้

ส. เริ่มจากพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ซึ่งประมวลข้อความต่าง ๆ ในพระอภิธรรม เพราะในทั้ง ๓ ปิฎกนี้ ถ้าจะเริ่มอ่านจากพระไตรปิฎกเล่มหนึ่งเล่มใด ก็จะพบพยัญชนะและข้อความหลายตอนซึ่งไม่สามารถจะเข้าใจได้ แต่ถ้าได้ศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะก่อน มีความเข้าใจในปรมัตถธรรมแล้ว ก็จะอ่านพระไตรปิฎกมีความเข้าใจได้พอสมควร และถ้าศึกษามากขึ้น พิจารณามากขึ้น เจริญสติปัญญามากขึ้น จะทำให้เป็นการเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนขึ้น ตรงตามที่พระองค์ทรงแสดงไว้ว่า จิตสังไม่มี เพราะข้อความในพระไตรปิฎก หรือในพระอภิธรรมมัตถสังคหะก็แสดงว่า จิตเป็นสภาพที่มีลักษณะรู้อารมณ์ ไม่ว่าจะเกิดจิตใดเกิดขึ้นในขณะไหน จิตเป็นสภาพรู้ และอารมณ์เป็นสิ่งที่จิตกำลังรู้ เพราะฉะนั้น ไม่มีสิ่ง เพราะว่าในขณะนั้นรู้อารมณ์ ไม่ใช่สิ่ง ยังมีอะไรสงสัยไหมในเรื่องของสมถภาวนา ซึ่งสมัยนี้ใช้คำนี้กันมาก

ถ. เมตตา เจริญได้ทั้ง ๓ ทวาร คือ กาย วาจา ใจ ถ้าเป็นกรุณา มุทิตา อุเบกขา จะเจริญได้ทั้ง ๓ ทวาร

สุ. เหมือนกัน ทางกาย เวลาที่ใครได้ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ก็ไปแสดงมุทิตาจิตกันด้วยกาย มีวัตถุ มีสิ่งของไปร่วมแสดงความยินดีด้วย ทางวาจาก็กล่าวคำซึ่งแสดงถึงจิตที่บันเทิงด้วย ยินดีด้วย หรือทางใจ เวลาที่นึกถึงความสุข ลาภ ยศ สรรเสริญ สักการะที่บุคคลอื่นได้รับ ก็พลอยชื่นชมยินดีด้วย ขณะนั้นก็เป็นทางใจ

มีท่านที่ถามเรื่องการแผ่เมตตาให้เทวดา ท่านข้ามมนุษย์ มนุษย์ที่เห็นกันอยู่ทุกวัน ๆ ยังไม่ได้ระลึกเลยว่า มีเมตตาในแต่ละบุคคลพอเพียงแล้วหรือยัง แต่ว่านึกถึงบุคคลในภูมิอื่น เช่น เทพและเทวดา ซึ่งเป็นเรื่องที่จะเอียด

การเจริญกุศล ควรจะเป็นการเจริญกุศลที่กว้างออก ๆ จริง และต้องด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องจึงจะเป็นกุศลที่กว้างออก หรือว่าแผ่ขยายไปได้จริง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะเอียดที่จะต้องพิจารณาจิตใจของตัวเองว่า เวลาที่นึกถึงเทวดา โดยการศึกษาปริมัตถธรรมทราบ ว่า เทพมีจริง เทวดามีจริง พรหมมีจริง อรูปพรหมมีจริง เทวดาก็อยู่ในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ รูปพรหมก็อยู่ในพรหมภูมิชั้นต่าง ๆ อรูปพรหมก็อยู่ในอรูปพรหมภูมิ แต่ว่าใจก็อดนึกถึงไม่ได้ทั้ง ๆ ที่มองไม่เห็น ซึ่งการนึกถึงเทวดานี้ ก็ควรที่จะพิจารณาจิตใจในขณะที่คิดถึงนั้นว่า เป็นกุศล หรือว่าเป็นอกุศลก่อนที่จะแผ่เมตตาแล้วจะข้ามไปหมด มุ่งแต่จะคิดว่า การแผ่เมตตานี้เป็นเรื่องท่อง เป็นเรื่องของการท่อง ตามรูปของพยัญชนะที่มีแสดงไว้

แต่ตามความเป็นจริงแล้ว การเจริญเมตตาเป็นเรื่องของจิตที่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ และประกอบด้วยความหวังดีเวลาที่นึกถึงสัตว์ บุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ในโลกนี้ สัตว์เดรัจฉาน หรือว่าเป็นบุคคลในภูมิอื่น ๆ เพราะฉะนั้น ก่อนอื่นต้องพิจารณาด้วยสติสัมปชัญญะว่า เวลาที่คิดถึงเทวดา จิตเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล ปกติคิดอย่างไร เวลาที่คิดถึงเทวดา

ผู้ฟัง คิดว่า เทวดามีอำนาจ และได้ศึกษาว่า ถ้าแผ่เมตตาให้เทวดา เทวดาท่านจะปกป้องรักษาคุ้มครอง เพราะฉะนั้น จึงแผ่เมตตา หรือแผ่กุศลให้แก่เทวดา

สุ. ไม่พ้นจากการรักตัวเอง รักชีวิต เพราะรู้ว่า เทวดามีอำนาจและสามารถที่จะปกป้องรักษาถ้าเพียงท่านแผ่อุทิศส่วนกุศลให้เทวดา หวังอีกแล้ว เรื่องของ

จิตเป็นสิ่งที่ละเอียดมาก เพราะฉะนั้น ที่จะขัดเกลากิเลสต้องรู้ว่า กิเลสเกิดเมื่อไหร่ หนะไหน มีลักษณะอาการอย่างไร เพราะโลภะชาฎฉลาดมากจริง ๆ ถ้าปัญญาไม่เกิดขึ้นรู้ว่าขณะใดเป็นโลภะ ขณะนั้นไม่มีทางที่จะหมดโลภะ เช่น พอนึกถึงเทวดา ก็หวังประโยชน์ของตัวเองจากเทวดา คือ หวังให้เทวดาปกป้องคุ้มครองรักษา ขณะนั้นเป็นโลภะ และการมุ่งที่จะแผ่กุศลก็เพื่อหวังผล คือ การได้รับความคุ้มครองปกป้องจากเทวดา ซึ่งไม่ใช่เป็นการอบรมเจริญกุศล เพราะเป็นการหวังผล

อย่าลืมว่า การอบรมเจริญสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนานั้น เพื่อบรรเทาเพื่อละคลาย เพื่อดับกิเลสเป็นสมุจเฉท เพราะฉะนั้น ต้องเห็นโทษของอกุศล ต้องเห็นโทษของโลภะ ต้องเห็นโทษของโทสะ ต้องเห็นโทษของโมหะจริง ๆ กุศลจึงจะเจริญ ความสงบของจิตซึ่งเป็นสมถะจึงจะเจริญขึ้น และสติปัญญาซึ่งประกอบด้วยปัญญาก็จะเจริญขึ้น เพราะปัญญารู้ว่า ขณะใดเป็นอกุศล และรู้ว่าควรที่จะละอกุศล

เพราะฉะนั้น โดยนัยนั้นไม่ใช่การเจริญความสงบ เพราะเป็นไปด้วยความต้องการ ไม่ว่าจะกล่าวคำสักร้อยครั้งพันครั้ง ก็ยังเป็นไปด้วยความหวังผล คือ ความต้องการจากเทวดา แม้แต่การที่จะอุทิศส่วนกุศล หรือว่าแผ่เมตตาให้กับเทวดา ก็จะต้องเริ่มจากความเข้าใจที่ถูกต้องว่า การอบรมเจริญเมตตาเพื่อขัดเกลากิเลสของตัวเอง ไม่ใช่เพื่อหวังผลตอบแทนจากผู้ที่ย่านคิดว่าท่านแผ่เมตตาไปให้ เพราะถ้าโดยลักษณะนั้น ไม่ได้แผ่เมตตา แต่ว่าเป็นการหวังผล เช่นเดียวกับคาถากันงู ดูเหมือนท่านมีเมตตาต่องูมาก แต่ว่าหวังผลไม่ให้งูกัด อย่างนั้นหรือเมตตา

เพราะฉะนั้น เรื่องของเมตตาเป็นเรื่องของการที่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะที่รู้ลักษณะสภาพของจิตว่า ขณะใดเป็นอกุศล ขณะนั้นจะไม่ใช่เป็นความสงบเลย

การแผ่เมตตาในเทวดาด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องว่า เทพมีจริง และการที่เกิดเป็นเทวดานั้น เพราะผลของกุศลจึงทำให้เกิดในเทวโลกได้ มีความชื่นชมในกุศลของผู้ที่เกิดในเทวโลกว่า ท่านเป็นผู้ที่ได้กระทำบุญกุศลมาแล้ว จึงมีปัจจัยทำให้ท่านเกิดในเทวโลกได้ ซึ่งในขณะนั้นเป็นกุศล ไม่ริษยา รู้จริง ๆ ว่าเป็นเพราะผลของกุศล และ

ยินดีด้วยในการเกิดเป็นเทวดาของท่านเหล่านั้น ขณะนั้นเป็นจิตที่สงบ เป็นกุศลแล้วที่นึกถึงกุศลธรรมที่ทำให้เกิดเป็นเทพ

และท่านที่คิดจะแผ่เมตตาให้เทวดา ก็ควรที่จะได้พิจารณาถึงเหตุผลต่อไปว่า ท่านจะแผ่อย่างไร ท่านจะให้อาหารเหมือนอย่างมนุษย์ เกื้อกูลกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ก็ไม่มีประโยชน์ เพราะอาหารของเทวดาไม่ใช่อาหารของมนุษย์ ถ้าท่านคิดว่า จะเอาอาหารของมนุษย์ไปให้เทวดา จะไม่สำเร็จประโยชน์แก่เทวดาเลย เพราะเทวดาไม่ได้บริโภคอาหารของมนุษย์ เทวดามีอาหารทิพย์ของเทวดา

การที่จะเจริญเมตตาในภูมิมนุษย์นี้ กระทำได้ทั้งโดยทาน การให้วัตถุเกื้อกูลกับบุคคลอื่น หรือว่าโดยศีล การวิริติ การไม่เบียดเบียนประทุษร้าย ไม่ผูกโกรธ ไม่อาฆาต ไม่พยาบาทในบุคคลอื่น ในขณะนั้นเป็นเมตตาระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ แต่เทพไม่ต้องการบริโภคอาหารของมนุษย์ และท่านเองไม่สามารถที่จะไปฆ่าเทวดา เพราะเทวดาเป็นเทพ เกิดขึ้นเพราะผลของบุญ มีอายุตามที่ท่านได้กระทำบุญมาแล้ว ว่า ท่านจะมีชีวิตอยู่ระหว่างที่เป็นเทพนั้นมากน้อยแค่ไหน เพราะฉะนั้น ท่านจะไปวิริติ การฆ่าเทวดาก็ไม่ได้ หรือว่าจะเอาอาหารไปให้เทวดาก็ไม่ได้ นอกจากจะคิดถึงคุณของเทวดาที่ท่านเป็นผู้กระทำบุญมาแล้ว และชื่นชมยินดี อนุโมทนาด้วยในบุญกุศลที่ท่านได้กระทำให้มาแล้ว เพราะฉะนั้น หนทางเดียว คือ ทำความดี และอุทิศส่วนกุศลให้เทวดาอนุโมทนาด้วย นั่นคือการแผ่เมตตาให้แก่เทวดา ไม่ใช่วิธีทอ้งหรือวิธีอื่น

ถ. ที่ว่าอุทิศส่วนกุศล คือ ในขณะที่เราทำทาน หรือว่าประกอบกุศลแล้ว ก็แผ่ส่วนกุศลให้เทวดา ใช่ไหม

สุ. ถ้าทำความดี ท่านเป็นเทพ ท่านก็ต้องอนุโมทนาในความดีที่คนนั้นทำ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่มุ่งหวังที่จะให้ท่านคุ้มครองโดยการเพียงแต่ทอ้ง แต่ทุกขณะที่ทำดี เทวดาเห็น ถ้าเป็นเทวดาที่ดี ท่านก็อนุโมทนา ท่านก็ชื่นชม และท่านก็มีกุศลจิตที่จะกระทำให้สิ่งที่เท่าที่ท่านสามารถจะกระทำได้อต่บุคคลนั้น แต่อย่าหวัง ก็เป็นโลกะ

ถ. ที่ว่าแผ่ส่วนกุศล ก็ไม่มีความหมาย

ส. แม่ได้ ทำความดีให้ท่านอนุโมทนา เพราะให้ท่านวัตถุกับท่านไม่ได้ อาหารท่านก็มีอาหารที่เป็นทิพย์ ประณีตกว่าอาหารมนุษย์ เสื้อผ้า เครื่องบริโภคของท่านก็ประณีตกว่าทั้งหมด ท่านมีเพชรนิลจินดามากมาย ทรัพย์สมบัติมหาศาล เกินกว่ากษัตริย์มหาศาลในโลกใด ๆ โดยการเกิดเป็นเทพ เพราะฉะนั้น มนุษย์จะไปหยิบยื่นอะไรให้ท่าน ก็ไม่เป็นที่ปรารถนา ไม่เป็นที่ต้องการของท่าน แต่ทำความดี ท่านเห็น ท่านรู้ ท่านอนุโมทนา

ถ. เท่านั้นเอง

ส. จะอะไรอีก ทาน ก็ให้ท่านไม่ได้ ศีล จะไปฆ่าท่านก็ไม่ได้ มีอยู่ทางเดียว คือ ทำความดีให้ท่านชื่นชม อนุโมทนา และแผ่อุทิศส่วนกุศลให้ท่าน เวลาที่ท่านทำความดีแล้ว

ถ. แม่ หมายความว่า ระลึกถึงท่านหรือ

ส. เหมือนกับอุทิศส่วนกุศลให้ใคร ๆ โดยทั่วไป พอไหม แต่ต้องมีเหตุผล ต้องเป็นกุศลจริง ๆ ต้องให้สงบจริง ๆ ด้วย ไม่ใช่เอาอกุศลมาเป็นกุศล คละเคล้ากันไปและเข้าใจว่า อกุศลนั่นเองเป็นกุศล

ถ้ามีความเข้าใจผิดเพียงเล็กน้อย ท่านเป็นผู้ที่ไม่ตรงต่อพระธรรมวินัย เพราะพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเป็นเรื่องละเอียด เป็นเรื่องที่สามารถจะคลคลาย บรรเทา ขัดเกลากุศลจนกระทั่งสามารถดับได้เป็นสมุจเฉท ไม่ใช่เป็นคำสอนของศาสดาซึ่งไม่รู้แจ้ง เพราะฉะนั้น ก็มีอกุศลธรรมคละเคล้ากันไปกับกุศลธรรม ไม่ใช่อย่างนั้น แต่อกุศลเป็นอกุศล และกุศลเป็นกุศล

สำหรับท่านที่หวังจะให้เทวดาปกป้องคุ้มครองรักษา โดยการท่องคำแผ่เมตตาให้กับเทวดา เวลาที่ท่านประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อน นึกโทษเทวดาบ้างไหมว่า ไม่คุ้มครองรักษา อุตส่าห์แผ่เมตตาไปก็มากมาย พอถึงเวลาจริง ๆ ก็ต้องประสบกับเคราะห์กรรม เคยนึกโกรธเทวดาบ้างไหม

ก็ตีที่ไม่โกรธ ทั้ง ๆ ที่หวังจะให้เทวดาปกป้องคุ้มครอง แสดงให้เห็นว่า ถ้าท่านหวัง และไม่ได้สิ่งที่หวัง ต้องเป็นทุกข์ แต่ถ้าเป็นจิตที่สงบจริง ๆ ไม่ได้มุ่งหวัง

ทำกุศลเพราะมีฉันทะในกุศลเท่านั้น มีความพอใจในสภาพธรรมที่เป็นกุศล โดยที่ไม่ได้มุ่งหวังผลของกุศล เพราะฉะนั้น ก็ย่อมจะไม่โทษใคร หรือว่าไม่เกิดความทุกข์เดือดร้อนเพราะคิดว่า เมื่อแผ่ส่วนกุศลให้เทวดาแล้ว ทำไมเทวดาไม่รักษา

๙๒๔

ถ. สมมติว่า คนมีไข้ปวดศีรษะทรมานทรมานมาก ตามความเข้าใจคิดว่า อาจจะมีเจ้ากรรมนายเวรมาทำให้ปวดหรือทรมาน การแผ่ส่วนกุศลให้ จะมีประโยชน์ไหม จะได้ผลอะไร

ส. เจ้ากรรมนายเวร หรือว่ากรรมของเรา

ถ. ไม่ทราบ

ส. มีใครเป็นเจ้าของกรรมของเราหรือเปล่า

ถ. ไม่มี

ส. ถ้าเช่นนั้นจะไปแผ่ให้ใคร นอกจากเจริญเมตตากับแม่แต่ผู้ที่เป็นข้าศึก หรือผู้ที่มีเวร โดยที่ในขณะนั้น จิตไม่โกรธ ไม่ผูกโกรธ เมตตา คือ สภาพที่ไม่โกรธ สภาพที่เป็นมิตร สภาพที่หวังดี ไม่มีศัตรู ใครจะเป็นศัตรูกับเรา แต่จิตของเราไม่เป็นศัตรูกับบุคคลนั้น นั่นคือ สภาพของจิตที่เป็นเมตตา

ถ. ก็เข้าใจผิดที่แผ่เมตตาให้เจ้าเวรนายกรรม

ส. โดยมากหวังผล รักอะไรก็ไม่เกินรักตัว รักตัวเองที่สุด รักชีวิตที่สุด เพราะฉะนั้น ทุกอย่างที่เราทำลองพิจารณาดูว่า เพื่อตัวเอง หรือเพื่อชีวิตของตัวเอง หรือเปล่า

ถ. ไม่ใช่

ส. ก็กำลังป่วยไข้ไม่ใช่หรือ อยากจะหาย

ถ. ไม่ใช่เพื่อตัวเราเอง เป็นคนอื่น อยากจะให้เขาหาย อยากให้เขาดีขึ้น

ส. ก็ต้องรู้เหตุรู้ผลว่า ที่เป็นอย่างนั้นเพราะอะไร ถ้าเจ้าเวรนายกรรมอภัยให้ได้ ก็ไม่ต้องไปโรงพยาบาล ไข้ไหม

ถ. กุศลจิตเป็นสมถกัมมัฏฐานหรือ

ส. กุศลจิต ทาน การให้ เป็นกุศล ขณะนั้นจิตสงบ สมถภาวนา หมายความว่า การอบรมความสงบให้มั่นคงขึ้น จนกระทั่งความสงบนั้นมั่นคง ประกอบด้วยสมาธิขั้นต่าง ๆ

ถ. อารมณ์กัมมฐาน ๔๐ การให้ทานนี้จิตสงบ เป็นสมถะไหม

ส. บางท่านก็มีอุปนิสัยในการให้ทาน เป็นทานอุปนิสัย บางท่านมีอุปนิสัย ในการรักษาศีล เป็นศีลอุปนิสัย แต่ไม่ได้หมายความว่า ท่านเหล่านั้นจะอบรมเจริญ สมถภาวนาเพื่อให้จิตสงบมั่นคงขึ้น และที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสมถภาวนา ก็เพราะว่าขณะใดที่อกุศลจิตเกิด ขณะนั้นย่อมสะสมทำให้อกุศลเพิ่มพูนขึ้น เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงการอบรมเจริญสมถภาวนาเพื่อที่จะละคลาย บรรเทาอกุศลให้น้อยลง ซึ่งสมถภาวนานั้นทรงแสดงว่า ไม่สามารถดับกิเลสได้เป็น สมุจเฉท แต่เป็นกุศลธรรมที่ควรอบรมเจริญ เพราะการที่จะดับสังสารวัฏฏ์ได้ ไม่ใช่ว่า ภายในชาตินี้ หรือ ๒ ชาติ หรือ ๓ ชาติ แต่กว่าจะอบรมบารมีจนกระทั่งพร้อมที่จะ รู้แจ้งอริยสัจธรรมก็เป็นกัป ๆ และกัปหนึ่งก็แสนนาน เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็ควรที่จะให้ กุศลอื่น ๆ เจริญด้วย

ถ. อกุศลธรรม ไม่สามารถทำให้จิตสงบได้ ใช่ไหม

ส. แน่นนอน

ถ. จิตที่เป็นกลาง ๆ ถือว่าสงบไหม

ส. เช่นจิตอะไร เป็นกลาง ๆ

ถ. อุเบกขาจิต

ส. อุเบกขาเกิดกับกุศลจิตก็ได้ เกิดกับอกุศลจิตก็ได้

ถ. จัดเป็นสมถะได้ไหม

ส. เวลาที่เป็นกุศลจิต ขณะนั้นจิตสงบ แต่ยังไม่ใช้สมถภาวนา เพราะ เกิดขึ้นจากอุปนิสัยที่ได้สะสมมาในการให้ทาน อาจจะทำให้ทานบ่อยในชีวิต แต่ว่าไม่ได้ อบรมเจริญจากานุสสติ

ผู้ใดก็ตามที่จะอบรมเจริญความสงบของจิตโดยอาศัยจาคะ การบริจาค ต้องเป็นผู้ที่ให้ทาน ถ้ายังไม่ได้ให้ทาน จะโน้มระลึกถึงสภาพของจิตที่สงบในขณะที่ให้ได้ อย่างไร เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะระลึกถึงสภาพของจิตที่สงบขณะที่ให้ จะต้องมีการให้ก่อน ไม่ใช่อยู่ดี ๆ ก็นึกอยากจะทำสมถภาวนาให้จิตสงบโดยอารมณ์นั้นอารมณ์นี้ ก็ทำได้ แต่จะต้องมีเหตุที่สมควรเป็นปัจจัย

ถ. จิตที่เป็นกุศลจิต จะสงบได้ ต้องมีอุเบกขาเป็นปัจจัยก่อน ใช่ไหม

ส. ไม่จำเป็น โสมนัสก็ได้

ถ. อกุศลธรรมเป็นปัจจัยให้เกิดกุศลธรรมได้ไหม

ส. เป็นเรื่องละเอียดที่จะต้องรู้ว่า มีปัจจัยหลายอย่าง ไม่ใช่มีปัจจัยเดียว ปัจจัยที่ทรงแสดงไว้โดยประเภทใหญ่ ๆ มีถึง ๒๔ ปัจจัย และยังทรงแสดงว่า โดยกาล ไหน โดยอดีตกาล หรือว่าโดยปัจจุบันกาล ธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียด

ถ. การเจริญฌาน จิตเป็นกุศลใช่ไหม

ส. เจริญเมื่อไร จะตั้งต้นด้วยการเจริญฌานนั้น เป็นไปไม่ได้ ต้องตั้งต้นด้วยสติสัมปชัญญะที่รู้สภาพของจิตที่เป็นกุศลที่สงบว่า สงบเพราะอะไร และไม่สงบเพราะอะไร

ถ. อย่างนิวรรณ์ ๕ ไม่ครอบงำจิต เป็นฌานจิตไหม

ส. ยังไม่ต้องถึงฌานจิตก็ได้ เวลาที่กุศลจิตเกิดเป็นไปในทาน ขณะนั้นก็ไม่มีนิวรรณ์ ๕ นี่เป็นเรื่องชื่อต่าง ๆ อีกเหมือนกัน แต่ไม่ใช่เป็นสติสัมปชัญญะที่รู้ลักษณะของสภาพของจิตจริง ๆ ในขณะนี้

ถ. กุศลธรรมเป็นสิ่งที่ควรเจริญ ใช่ไหม

ส. แน่นนอน

ถ. นิพพานกับโลกุตตรจิตเหมือนกันไหม

ส. ไม่เหมือน นิพพานไม่ใช่โลกุตตรจิต นิพพานเป็นวิสังขารธรรม ส่วนโลกุตตรจิตเป็นสังขารธรรม สังขารธรรมมีปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้นและดับไป นิพพานเป็น

วิสังขารธรรม เพราะไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง ไม่เกิดจึงไม่ดับ เพราะฉะนั้น นิพพานไม่ใช่โลกุตตรจิต

ถ. จิตของพระอรหันต์เป็นโลกุตตรจิต ใช่ไหม

ส. ที่กล่าวว่า จิตของพระอรหันต์ คือ อรหัตตมรรคจิต เกิดขึ้นดับกิเลสที่เหลือทั้งหมดเป็นสมุจเฉทไม่เกิดอีก เมื่ออรหัตตมรรคจิตดับไปแล้ว เป็นปัจจัยให้อรหัตตผลจิตเกิดขึ้น มีนิพพานเป็นอารมณ์ และดับไป หลังจากนั้นก็มีจักขุวิญญาณ โสทวิญญาน การเห็น การได้ยิน การคิดนึก ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งไม่ใช่โลกุตตรจิต เพราะฉะนั้น ขณะใดอรหัตตผลจิตเกิดขึ้นอีก ขณะนั้นจึงเป็นโลกุตตรจิต แต่ถ้าอรหัตตผลจิตไม่เกิดขึ้นอีก ก็ไม่ใช่โลกุตตรจิต

ถ. การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานกับการเจริญมรรคมรรคมีองค์ ๘ เหมือนกันไหม

ส. เหมือนกัน

ถ. มรรคมรรคมีองค์ ๘ มีสัมมาทิฐิเป็นประธาน ใช่ไหม

ส. ต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้อง

ถ. อย่างเช่น อกุศลธรรมเกิดกับจิต ความเห็นถูกจะต้องเกิดขึ้นก่อน ใช่ไหม จึงจะละได้

ส. สติระลึกรู้ลักษณะสภาพที่เป็นอกุศลในขณะนั้นตามความเป็นจริง รู้ว่าเป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ถ. เมื่อสติเกิดขึ้น แต่ไม่มีสัมมาทิฐิรู้ว่า ธรรมใดเป็นกุศล ธรรมใดเป็นอกุศล ไม่มีความเพียรด้วย มีแต่สติ จะละได้ไหม

ส. ละอะไร

ถ. ละอวิชชา

ส. ไม่ได้ สภาพธรรมที่จะละอวิชชาได้ สภาพธรรมนั้นคืออวิชชา หรือปัญญาเท่านั้น

ถ. ปัญญาต้องเป็นสัมมาทิฐิ ใช่ไหม

ส. ถ้าเป็นการอบรมเจริญปัญญาที่จะดับกิเลส ก็ต้องเป็นสัมมาทิฐิในมรรคมืด ๘ ซึ่งเกิดพร้อมกับสติปัฏฐาน

ถ. ธรรมชาติของสติเป็นเพียงเครื่องกันกระแสใจไหม

ส. ฟังมาว่าอย่างนั้น แต่เวลานี้กระแสของอะไรกำลังเป็นไป โลภะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง สติเกิดขณะใด ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นจึงจะกันกระแสของโลภะ โทสะ โมหะได้ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เป็นชื่อที่อยู่ในตำรา แต่ลักษณะสภาพการเกิดขึ้นของสตินั่นเองที่เป็นกุศล ที่จะระงับการเกิดขึ้นของอกุศล

ถ. สติเกิดขึ้นรู้ลักษณะ แต่ธรรมชาติที่รู้มันเป็นปัญญาใช่ไหม

ส. สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ แต่ไม่ใช่ลักษณะของปัญญาที่รู้ชัดในสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน สติเป็นสภาพที่ไม่หลงลืมเป็นอาการที่ระลึกได้ จึงระลึกรู้ที่ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ แต่ไม่ใช่การรู้ชัด

ถ. การเจริญสติเป็นเพียงการระลึกรู้ ระลึก คือ ความรู้สึกตัว รู้ว่าอะไรกำลังปรากฏอยู่ แต่ความเห็นชอบจะต้องมาก่อน ใช่ไหม

ส. มรรคมืด ๘ เวลาที่เกิดขึ้น มรรค ๕ องค์เกิดร่วมกัน คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสมาธิ สัมมาสติ

ถ. มีจนามรรคก็มีใช่ไหม

ส. มีจนามรรคเป็นการปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนไป ไม่ใช่การระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้

ถ. แต่ผู้ที่เจริญตามทางอริยมรรคได้ จะต้องมีสัมมาทิฐิมาก่อน ใช่ไหม

ส. เป็นความเข้าใจถูกในข้อปฏิบัติ ถ้าไม่มีความเข้าใจถูกว่า สติปัฏฐานเป็นอย่างไร จะอบรมเจริญสติปัฏฐานได้อย่างไร

ถ. สัมมามรรคไม่ใช่นิพพาน ใช่ไหม

ส. สัมมามรรค ได้แก่ เจตสิก ๘ ประเภท ๘ องค์ เป็นหนทางปฏิบัติที่จะให้รู้แจ้งนิพพาน

วันนี้ได้รับจดหมายฉบับหนึ่ง ขออ่านให้ท่านผู้ฟังได้ทราบว่า ผู้ที่ฟังธรรมแล้วมีความคิดเห็นประการใดบ้าง จดหมายฉบับนี้ส่งมาจากหน่วยก่อสร้างในสนามบินดอนนาก อำเภอมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เขียนเมื่อวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓

ข้อความในจดหมายมีว่า

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์

จากการฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์ทางวิทยุกระจายเสียง และจากคำซักถามของบรรดาสาธุศิษย์ของอาจารย์ที่มาฟังคำบรรยาย รู้สึกว่าเขาวกวนพอใช้กับคำตอบของอาจารย์ ผมไม่เคยรู้จักอาจารย์ หรือประวัติของอาจารย์แต่อย่างใด แต่ในฐานะที่เป็นชาวพุทธ และเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน ๑ กลัวว่าคำสอนของพุทธะจะเขวไป ๑ จะเป็นไปทำนองสอนหนังสือให้สังฆราช หรือขวางเจตนารมณ์การบิดเบือนของอาจารย์ ผมขอโน้มรับผิดทุกประการ โดยผมขอติงคำสอนของอาจารย์ด้วยเหตุผลดังนี้

ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต โยธาชีววรรค ข้อ ๗๙ กล่าวถึงภัยที่น่ากลัวจะมีมาในอนาคต ๕ ประการ ๑ ใน ๕ ประการนั้น คือ ข้อ ๓ ที่กล่าวว่า

ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ภัยอื่นยังมีอีก คือว่าในอนาคตอันไกล จักมีภิกษุทั้งหลายที่ไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา อยู่อย่างนั้น แล้วไปสนทนากันอยู่ ไปกล่าวกันอยู่ ถึงอภิธรรมกถา เวทลลกถา ก็จะพลัดก้าวออกไปสู่ธรรมนำโดยไม่รู้สึกตัว (อาจจะเป็นธรรมดำก็ได้ ไม่ทราบว่าจะอ่านถูกหรืออ่านผิด)

ทั้งนี้ก็เนื่องจากคำบรรยายของอาจารย์ ดูจะเคร่งเครียดกับหลักการของคัมภีร์ของอภิธรรมมากไปหน่อย ซึ่งผมพิจารณาแล้ว ทำให้คิดถึงชาดกเรื่องภิงสกะในพระไตรปิฎกเป็นอย่างยิ่ง ชาดกเรื่องนี้กล่าวถึงดาบสผู้มีความขะแยงและเกลียดกลัวเป็นที่สุด หากจะได้รับเกียรติในการกล่าวอภิธรรม ดังความในเรื่องว่า

ดาบสตระกูลหนึ่งพากันออกบวชไปสู่ป่า ดาบสผู้นองและทาสีผลัดเวรกันไปหาผลหมากรากไม้ มิให้ดาบสผู้พี่ต้องออกไปหาเอง ประณินัตถิอยู่เช่นนี้ช้านาน วันหนึ่งเทพใคร่ลองใจดาบสกลุ่มนี้ หลังจากที่ดาบสผู้นองหารากบัวมาวางไว้ที่หน้ากุฏิของ

ดาบสผู้พี่แล้ว เทพตนนั้นก็ยกย้ายที่ซ่อนเสีย ดาบสผู้พี่เสร็จกิจจากการเจริญสมาธิแล้ว ก็ออกมาเพื่อจะบริโภคอาหารดังเคย แต่ไม่เห็นมีผลหมากรากไม้ตั้งวางไว้เช่นทุกวัน ดังก่อน ก็จึงออกปากเอ่ยถามบรรดาน้อง ๆ ว่า วันนี้น้อง ๆ ไม่ได้ออกไปหาผลหมากรากไม้ดอกหรือ ดาบสผู้น้องก็ตอบว่า ไป และหาเห้งงำบัวได้เป็นอันมาก ได้เอาไปวางสู่กู่ของพี่อย่างเคยปฏิบัติมาทุกประการแล้ว ถ้าเช่นนั้นเห้งงำบัวหายไปไหนหนอ ดาบสผู้พี่เป็นทาสีจึงสาบานว่า ถ้าดิฉันขโมยเห้งงำบัวส่วนนั้นแล้ว ขอให้ตายไปเกิดเป็นภิกษุณีมีวาจาขาดฉานในอภิธรรม ใคร ๆ รอหน้าไม่ติดเถิด

ดังนั้นผมจึงนึกเอาเป็นการส่วนตัวว่า ชะรอยผู้ที่ชอบเพ้อฝันนิยมนกล่าวอภิธรรม คงจะเป็นพวกดาบสทาสีทวนสาบานกลับชาติมาเกิดกระมัง

อภิมมัม ปฏิพาหนุโต (ไม่ทราบเขียนว่า ปฏิพาหนุโต หรือว่าอะไร) และอะไรอีกบ้าง ลืมไปเสียแล้ว ผมเคยท่องจำสมัยเมื่อเมืองไทยเห่อเหมือนกัน จำได้ว่า พระภิกษุพม่าที่สามารถท่องคัมภีร์อภิธรรมด้วยปากเปล่า และแตกฉานอภิธรรม มีบทบาทมิใช่น้อย ทั้งยังเคยท่องเรื่องจิต เจตสิก รูป และนิพพาน แจกสัมปยุตต์ ไม่สัมปยุตต์เท่านั้นเท่านั้นดวงอยู่ประมาณครึ่งปี ครั้นพิจารณาไปเห็นว่า เป็นธรรมทำนองยัดเยียด ใครปฏิบัติถือว่าบาป ต้องตกนรก รู้สึกรู้ว่าจะผิดหลักการของกาลามสูตร จึงไม่สำเร็จอภิธรรม เพราะถอนตัวออกมาเสียก่อน หรืออาจจะเป็นเพราะไม่เคยสาบานว่า ขอให้เกิดเป็นผู้แตกฉานในพระอภิธรรมกระมัง ได้ยินใครกล่าวอภิธรรมแล้ว ตัณหา อคติเข้ามาปรุงแต่งจิต จิตตสังขาร ดับไม่ลงอยู่รำไป

คัมภีร์อภิธรรมทั้งหมดเริ่มตั้งแต่คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค จนถึงอภิมมัตถสังคหะ อันเป็นคัมภีร์สุดท้ายนั้น อรรถกถาจารย์ร้อยกรองตกแต่งมิใช่หรือ ก็แลพระสูตรตันตะ ซึ่งเป็นพระพุทธรวจนะออกจากพระโอบุส เป็นคัมภีร์ที่ลึกซึ้ง เป็นระเบียบ เหตุใดพุทธศาสนิกจึงไม่เพียรพยายามเข้าใจถึง หรือนำมากล่าวบ่อย ๆ เผยแพร่ให้มาก ๆ หรือว่าหมดความจำเป็น ไม่ให้ประโยชน์สุขเช่นนั้นหรือ จึงได้มาเพียรยกย่องอภิธรรม ซึ่งเป็นของอรรถกถาจารย์ผู้สาวก ว่าดี ว่างามอย่างนั้นอย่างนี้ แทนที่จะยกย่องพระสูตรตันตะขององค์พระบรมศาสดา

ในอานาปานสติสูตร สังยุตตนิกาย องคัมมสังคยพระบรมศาสดากล่าวไว้ชัดเป็นภาษาบาลีว่า อานาปานสติ ภาวเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปผลา โหติ มหานิสสา ซึ่งพอถอดแปลเป็นภาษาไทยว่า คุณก่อน ภาวทั้งหลาย อานาปานสติอันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่ คุณก่อน ภาวทั้งหลาย อานาปานสติอันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมทำให้สติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ สติปัฏฐานทั้ง ๔ อันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมทำโพชฌงค์ทั้ง ๗ ให้บริบูรณ์ โพชฌงค์ทั้ง ๗ อันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว วิชชา วิมุตติย่อมบริบูรณ์ คุณก่อน ภาวทั้งหลาย ก็ อานาปานสติอันบุคคลเจริญทำให้มากแล้วอย่างไรเล่าจึงมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่ คุณก่อน ภาวทั้งหลาย ภาวในธรรมวินัยนี้ไปแล้วสู่ปากก็ตาม ไปแล้วสู่โคนไม้ก็ตาม ไปแล้วสู่เรือนว่างก็ตาม นั่งคุ้ยหาเข้ามาโดยรอบแล้ว ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่น ภาวนั้นเป็นผู้มีสติอยู่นั้นเทียว หายใจออก มีสติอยู่หายใจเข้า

แล้วที่นี้ก็แจ่มแจ้งเป็นมีสติรู้กาย เวทนา จิต ธรรม เป็น ๑๖ ขั้นตอน ข้อความเหล่านี้ คัดจากวิธีฝึกสมาธิวิปัสสนาของท่านพุทธทาสภิกขุ เล่ม ๑ - ๒ - ๓

จากคำถามของสุภาพบุรุษคนหนึ่งที่ได้ถามอาจารย์ ซึ่งผมฟังจากวิทยุกระจายเสียงเมื่อคืนวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ เวลา ๒๑.๐๐ น. ว่า เราจะทราบอารมณ์ของฌานได้อย่างไร อาจารย์ตอบว่า ต้องศึกษา ไม่อย่างนั้นจะรู้ไม่ได้เลย

หมายความว่า ต้องศึกษาตามหลักคัมภีร์อภิธรรมกระมัง ในพระสูตรก็อธิบายไว้ชัด ไม่เห็นมีการบรรยายว่า เป็นปัจจุบันธรรม เป็นรูปธรรมเกิดดับ ๆ ติดต่อกันอย่างรวดเร็ว ไม่ใช่ตัวตน บุคคล เขา เรา สัตว์ อย่างนี้เลย การบรรยายอย่างนี้ ดูเหมือนจะเป็นการบรรยายแบบเล่นลิ้น ตีโวหารให้คนฟังงวอน มากกว่าการเผยแพร่ธรรมของพระพุทธองค์

อนึ่ง การฝังแน่นในสำนัก ยึดตัวบุคคลเป็นหลัก ไม่ยอมรับฟังการเผยแพร่หรือเปิดหูเปิดตาจากวิธีการของสำนักอื่นบ้าง ไม่ยอมเชื่อว่า เนื้อฟ้ายังมีฟ้า ปราชญ์ปัจจุบันสามารถค้นคว้าพระไตรปิฎก แปลเป็นภาษาไทยง่าย ๆ ฟังไม่งวอน ทั้งยินดีสอนบรรยายเพื่อให้ธรรมของพระพุทธองค์เข้าสู่จิตใจในอันจะได้หลุดพ้นจากกวนโอชะ

แล้วจะได้ช่วยกันบรรยายมาก ๆ เผยแพร่มาก ๆ เพื่อให้เพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน พันทุกข์มาก ๆ นั้น มีอยู่

หากจดหมายฉบับนี้ของผม พอที่จะเบนทิศทางการบรรยายของอาจารย์ให้ตรงเป้าหมายตามพระสูตรในอานาปานสติปัฏฐาน สังยุตตนิกายได้บ้าง ก็ขอให้กุศลผลบุญนี้ ดลบันดาลให้อาจารย์พันทุกข์โดยพลัน อย่าได้ต้องมาอธิบายบรรยายมหาสติปัฏฐาน ๔ นอกวิถีสองท่านพระบรมศาสดาเลย เพราะท่านพระบรมศาสดาของเราท่านว่า อานาปานสติอันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมทำสติปัฏฐานทั้ง ๔ ให้บริบูรณ์

ถ้าต้องให้ไปเรียนอภิธรรมแล้ว จึงจะทำให้สติปัฏฐานทั้ง ๔ บริบูรณ์ได้ พระพุทธองค์ก็คงจะตรัสสอนไว้แล้ว ละความเห็นของตนลงบ้าง พังความเห็นของคนอื่นบ้าง ยอมรับในความเป็นปราชญ์ของบุคคลอื่นบ้าง ไม่ผูกมัดตนเองกับความเชื่อในคณาจารย์หนึ่งคณาจารย์ใดโดยเฉพาะ ดูของท่านโมคคัลลานะและท่านสารีบุตรละจากอาจารย์ศัลยชัยเดิม ขอบรรพชาเป็นเอหิภิกขุในพระพุทธศาสนา ผมว่านิพพานจะอยู่แค่เอื้อมนี้เอง

ด้วยความนับถือ

ป.ล. หากปฏิมะของอาจารย์จะฟังด้วยจดหมายของผมฉบับนี้ ผมก็ได้เรียนยืนยันแล้วว่า ผมขออน้อมรับผิดด้วยเหตุผล กลัวคำสอนของพระพุทธะจะเขว ซึ่งผมถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องท้วงติงในฐานะบริษัท ๔ ผมอายุ ๕๖ ปีนี้ และจะบวชไม่คิดสักประมาณเมษายน พฤษภาคม หากจะติดต่อกับผมตามสถานที่หัวกระดาศ ย่อมไม่ผิดหวัง หรือถ้าอย่างไกรรณาแจ้งให้ทราบว่า จดหมายฉบับนี้ถึงมืออาจารย์และได้อ่านแล้ว ปีติคงจะเกิดแก่ผมเป็นอันมาก ในอันที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของบริษัท ๔ ลุล่วงไปได้บ้างแล้ว

สุ. ไม่ทราบท่านผู้ฟังมีความเห็นอะไรบ้างหรือเปล่า

๙๒๕

ผู้ฟัง ก็น่าเห็นใจท่านเจ้าของจดหมาย คือ บุคคลที่มีความเห็นเหมือนกับเจ้าของจดหมายฉบับนี้ มี ไม่ใช่เฉพาะแค่นี้ เท่าที่ผมพบมาอีกมากมาย บางที่เป็นอาจารย์ใหญ่ ๆ เป็นพระภิกษุมีพรรษามาก ๆ ก็ยังมีความเห็นเหมือนกันกับเจ้าของจดหมายฉบับนี้ คือ เห็นว่าพระอภิธรรมนี้ ขึ้นต้นด้วยพระอรุททอาจารย์ ไม่ใช่พระพุทฺธพจน์ เขาอ้างอิงคฤตตรนิกายบ้าง อ้างพระสูตรนี้ พระสูตรนั้น แต่ไม่ทราบที่ท่านเคยหยิบพระไตรปิฎกมาอ่านบ้างหรือเปล่า

พระไตรปิฎก ๔๕ เล่ม มีพระวินัยก็เล่ม มีพระสูตรก็เล่ม มีพระอภิธรรมก็เล่ม ท่านเหล่านั้นไม่เคยจับเลย ผมคิดเอาเอง เพราะฉะนั้น จึงกล่าวว่า พระอภิธรรมเป็นอรรถกถา ไม่ใช่เป็นพระพุทฺธพจน์ แต่พระอภิธรรมที่เป็นพุทฺธพจน์ก็มี พระอภิธรรมที่เป็นอรรถกถาก็มี แต่ว่าท่านไม่เคยจับ ไม่เคยอ่าน ไม่เคยรู้เรื่อง และก็มาปฏิเสธว่า พระอภิธรรมไม่ใช่พระพุทฺธพจน์ บุคคลแบบนี้มีมาก

และที่ว่าให้ยอมฟังบุคคลอื่น ยอมละบุคคลที่นับถือ เจ้าของจดหมายนี้พูดให้คนอื่นละทิฐิ และให้รู้ว่าเหนือฟ้ายังมีฟ้า แต่เจ้าของจดหมายไม่ได้รู้จักตัวเองตามข้อความในจดหมายว่า เหนือฟ้ายังมีฟ้า และละสำนักได้แล้วจะดีเองเหมือนอย่างที่ท่านแนะนำให้คนอื่น เพราะฉะนั้น ผมคิดว่า เจ้าของจดหมายฉบับนี้ไม่รู้จักตัวเอง

สุ. โดยมากจดหมายที่ได้รับมักจะอ้างข้อความในพระไตรปิฎก เช่น ท่านกล่าวถึงข้อความตอนหนึ่งที่ว่า

ซึ่งผมพิจารณาแล้ว ทำให้คิดถึงชาดกเรื่องภิงสกะในพระไตรปิฎกเป็นอย่างยิ่ง ชาดกเรื่องนี้กล่าวถึงดาบสผู้มีความขะแยงและเกลียดกลัวเป็นที่สุด หากจะได้รับการเกียรติในการกล่าวอภิธรรม

ที่จริงแล้วไม่มีข้อความอย่างนี้ในพระไตรปิฎก และเป็นความบังเอิญซึ่งดิฉันได้คัดข้อความจากพระไตรปิฎก ใน **ขุททกนิกาย ปกิณณกนิบาตชาดก ภิงสชาดก**

ไม่ใช่ภิงสกะตามที่ท่านกล่าว เป็นเรื่องเดียวกัน แต่ข้อความต่างกันมาก ไม่ได้มีข้อความอย่างที่ท่านเจ้าของจดหมายคัดมาเลย

การที่ดิฉันคัดข้อความ **เรื่องภิงสกาคก** ก็เพื่อจะตอบจดหมายของท่านผู้ฟังอีกท่านหนึ่งที่ถามว่า ทำไมดิฉันจึงไม่บวช คิดว่าถ้าไม่มีเรื่องอื่นก็จะขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟังท่านนี้ แต่ว่าบังเอิญได้รับจดหมายฉบับที่ได้อ่านไปเมื่อครู่นี้จากมหาวิทยาลัย ซึ่งมีข้อความที่ท่านอ้างถึงชาดกเรื่องนี้ด้วย แต่ท่านใช้คำว่า ชาดกเรื่องภิงสกะ ซึ่งข้อความใน **ขุททกนิกาย ปกิณณกนิบาตชาดก** เป็น **ภิงสกาคก ข้อที่ ๑๙๒๑ – ข้อที่ ๑๙๔๑** และข้อความไม่ได้เป็นไปตามที่ท่านอ้างมา

ชาดกเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงชีวิตที่ต่างกันระหว่างบรรพชิตกับฆราวาส ชีวิตของบรรพชิต เป็นการสละวงศาคุณาญาติ ทรัพย์สมบัติ ต่างกับชีวิตของคฤหัสถ์ ทรัพย์ของบรรพชิต คือ ศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ในขณะที่ทรัพย์ของคฤหัสถ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เวลาที่คฤหัสถ์จะดูว่าใครมีทรัพย์สมบัติมาก ก็ดูที่รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ แต่นั่นไม่ใช่สมบัติของบรรพชิต ถ้าสมบัติของบรรพชิต ต้องเป็นศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา

เพราะฉะนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคยังมีได้ทรงตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ พระองค์ต้องทรงบำเพ็ญพระบารมีอย่างมาก เพื่อที่จะได้อบรมเจริญบารมีครบทั้ง ๑๐ เพื่อที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม และในพระชาติที่เป็นดาบสในภิงสกาคก พระองค์ก็ได้ทรงแสดงโทษของการที่บรรพชิตทั้งหลายจะได้รับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อชีวิตของบรรพชิต

ขอกล่าวถึงภิงสกาคก ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเล่าชาดกนี้ ณ พระวิหารเชตวัน อันเนื่องมาจากภิกษุรูปหนึ่งไม่สันโดษ พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าภิงสกาคก มีข้อความว่า

ณ กาลครั้งหนึ่ง พรหมณ์เศรษฐีผู้หนึ่ง มีเงิน ๘๐ โกฏิ มีบุตรชาย ๗ คน บุตรสาวคนหนึ่ง บุตรชายคนโตชื่อ มหากาญจนะ คนรองชื่อ อุปกาญจนะ และ บุตรสาวชื่อ กาญจนเทวี มหากาญจนะศึกษาศิลปวิทยาที่ตักศิลา ซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็กลับบ้าน มารดาบิดาของท่านอยากจะให้ท่านแต่งงาน แต่ท่านไม่

ประสงค์ที่จะแต่งงาน ท่านใคร่ที่จะให้น้องชายของท่านแต่งงานแทน แต่น้องชายทั้ง ๖ ก็ไม่ประสงค์จะแต่งงานเช่นเดียวกัน และแม้น้องสาวของท่านก็ไม่ประสงค์จะแต่งงานเหมือนกัน เมื่อมารดาบิดาสิ้นชีวิตแล้ว มหากาญจนะก็ได้แจกจ่ายทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้แก่ผู้ที่ยากไร้ขัดสน แล้วก็ได้นำน้องทั้ง ๗ ไปสู่ป่าหิมพานต์ ซึ่งก็มีสหยาญ์คนหนึ่ง สาวใช้คนหนึ่ง และทาสคนหนึ่งติดตามไปด้วย

ท่านสร้างบรรณศาลา คือ ศาลาที่มุงด้วยใบไม้ เป็นที่พักอาศัย และบริโภคผลไม้และรากไม้เป็นอาหาร ตอนแรก ๆ ทุกคนต่างก็ไปเก็บผลไม้มาบริโภค แต่ภายหลังก็ตกลงกันให้มหากาญจนะ และน้องสาว และหญิงรับใช้อยู่ที่ศาลา ไม่ต้องออกไปหาผลไม้ ให้คนอื่น ๆ ผลัดกันออกไปหาผลไม้ ซึ่งเมื่อได้มาแล้วก็แบ่งออกเป็นส่วน ๆ ซึ่งทุกคนต่างก็ถือเอาส่วนแบ่งของตนกลับไปสู่บรรณศาลาของตนเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม

ด้วยเดชแห่งศีลของท่านเหล่านั้น เป็นเหตุให้ที่ประทับของท้าวสักกะหวั่นไหว ซึ่งท้าวสักกะก็ใคร่ที่จะทดลองศีลพรตของท่านเหล่านั้น ท้าวสักกะจึงได้บันดาลให้ส่วนแบ่งของมหากาญจนะหายไปถึง ๓ วัน เมื่อมหากาญจนะสอบถามน้องชายว่า เอาส่วนแบ่งของท่านไปหรือเปล่า น้องชายของท่านก็ตอบว่า ส่วนแบ่งของท่านนั้นแยกออกเก็บไว้ต่างหาก แล้วน้องทุกคนของท่านต่างก็กล่าวสัจจปฏิญาณว่า ถ้าแม้ตนลักขโมยแม้เพียงกำนัลสักกำหนึ่ง ก็ขอให้ถูกสาปแช่งต่าง ๆ

ข้อความใน **พระไตรปิฎก ภิกษุชาดก ข้อ ๑๙๒๑ – ข้อ ๑๙๔๑** ท่านผู้ฟังจะได้ฟังว่า คำซึ่งดาบสถือว่าเป็นคำสาปแช่ง กลับเป็นพรของคฤหัสถ์ทั้งหลาย นี่คือการแสดงถึงชีวิตและจุดประสงค์ที่ต่างกันของเพศบรรพชิตกับเพศฆราวาส ซึ่งน้องคนที่ ๑ ได้กล่าวสัจจปฏิญาณ เป็นคำสาปแช่งว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ผู้ใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ผู้นั้นจงได้ม้า วัว เงิน ทอง และภรรยาที่น่าชอบใจ จงพร้อมพรังด้วยบุตรและภรรยามากมายเถิด

คฤหัสถ์ปรารถนาไหม อธิษฐานหรือเปล่า ตามที่เป็นคำสาปแช่งของฤๅษีว่า ผู้ใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ท่านผู้นั้นจงได้ม้า วัว เงิน ทอง และภรรยาที่

น่าชอบใจ ใจจริง ๆ ของใครรู้สึกอย่างนี้บ้าง อยากถูกสาปไหม นี่แสดงให้เห็นจิตที่ต่างกันเหลือเกินของบรรพชิตกับคฤหัสถ์

น้องคนที่ ๒ กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ผู้ใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ผู้นั้นจงได้ตัดทรวงระเบียบดอกไม้ ปลูกไล่กระแจะจันทน์แคว้นกาสี จงเป็นผู้มากไปด้วยบุตร จงกระทำความเพ่งเล็งอย่างแรงกล้าในกามทั้งหลายเถิด

ให้สบายมีความสุขยิ่งกว่านั้นอีก คือ ให้ได้ตัดทรวงระเบียบดอกไม้ ปลูกไล่กระแจะจันทน์แคว้นกาสี จงเป็นผู้มากไปด้วยบุตร และจงกระทำความเพ่งเล็งอย่างแรงกล้าในกามทั้งหลายเถิด เห็นโทษของกามจริง ๆ เห็นความน่ากลัวของการติดในข่ายของกามซึ่งยากที่จะสลัดให้หลุดออกได้ ไม่ว่าจะเป็นความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภภูมิจึงเพราะฉะนั้น ถ้ามีมาก ๆ ก็ติดอย่างมาก ๆ และยิ่งได้มากเท่าไรก็ยิ่งไม่พอ

ถ้าคฤหัสถ์จะขอพร อย่าขอพรอย่างนี้ เพราะนั่นเป็นคำสาปแช่งของฤาษี

น้องคนที่ ๓ กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ผู้ใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ผู้นั้นจงเป็นคฤหัสถ์ มีธัญชาติมากมาย สมบูรณ์ด้วยเครื่องกลีกรม มียศ จงได้บุตรทั้งหลาย มั่งมีทรัพย์ ได้กามคุณทุกอย่าง จงอยู่ครองเรือนอย่างไม่เห็นความเสื่อมเลย

น้องคนที่ ๔ กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ผู้ใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ผู้นั้นจงปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์บรมราชาธิราช มีกำลัง มียศศักดิ์ จงครอบครองแผ่นดินมีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขตเถิด

ใครอยากจะเป็นอย่างนี้บ้างไหม อย่าลืม ถ้านี้กอยากขึ้นมาครั้งใด ให้เห็นโทษ ให้เห็นภัย ให้เห็นอันตราย ให้รู้ว่าเป็นคำสาปแช่งสำหรับดาบส

น้องคนที่ ๕ กล่าวว่าคำสาปแช่งว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ผู้ใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ผู้นั้นจงเป็นพรหมณ์มัวประกอบในทางทำนายฤกษ์ยาม อย่าได้คลายความยินดีในตำแหน่งท่านผู้เป็นเจ้าของแคว้นผู้มียศ จงบูชาผู้นั้นไว้เถิด

เห็นโทษ เห็นภัยของการที่จะเป็นพรหมณ์ที่ทำนายฤกษ์ยาม และยินดีในตำแหน่ง ซึ่งผู้ที่เป็นใหญ่ในแคว้นผู้มียศบูชา

บางทีบางท่านอาจจะละโมภสมบัติของคฤหัสถ์ บวชเป็นบรรพชิต ใจนี้พราวก่อได้จากการมีทรัพย์สมบัติอย่างมหาศาล แต่ที่ยังต้องการอยู่ คือ ลาภ หรือยศ หรือสักการะ หรือสรรเสริญ เพราะฉะนั้น โภคะซึ่งยังไม่พราวก่อออกไปจากจิตใจ ย่อมทำให้สามารถละสิ่งหนึ่ง แต่ไม่สามารถที่จะละอีกสิ่งหนึ่ง ดังนั้น บางท่านอาจจะต้องการสักการะมากกว่าสมบัติของคฤหัสถ์ และต้องการเป็นที่ยกย่องบูชาของเจ้าแคว้นผู้มียศ

น้องคนที่ ๖ กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ผู้ใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอชาวโลกทั้งมวลจงสำคัญผู้นั้นว่า เป็นผู้เชี่ยวชาญเวทมนต์ทั้งปวง ผู้เรื่องตบะ ชาวชนบททั้งหลายทราบดีแล้ว จงบูชาผู้นั้นเถิด

นี่ก็ไม่ใช่จุดมุ่งหมายของดาบสเหล่านั้น เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่มุ่งเจริญสมณธรรม และบุคคลที่อยู่นั้นด้วย ก็มีสหายผู้หนึ่งที่ติดตามท่านเหล่านั้นไป ทาสคนหนึ่ง ทาสีคนหนึ่ง น้องสาวของท่าน เทวดาผู้อารักขา ข้าและลิงอยู่ในที่นั้นด้วย ซึ่งต่างก็ได้กล่าวคำสัจจปฏิญาณตามลำดับ

สหายของท่านที่ได้ติดตามไปด้วย ได้กล่าวปฏิญาณว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ผู้ใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ผู้นั้นจงครอบครองบ้านส่วยอันพระราชทานให้ เป็นบ้านที่มั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยเหตุ ๔ ประการ ดูก้าววสวะพระราชทานให้ อย่าได้คลายความยินดีจนกระทั่งถึงความตายเถิด

ทาสของท่านกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ผู้ใดสักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ผู้นั้นจงเป็นนายบ้าน
บ้านเที่ยงอยู่ด้วยการพ้องร่าขับร้องในท่ามกลางสหาย อย่าได้รับความพินาศอย่างใด
อย่างหนึ่งจากพระราชาเลย

น้องสาวของท่านกล่าวสัจจปฏิญาณว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ หญิงใดสักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้พระมหากษัตริย์
ผู้เป็นเอกราช ทรงปราบปรามศัตรูได้ทั่วพื้นปฐพี ทรงสถาปนาให้หญิงนั้นเป็นยอดสตรี
จำนวนพัน ขอหญิงนั้นจงเป็นมเหสีผู้ประเสริฐกว่านางสนมทั้งหลายเกิด

อาจจะเป็นจุดปรารถนาที่สูงสุดของผู้หญิง สตรีบางท่านที่คิดปรารถนาอย่างนี้
แต่สำหรับผู้ที่มีจิตมั่นคงปรารถนาที่จะดับกิเลส ซึ่งเป็นน้องสาวของดาบสนั้น กลับ
กล่าวสัจจปฏิญาณ เป็นคำสาปแช่ง

บางที่ท่านผู้ฟังอาจจะสงสัย เพราะในอดีตก็มีพระมเหสีหลายท่านที่ารู้แจ้ง
อริยสัจธรรมเป็นพระอริยะเจ้า แสดงให้เห็นว่า แต่ละชีวิตย่อมแตกต่างกันไปโดย
ละเอียดตามการสะสม และผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมไม่ใช่จำกัดเฉพาะผู้ที่เป็นบรรพชิต
เท่านั้น แม้คฤหัสถ์ก็สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ แต่ว่าแล้วแต่ความตั้งใจ
สัจจปฏิญาณของแต่ละท่านในแต่ละชาติ

ข้อความต่อไป ทาสีได้กล่าวสัจจปฏิญาณว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ หญิงใดสักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้หญิงนั้นจงเป็น
ทาสีไม่สะดุ้งสะเทือน กิเลสของดี ๆ ในท่ามกลางคนทั้งปวงที่มาประชุมกันอยู่ จงเที่ยว
ไต่อดวลากอยู่เกิด

นี่เป็นข้อความโดยตรงจากพระไตรปิฎก แต่ไม่มีข้อความตามที่ท่านผู้นี้เขียนมา
ว่า ดาบสผู้เป็นทาสีจึงสาบานว่า ถ้าดิฉันขโมยเหง้าบัวส่วนนั้นแล้ว ขอให้ตายไปเกิด
เป็นภิกษุณี มีวาจาขาดฉานในอภิธรรม ใคร ๆ รอหน้าไม่ติดเกิด

ไม่ทราบที่ท่านนำมาจากส่วนไหนในพระไตรปิฎก ซึ่งไม่มีเลย

ข้อความต่อไป เทวดาผู้รักษารูปาซึ่งอยู่ในที่นั้น ได้กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ผู้ใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ผู้นั้นจงได้เป็น
เจ้าอาวาสในวัดใหญ่ ๆ จงเป็นผู้ประกอบบวกรรม (คือ การก่อสร้าง) ในเมืองกชังคะ
จงกระทำหน้าต่างตลอดวันเกิด

ช้างกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ช้างเชือกใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ช้างเชือกนั้น
จงถูกคล้องด้วยบ่วงบาศตั้งร้อย จงถูกนำออกจากป่าอันน่ารื่นรมย์มายังราชธานี
จงถูกทิ่มแทงด้วยปฏักและสับด้วยขอเถิด

ลิงกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านพรหมณ์ ลิงตัวใดลักเอาเหง้ามันของท่านไป ขอให้ลิงตัวนั้นมี
พวงดอกไม้สวมคอ ถูกเจาะหูด้วยด้าย ถูกเสียนด้วยไม้เรียว เมื่อฝึกหัดให้เล่น
เข้าไปใกล้ปากงู ถูกมัดตระเวนเที่ยวไปตามตรอกเถิด

ลิงก็คงไม่คิดว่าสวຍ เวลาที่มีใครเจาะหู ใส่ต่างหู แต่งตัวให้สวຍ ๆ แล้วพาไป
ตามที่แตกต่างกัน

๙๒๖

ข้อความต่อไป มหากาญจนกะกล่าวสรุปปัญาว่า

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ผู้ใดแก่งกล่าวถึงของที่ไม่หายว่าหายก็ดี หรือผู้ใดสงสัยคนใดคนหนึ่งก็ดี ขอให้ผู้นั้นจงได้บริโภคคามทั้งหลาย จงเข้าถึงความตายอยู่ในท่ามกลางเรือนเกิด

เมื่อทำวสัฏกะจอมเทพได้ฟังคำปัญาของท่านเหล่านั้นแล้ว ก็ใครที่จะได้ทราบเหตุผลที่ท่านเหล่านั้นเห็นภัยของการบริโภคคาม จึงได้ปรากฏพระองค์ให้ดาบสเหล่านั้นเห็น แล้วตรัสถามท่านเหล่านั้นว่า

สัตว์ทั้งหลายในโลกย่อมพากันเที่ยวแสวงหากามใด เป็นสิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่ารัก น่าพอใจของสัตว์เป็นอันมากในชีวิโลกนี้ เพราะเหตุไรฤๅซี่ทั้งหลายจึงไม่สรรเสริญกามเลย

ท่านกล่าวตอบว่า

ดูกร ท่านผู้เป็นจอมภูต เพราะกามนั้นแล สัตว์ทั้งหลายจึงถูกประหาร ถูกจองจำ เพราะกามทั้งหลาย ทุกข์และภัยจึงเกิด เพราะกามทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายจึงประมาทลุ่มหลงกระทำกรรมอันเป็นบาป สัตว์เหล่านั้นมีบาปจึงประสบบาปกรรม เมื่อตายไปแล้วย่อมไปสู่นรก เพราะเห็นโทษในกามคุณดังนี้ ฤๅซี่ทั้งหลายจึงไม่สรรเสริญกาม

ทำวสัฏกะตรัสว่า

ข้าแต่ท่านผู้ประพฤดิพรหมจรรย์ ข้าพเจ้าจะทดลองดูว่า ฤๅซี่เหล่านี้ยังน้อมไปในกามหรือไม่ จึงถือเอาเหง้ามันที่ฝังน้ำไปฝังไว้บนบก ฤๅซี่ทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธินี้ไม่มีบาป นี้เหง้ามันของท่าน

มหากาญจนกะกล่าวว่า

ดูกร ท้าวสหสันยันทเวราช ฤๅษีเหล่านั้นมิใช่รักเพื่อนของท่าน และมีใช้ผู้ที่ท่านจะพึงล้อเล่น ไม่ใช่พวกพ้องและสหายของท่าน เพราะเหตุไรท่านจึงมาดูหมิ่นล้อเล่นกับฤๅษีทั้งหลาย

ให้เห็นความไม่ควร เพราะผู้ที่มีจิตใคร่ที่จะบำเพ็ญสมณธรรมอย่างยิ่ง ย่อมสูงกว่าผู้ที่ไม่ใช่บรรพชิต เพราะฉะนั้น ฤๅษีทั้งหลายเหล่านั้นมิใช่รักเพื่อนของพระอินทร์ ไม่ใช่ผู้ที่พระอินทร์จะพึงล้อเล่น ไม่ใช่พวกพ้องและสหายของพระอินทร์ เพราะเหตุไรพระอินทร์จึงมาดูหมิ่นล้อเล่นกับท่านทั้งหลายเหล่านั้น

ข้อความต่อไป จะเห็นถึงการที่พระอินทร์แสดงความนอบน้อมต่อพระฤๅษีทั้งหลายเหล่านั้น เมื่อได้ทราบชัดในคุณธรรมของท่านเหล่านั้นแล้ว ซึ่งท้าวสักกะตรัสแสดงความนอบน้อมต่อคุณธรรมของพระฤๅษีทั้งหลายเหล่านั้นว่า

ข้าแต่ท่านผู้ประพาศพรหมจรรย์ ผู้มีปัญญากว้าง ท่านเป็นอาจารย์ และเป็นบิดาของข้าพเจ้า ขอเงาเท้าของท่านจงเป็นที่พึ่งของข้าพเจ้าผู้พลั้งพลาด ขอได้โปรดอดโทษครั้งหนึ่งเถิด บัณฑิตทั้งหลายย่อมไม่มีความโกรธเป็นกำลัง

ขอให้ดูความไพเราะของจิต ของผู้ที่นอบน้อมเช่นท้าวสักกะ เวลาที่ท่านกระทำผิดไปและรู้สึกตัวว่าผิด ใครที่จะกล่าวคำแสดงความสำนึกผิดและความนอบน้อม ซึ่งท่านผู้ฟังเคยคิดที่จะกล่าวคำที่นอบน้อมอย่างยิ่งอย่างที่ทำวสักกะกล่าวใหม่ ที่กล่าวว่า ขอเงาเท้าของท่านจงเป็นที่พึ่งของข้าพเจ้าผู้พลั้งพลาด

เมื่อได้ฟังอย่างนั้นแล้ว มหากาญจนะก็ได้กล่าวตอบว่า

การที่พวกเราได้เห็นท้าววาสวะผู้เป็นจอมภูต นับเป็นราตรีเอกของพวกเราเหล่าฤๅษีซึ่งอยู่กันด้วยดี ท่านผู้เจริญ ทุกคนจงพากันดีใจเถิด เพราะท่านพราหมณ์ได้เข้านมัสสน์แล้ว

ทราบใดที่สติเกิด ตรานั้นไม่โกรธ ในขณะนั้นก็เป็นเมตตา ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า พระฤๅษีทั้งหลายเหล่านั้นไม่ได้โกรธท้าวสักกะ

ข้อความตอนท้าย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราตถาคต สารีบุตร โมคคัลลานะ กัสสปะ อนนฺตทระ ปุณณะ และอาณนฺท เป็น ๗ พี่น้อง ในครั้งนั้น อุบลวรรณาเป็นน้องสาว ขุชชุตตราเป็นทาสี จิตตคฤหบดี เป็นทาส สาคาคีระเป็นเทวดา ปาลิเลยยกะเป็นช้าง มฤทะผู้ประเสริฐเป็นวานร กาฬุทายีเป็นท้าวสักกะ ท่านทั้งหลายจงทรงชاذกไว้ ด้วยประการฉะนี้แล

จบ ภิกษุชاذกที่ ๕

ไม่ทราบเจ้าของจดหมายนำเอาข้อความมาจากไหนที่ว่า ดาบสที่เป็นทาสี สาบานว่า ถ้าดิฉันขโมยเหง้าบัวส่วนนั้นแล้ว ขอให้ตายไปเกิดเป็นภิกษุณี มีวาจา ฉาดฉานในอภิธรรม ใคร ๆ รอหน้าไม่ติดเกิด

เป็นความคลาดเคลื่อนตั้งแต่ต้น แม้แต่ข้อความในพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น ความเข้าใจก็ย่อมจะคลาดเคลื่อนผิดไปด้วย เพราะแม้แต่พระไตรปิฎกจะมีข้อความที่ ชัดเจน แต่สำหรับบางท่านก็กลับเป็นอย่างอื่น ซึ่งคงจะไม่มีทาสีคนไหนกล่าวอย่างนี้

สำหรับประโยชน์ของชاذก แสดงให้เห็นถึงความยาวนานของสังสารวัฏฏ์ ที่แต่ละชาติ บุคคลที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมในอนาคต ต้องอบรมเจริญกุศลเป็นบารมีไปเรื่อย ๆ จนกว่าบารมีนั้นจะพร้อมทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

เวลาที่ฟังชاذกรู้สึกอย่างไร เป็นวิริยารัมภกถาหรือเปล่า เป็นกถาที่แสดงให้เห็นวิริยะอย่างยอดเยี่ยมของท่านทั้งหลาย ซึ่งเคยเป็นทาสี หรือว่าเคยเป็นพี่น้องกันมาบ้าง เพราะฉะนั้น ทุกท่านคงจะไม่เบื่อ และไม่ทอดทิ้งในการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งกำลังเป็นชาติหนึ่งในสังสารวัฏฏ์ที่ยาวนาน จนกว่าบารมีของท่านพร้อมที่จะได้รู้แจ้ง อริยสัจธรรม

ในอดีตที่ผ่านมาแล้วก็ไม่ทราบว่า ใครเคยเป็นญาติพี่น้อง เป็นสหยาบกับ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอัครสาวก พระมหาสาวก หรือว่าพระอรหันต์รูปหนึ่งรูปใดมาบ้าง แต่เมื่อบารมีของท่านยังไม่ถึงการที่จะรู้แจ้ง อริยสัจธรรม แต่ละชาติก็เป็นเหมือนกับแต่ละชาติในชاذกของบรรดาพระสาวก เหล่านั้น จนกว่าท่านจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

ขอตอบคำถามของท่านผู้ฟัง ซึ่งท่านเขียนถามมาว่า อาจารย์ได้ศึกษาและมีความรู้ในพระธรรมวินัยมากพอสมควร และเข้าใจอย่างลึกซึ้งดี เหตุไรอาจารย์จึงไม่บวชอุทิศตัวเพื่อพระศาสนา

ก็ไม่ทราบว่าคุณจะให้บวชเป็นอะไร เพราะสำหรับพุทธบริษัทนั้นมี ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งแต่ละท่านเมื่อจะกระทำการสิ่งใด ก็ควรที่จะมีจุดประสงค์อย่างแท้จริงว่า เพื่อประโยชน์อะไรในการที่จะทำอย่างนั้น เพราะฉะนั้นผู้ที่บวช ก็ควรที่จะมีจุดประสงค์จริง ๆ ว่า ท่านจะบวชเพื่ออะไร และท่านจะบวชเป็นอะไร

จุดประสงค์ของการบวชนี้เพื่ออะไร ถ้ามีใครที่จะบวช จะบวชเพื่ออะไร ถ้าไม่มีจุดประสงค์ ย่อมไม่บวรอะไรเลย ท่านผู้ฟังพอจะทราบไหมว่า จุดประสงค์ของผู้ที่จะบวชนี้เพื่ออะไร ซึ่งคงจะมีหลายอย่าง ขอเชิญเป็นตัวแทนของท่านผู้ฟังคนอื่น ๆ ด้วยที่จะกล่าวว่า บวชเพื่อจุดประสงค์อะไร แต่ละท่านมีสิทธิ์ที่จะคิด

ผู้ฟัง การบวชทุกวันนี้ ส่วนใหญ่บวชตามประเพณี ถ้าอายุครบก็ต้องบวช และบางคนก็มีจุดประสงค์ บวชเพื่อให้หนี้บุญคุณของพ่อแม่ นี่เป็นจุดประสงค์ของการบวช เมื่อมีความคิดอย่างนี้ เมื่อบวชเสร็จก็ถือว่าได้ใช้บุญคุณของพ่อแม่แล้ว และระหว่างชีวิตของบรรพชิตนั้น ฉันทแล้วก็นอน วันหนึ่ง ๆ ก็ยาว กว่าจะครบวัน แสนจะทุเรศทรมาณ

ส. เคยบวชหรือยัง

ผู้ฟัง ไม่เคย แต่เคยเห็น เพราะว่าชีวิตของผมคลุกคลีกับวัดมาก พระสงฆ์องค์เจ้าผมเข้าถึงมาหลายแห่ง พระเถระทั้งหลายที่มีพรรษามาก ๆ ถ้าไม่ได้ศึกษาก็หันเข้าไปก่อสร้าง ถ้าไม่ได้ก่อสร้างก็ต้องไปเที่ยว ถ้าไม่ได้เที่ยว วันหนึ่ง ๆ ยาว ไม่มีเครื่องอยู่ ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้แล้วว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีฐานะอยู่ ๒ อย่าง คือ คณฤชและวิปัสสนาธุระ ฐานะทั้ง ๒ นี้ ท่านไม่ได้ทำ เมื่อไม่ได้ทำก็ไม่มีเครื่องอยู่ คนเราถ้าไม่มีอะไรทำวันหนึ่ง ๆ ก็ยาว ยาวจริง ๆ เพราะฉะนั้น พระเถระทั้งหลายต้องก่อสร้าง ขณะที่ก่อสร้างก็สนุก วันหนึ่ง ๆ เดียวผ่านไป ๆ บางทีเงินไม่พอก็เที่ยวออกไป

บอกบุญสถานศึกษาทางโน้นทางนี้ วันหนึ่ง ๆ ก็หมดไป นี่เป็นจุดประสงค์ของการบวชประเภทหนึ่ง

ส. ท่านผู้ฟังคงไม่อยากให้ดิฉันบวชอย่างนี้ใช่ไหม และก็บวชไม่ได้แน่นอน เพราะเป็นภิกษุไม่ได้ เป็นภิกษุณีไม่ได้ เพราะฉะนั้น ไม่ทราบว่าท่านผู้ถามต้องการจะให้บวชเป็นอะไร

ผู้ฟัง การบวชนี้ ก็แปลกอยู่อย่างหนึ่ง คือ พุทธบริษัททุกวันนี้ ถ้าเป็นคำพูดของภิกษุแล้วรู้สึกว่ามันแน่น จะพูดผิดพูดถูกก็เป็นที่น่าเลื่อมใสเชื่อถือได้ แต่ถ้าเป็นคำพูดของฆราวาสรู้สึกไม่ค่อยจะเลื่อมใส เชื่อก็ได้ ไม่เชื่อก็ได้ มีบุคคลประเภทนี้มากมายอยู่ทุกวันนี้

ส. ขอล่าวถึงท่านที่บวชซึ่งมีจุดประสงค์ที่ดีบ้างว่า มีจุดประสงค์อะไรบ้างในการบวช นอกจากการบวชเพื่อตอบแทนบุญคุณของมารดาบิดา ซึ่งมารดาบิดาใครที่จะให้บวช จุดประสงค์ที่ดีสำหรับท่านที่จะบวชเอง มีอะไรบ้าง

ผู้ฟัง ในพระสูตรแสดงไว้ ถ้าเห็นชีวิตของฆราวาสคับแคบ ก็ออกบวชเพื่อปฏิบัติธรรม นี่คือจุดประสงค์ที่ดี

ส. เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้ที่สามารถจะบวชได้ ต้องพิจารณาตนเองจนกระทั่งรู้ความสามารถของตนเองจริง ๆ ว่า สามารถที่จะประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ได้จริง ๆ จึงบวช แต่ถ้าไม่สามารถ แม้เป็นคฤหัสถ์ที่ดีก็ยังยาก จริงหรือไม่จริง คฤหัสถ์ที่ดีนี้ยากหรือง่าย

และยังเป็นบรรพชิต เป็นผู้ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยละเอียด ซึ่งพระองค์ทรงแสดงพระวินัยไว้ เพื่อให้พระภิกษุเป็นผู้ที่งามพร้อมทั้งกาย วาจา และใจ เป็นตัวอย่างที่ดีของความงามพร้อมของกาย วาจา ใจ ซึ่งคฤหัสถ์ไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระวินัย ก็ย่อมไม่งามพร้อม

เพราะฉะนั้น ไม่มีใครงามพร้อมเท่ากับบรรพชิตที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เพราะงามทั้งกาย ทั้งวาจา และทั้งใจ แต่อย่าลืมนะ ถ้าเป็นผู้ที่ยังไม่ได้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ความงามจะออกมาได้พร้อมหรือเปล่า ทางกาย ทางวาจา

และทางใจ เพราะบางท่านลืมนึกว่าการที่เป็นบรรพชิตนั้น เป็นการสละทั้งหมด นอกจาก สละวงศาคณานาติ มิตรสหาย เพื่อนฝูงแล้ว ยังสละโภคทรัพย์ทั้งหมด สมบัติ ทั้งหมด พร้อมทั้งจะเป็นผู้ที่ไม่มีสมบัติทางโลก และต้องเป็นผู้ที่พร้อมด้วยสมบัติทาง ธรรม คือ ทั้งศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ และปัญญา

เพราะฉะนั้น การที่มีเครื่องหมายของเพศบรรพชิต เช่น ผ้านกสาวพัสดร์ ไม่ใช่ เป็นการให้แสดงอาการของกิเลสซึ่งมีมากอยู่ในจิตใจ เพราะถ้าเป็นโดยลักษณะนั้น ไม่งามเลย เพราะผู้ที่จะเป็นบรรพชิต ผู้ที่จะบวช ต้องพิจารณาโดยละเอียด โดย รอบคอบจริง ๆ ถึงจุดประสงค์ที่พระผู้มีพระภาคให้เป็นผู้ที่สละ ซึ่งนอกจากจะสละ วงศาคณานาติ ทรัพย์สมบัติ มิตรสหายแล้ว ยังต้องสละกิเลสของตนเองด้วย มากกว่าผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ เพราะบางท่านเวลาที่ครองผ้านกสาวพัสดร์แล้ว ลืมคิดข้อที่จะ สละกิเลส แต่คิดว่าผู้อื่นต้องแสดงความนอบน้อมต่อผู้ที่เป็นบรรพชิต

แต่การที่ผู้ใดจะแสดงความนอบน้อมต่อบรรพชิต เป็นกุศลของบุคคลนั้นเอง ไม่ใช่ว่าบรรพชิตนั้น มีความปรารถนา มีความต้องการในความนอบน้อมสักการะ หรือลาภ ยศ สรรเสริญ จากบุคคลอื่น

เพราะฉะนั้น เป็นการขัดเกลาย่างละเอียด ที่จะต้องศึกษาพระธรรมวินัยให้ เห็นว่า ผู้ที่เป็นบรรพชิตนั้น เป็นผู้ที่ต้องละกิเลส ทั้งความมานะ ความสำคัญตนด้วย เช่น ท่านพระสารีบุตร ท่านมีความประพฤติเหมือนโคเขาขาด หรือท่านมีความรู้สึก ว่า ท่านเป็นเสมือนบุตรของคนจันทาล ซึ่งไม่ใช่เป็นผู้ที่จะมีคนอื่นมานอบน้อมเคารพ สักการะ แม้ท่านเป็นพระอัครสาวก เวลาที่ตามเสด็จพระผู้มีพระภาค พระภิกษุทั้งหลายมีสถานที่พัก แต่ท่านพระสารีบุตรซึ่งเป็นพระอัครสาวก ไม่มีที่พัก ท่านต้อง พักอยู่ที่โคนต้นไม้ ท่านสามารถกระทำทุกอย่างได้เพราะท่านปราศจากอกุศลทั้งปวง ไม่มีความสำคัญตน ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่กุฏิ หรือที่โคนไม้ ก็เป็นท่านพระสารีบุตรนั่นเอง

ผู้ที่เป็นบรรพชิต อย่าลืมนึกว่า เป็นตัวอย่างของความดีงามพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ จึงสมควรที่จะเป็น หรือว่าจึงสมควรที่จะบวช เพราะเป็นเพศที่สูงกว่าคฤหัสถ์ คฤหัสถ์ไม่สามารถที่จะกระทำตามพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดย

ละเอียด โดยครบถ้วนอย่างเพียบพร้อมพอได้ เพราะฉะนั้น คฤหัสถ์จึงกราบไหว้นอบน้อมแสดงความเคารพต่อผู้ที่สามารถจะกระทำได้ คือ ผู้ที่บวชเป็นบรรพชิต

เพราะฉะนั้น ต้องเป็นผู้ที่ตรง มีสัจจะ มีความจริงใจในการที่จะเป็นเพศหนึ่งเพศใดว่า ท่านสามารถที่จะเป็นเพศบรรพชิต หรือว่าท่านสามารถเพียงเป็นเพศคฤหัสถ์ และเมื่อเป็นพุทธบริษัท ก็ควรประพฤติตนตามธรรมเท่าที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า เป็นธรรมของคฤหัสถ์ เป็นการประพฤติของคฤหัสถ์ที่ดีงาม เป็นตัวอย่างของคฤหัสถ์ เช่น ศีลาธรรม ถ้าท่านสามารถ ก็เผยแพร่ธรรมและประพฤติธรรมด้วยเป็นตัวอย่างของคฤหัสถ์ แล้วแต่ว่าท่านเป็นคฤหัสถ์ที่สามารถจะรักษาศีล ๕ หรือคฤหัสถ์ที่สามารถจะรักษาศีล ๘ หรือคฤหัสถ์ที่สามารถจะถึงการรักษาศีล ๑๐ โดยเป็นพระอนาคามีบุคคล ตามความเป็นจริง

ทุกคนมีชีวิตที่ต่างกันตามการสะสม แต่ไม่ว่าท่านจะเป็นเพศใด จะเป็นคฤหัสถ์ที่ครองเรือน หรือไม่ครองเรือน ท่านย่อมสามารถที่จะประพฤติตนเพื่อเป็นตัวอย่างของพุทธบริษัท แล้วแต่ว่าจะเป็นเพศบรรพชิตหรือฆราวาส รักษาศีล ๕ หรือศีล ๘ หรือศีล ๑๐ ตามความเป็นจริง

อย่างนี้ไม่ทราบว่าเป็นการอุทิศตัวเพื่อพระศาสนาแล้วหรือยังที่ได้ศึกษาธรรม และกระทำกิจเผยแพร่พระธรรมเท่าที่สามารถจะกระทำได้ในฐานะของอุบาสิกาที่รักษาศีล ๕ ตามความเป็นจริง

นอกจากนั้น ควรที่จะได้ทราบว่า การที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมซึ่งเป็นการอบรมเจริญปัญญารู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ที่แต่ละท่านสะสมมา แม้ว่าไม่ใช่บรรพชิตก็สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ เป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกทาคามี เป็นพระอนาคามีในเพศคฤหัสถ์ได้ ต่อเมื่อใดที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอรหันต์แล้ว เมื่อนั้นจึงจะเป็นเพศบรรพชิต

เพราะฉะนั้น มีอะไรที่ต่างกันระหว่างเพศของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในเรื่องของการอบรมเจริญปัญญารู้แจ้งอริยสัจธรรม มีไหม ความต่างกันจริง ๆ ระหว่างบรรพชิตและคฤหัสถ์ คือ อธิษฐานที่สะสมมาที่ต่างกัน

๙๒๗

การเป็นเพศบรรพชิต ต้องเป็นผู้ที่รู้จักจริง ๆ ว่า สามารถที่จะสละทุกอย่าง วงศาตณญาณุตติ มิตรสหาย ความสนุกสนาน ความบันเทิงใจ ความรื่นรมย์ใจทั้งหลาย สำหรับคฤหัสถ์ย่อมสามารถที่จะบริโภคนิโคตสมบัติ แต่ด้วยความไม่ติด แต่สำหรับบรรพชิตนั้น ต้องละนิโคตสมบัติทั้งหมด นี่เป็นความที่ต่างกัน

ไม่มีคฤหัสถ์คนไหนที่จะไม่บริโภคนิโคตสมบัติ แต่ว่ามีคฤหัสถ์ที่บริโภคนิโคตสมบัติด้วยความไม่ติด ด้วยการอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม และจะรู้ได้อย่างไรว่า ติดหรือไม่ติด มากหรือน้อยแค่ไหน

ถ้าไม่มีการอบรมเจริญปัญญา ไม่มีการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ขณะนั้นย่อมแสดงว่า ยังมีความติดข้องอยู่มากในนิโคตสมบัติ แต่ถ้ามีการอบรมเจริญสติปัฏฐาน มีการอบรมเจริญปัญญา ย่อมเป็นหนทางให้บุคคลนั้นสามารถละคลายและดับความยินดีพอใจ ความติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะได้ จนกว่าจะบรรลุถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคล

เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีอัธยาศัยจริง ๆ ที่สามารถจะละอาคารบ้านเรือน วงศาตณญาณุตติ ทรัพย์สมบัติ ย่อมสามารถที่จะบวชได้ แต่ผู้ที่ยังมีการสะสมที่จะเป็นคฤหัสถ์สามารถที่จะบริโภคนิโคตสมบัติด้วยความยินดี แต่ไม่ติดข้อง เพราะเป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญา แต่ถ้าบรรพชิตยังคลุกคลี ยังมีจิตใจเหมือนกับคฤหัสถ์ทุกประการ นั่นก็ไม่ใช่วิสัยของผู้ที่มีอัธยาศัยที่จะเป็นบรรพชิตที่แท้จริง

มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก มหาสุญญตสูตร มีข้อความที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงถึงความประพฤติที่เหมาะสม ที่จะเป็นอัธยาศัยของบรรพชิตทั้งหลาย ข้อความมีว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารนิโครธาราม เขตพระนคร กบิลพัสดุ์ ในสักกชนบท ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงนั่งสงบ ทรงบาตรจีวรแล้ว เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังพระนครกบิลพัสดุ์ในเวลาเช้า ครั้นเสด็จกลับจากบิณฑบาต ภายหลังเวลาพระกระยาหารแล้ว จึงเสด็จเข้าไปยังวิหารของเจ้ากาลเขมกะ ศากยะ เพื่อทรงพักผ่อนในเวลากลางวัน

สมัยนั้นแล ในวิหารของเจ้ากาลเขมกะ ศากยะ มีเสนาสนะที่แต่งตั้งไว้มากด้วยกัน พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นเสนาสนะที่แต่งตั้งไว้มากด้วยกันแล้ว จึงมีพระดำริดังนี้ว่า ในวิหารของเจ้ากาลเขมกะ ศากยะ เขาแต่งตั้งเสนาสนะไว้มากด้วยกัน ที่นี้มีภิกษุอยู่มากมายหรือหนอ ฯ

สมัยนั้นแล ท่านพระอานนท์กับภิกษุมารูปทำจีวรกรรมอยู่ในวิหารของเจ้ามถาเย ศากยะ ครั้นในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่ทรงสถิตเรียบร้อยแล้ว จึงเสด็จเข้าไปยังวิหารของเจ้ามถาเย ศากยะ แล้วประทับนั่ง ณ อาสนะที่เขาแต่งตั้งไว้ พอประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงรับสั่งแก่ท่านพระอานนท์ว่า

ดูกร อานนท์ ในวิหารของเจ้ากาลเขมกะ ศากยะ เขาแต่งตั้งเสนาสนะไว้มากด้วยกัน ที่นั่นมีภิกษุอยู่มากมายหรือ ฯ

ท่านพระอานนท์ทูลว่า

มากมาย พระพุทธเจ้าข้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ จีวรกาลสมัยของพวกข้าพระองค์กำลังดำเนินอยู่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ ภิกษุผู้ชอบคลุกคลีกัน ยินดีในการคลุกคลีกัน ประกอบเรื่อง ฯ ซึ่งความชอบคลุกคลีกัน ชอบเป็นหมู่ ยินดีในหมู่ บันเทิงร่วมหมู่นั่นหนอ ย่อมไม่งามเลย ดูกร อานนท์ ข้อที่ภิกษุผู้ชอบคลุกคลีกัน ยินดีในการคลุกคลีกัน ประกอบเรื่อง ฯ ซึ่งความชอบคลุกคลีกัน ชอบเป็นหมู่ ยินดีในหมู่ บันเทิงร่วมหมู่นั้นหนอ จักเป็นผู้ได้สุขเกิดแต่เนกขัมมะ สุขเกิดแต่ความสงัด สุขเกิดแต่ความเข้าไปสงบ สุขเกิดแต่ความตรัสรู้ตามความปรารถนาโดยไม่ยาก ไม่ลำบาก นั้นไม่ใช่ฐานะที่มีได้

ส่วนข้อที่ภิกษุเป็นผู้ผู้เดียวหลักออกจากหมู่อยู่ ฟังหวังเป็นผู้ได้สุขเกิดแต่เนกขัมมะ สุขเกิดแต่ความสงบ สุขเกิดแต่ความเข้าไปสงบ สุขเกิดแต่ความตรัสรู้ตามความปรารถนาโดยไม่ยาก ไม่ลำบาก นั่นเป็นฐานะที่มีได้

นี่เป็นความต่างกันของเพศบรรพชิตกับเพศฆราวาส ถ้าเป็นบรรพชิตและยังคลุกคลีแวดล้อมด้วยมิตรสหายมากมายเหมือนอย่างคฤหัสถ์ นั่นไม่ใช่อุปนิสัยที่แท้จริงที่ควรจะเป็นเพศบรรพชิต

ข้อความใน **ปัญจสุทนี อรรถกถา มหาสุญญตสูตร** มีว่า

ในกาลก่อนนั้น พระผู้มีพระภาคไม่เคยเห็นภิกษุ ๑๐ รูป ๑๑ รูป ๑๒ รูป อยู่ในที่เดียวกัน ทรงดำริว่า การอยู่เป็นคณะนี้เป็นที่เกื่อนกล่นวุ่นวายในวัฏฏะ เพราะเป็นมาเสียจนเคยชินมาแล้วในวัฏฏะ

ใช้ใหม่ โดยเพศของคฤหัสถ์

เช่นเดียวกับน้ำที่ตกลงสู่แม่น้ำ และการอยู่เป็นคณะได้ประพฤติกกันมาแล้วในนรก เสร็จจวน ปิตติวิสัย (คือ เปรต) และอสุรกาย ในมนุษย์โลก เทวโลกและพรหมโลก

การอยู่กันมาก ๆ มีอยู่เสมอเป็นประจำมาแล้วในสังสารวัฏฏ์ ตั้งแต่ในนรกก็มี เสร็จจวนก็อยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นคณะ พวกเปรต อสุรกาย พวกมนุษย์ก็อยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นคณะ แม้เทวดาและพรหมทั้งหลายก็อยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นคณะ

จริงอยู่ นรกชื่อว่าเผาไหม้อยู่เป็นคณะ แม้ในดิรัจฉาน ในจอมปลวกแห่งหนึ่ง ตัวปลวกไม่มีประมาณ ไม่มีกำหนด ในรังมดดำมดแดง ก็ฉนั้น การอยู่เป็นคณะในดิรัจฉาน ในเปตนคร คือ แม้ในเมืองเปรต แม้ในครึ่งโยชน์ก็เต็มไปด้วยเปรต ในปิตติวิสัยก็เช่นกัน ในเมืองพาราณสีก็อยู่กันแน่นขนัด ในเทวโลกและพรหมโลก นับแต่ภูมเทวดาเป็นต้นไปก็อยู่กันเป็นคณะ ในที่แห่งหนึ่งมีพระพรหมอยู่เป็นจำนวนหมื่น ทรงดำริว่า เราบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ ลั่น ๔ อสงไขยแสนกัป ก็เพื่อที่จะกำจัดการอยู่เป็นคณะ

คือ การที่สามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรม อยู่เพียงลำพังพระองค์เดียว กับนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล จนกระทั่งสามารถที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ไม่ต้องอยู่ร่วมกับใครอีกเลย เพราะไม่มีการเกิดขึ้น

พระผู้มีพระภาคทรงพระดำริว่า กิเลสนี้ภิกษุเหล่านี้พากันอยู่เป็นคณะ ทำการไม่สมควร ทรงเกิดธรรมสังเวชขึ้นเพราะภิกษุทั้งหลาย แล้วทรงดำริอีกว่า จะบัญญัติสิกขาบทว่า ภิกษุ ๒ รูปไม่พึงอยู่ในที่เดียวกันก็ได้ แต่ก็ไม่สมควรบัญญัติ เราจะแสดงสูตรชื่อว่า **มหาสุญญตาปฏิบัติ** ที่เปรียบด้วยการบัญญัติสิกขาบทแก่กุลบุตรผู้รักการศึกษา และเปรียบด้วยกระจกที่ติดตัวทุกคนเข้าไปทางประตูเมือง กษัตริย์เป็นต้น เห็นโทษของตนในกระจกอันหนึ่ง ละโทษนั้นแล้ว กลับเป็นผู้ไม่มีโทษ ฉะนั้นเมื่อเรานิพพานแล้วเป็นเวลา ๕,๐๐๐ ปี กุลบุตรทั้งหลายรำพึงถึงสูตรนี้ อยู่บรรเทาคณะ ชื่นชมยินดีในเอกภาพ จะถึงที่สุดความทุกข์ในวัฏฏะได้ ดังนั้นเหมือนกัน

กุลบุตรทั้งหลายรำพึงถึงพระสูตรนี้ เหมือนจะให้เต็มมโนรชของพระผู้มีพระภาค บรรเทาคณะ ให้ทุกข์ในวัฏฏะสิ้นไป แล้วปรินิพพานนับไม่ถ้วน ไม่ว่าจะป็นสมัยทำงานก็ตาม ไม่ทำก็ตาม ไม่ต้องพูดถึง แท้จริงภิกษุผู้ยินดีในหมู่คณะ ย่อมไม่งามโดยแท้ ท่านอย่าอุปถัมภ์ในฐานะไม่ควรอุปถัมภ์เลย

คือ อย่าสนับสนุนให้จับกลุ่มกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อหิงสาจริงๆ ของผู้ที่จะเป็นบรรพชิต ควรจะต้องเป็นอย่างนี้

ข้อความในอรรถกถาตอนท้ายมีว่า

จริงอยู่ ถ้าบางคนเป็นผู้มีปัญหาน้อย บวชใหม่ ฟังกล่าวว่า พระผู้มีพระภาคนำพวกเราออกจากหมู่คณะ เหมือนกับด้อนโคที่เข้านาออกไป ผู้กมัตไว้ในเอกภาพ แต่พระองค์เองมีพระราชา ราชมหาอำมาตย์ เป็นต้น แวดล้อม ทรงปรารภเทศนาขึ้นก็เพื่อจะแก้ว่าเท่านั้นว่า พระผู้มีพระภาคแม้ประทับนั่งท่ามกลางบริษัทเต็มจักรวาล ก็ชื่อว่าเป็นผู้ผู้เดียว และอธิบายว่า คำว่า สุญญตฺ ได้แก่ สุญญตผลสมาบัติ

ถ. ในพระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทรงดำหนิภิกษุทั้งหลายที่อยู่กันเป็นหมู่ เป็นคณะ แต่บางที่ภิกษุทั้งหลายตั้ง ๑,๒๕๐ รูป ติดตามพระพุทธเจ้าไป อย่างนี้ไม่เรียกว่าเป็นหมู่ เป็นคณะหรือ

สุ. อานิสงส์ของการอยู่เป็นหมู่คณะมีอยู่อย่างเดียว ซึ่งข้อความนี้มีใน **ปปัญจสูทนี อรรถกถา มหาสุญญตสูตร** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พระอริยสาวกผู้สดับแล้ว ย่อมละอกุศล เจริญกุศล ละสิ่งที่มีโทษ เจริญสิ่งที่ไม่มีโทษ ย่อมบริหารตนให้บริสุทธิ์ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นพหูสูต เหมือนทหารที่สมบุรณ์ด้วยอาวุธ ผู้ใดเรียนปริยัติแล้วไม่ปฏิบัติคล้อยตาม ให้เหมาะสมแก่ปริยัตินั้น ผู้นั้นชื่อว่าไม่มีอาวุธ ส่วนผู้ใดปฏิบัติตาม ผู้นั้นชื่อว่ามียาอาวุธ เพราะฉะนั้น ไม่สมควรติดตามเพื่อประโยชน์นั้น

คือ ไม่ควรที่จะติดตามเพียงเพื่อเรียนเท่านั้น เพราะถ้าติดตามเพียงเพื่อเรียน เพื่อฟัง เพื่อเข้าใจ ก็ยังไม่พอ ต้องเพื่อปฏิบัติด้วย

ไม่ใช่ไม่มีประโยชน์ มีประโยชน์ในการติดตามพระผู้มีพระภาคเป็นจำนวนมาก เพื่อฟัง เพื่อที่จะได้เหมือนกับผู้มีอาวุธ สามารถที่จะดับกิเลสได้ เพราะถ้าไม่ฟังเลย หรือว่าเรียนปริยัติแล้ว ไม่ปฏิบัติคล้อยตามให้เหมาะสมแก่ปริยัตินั้น ผู้นั้นชื่อว่าไม่มีอาวุธ

นอกจากนั้นแล้ว ยังแสดงความต่างกันของพระภิกษุในพระพุทธศาสนากับนักบวชนอกศาสนาว่า สำหรับผู้ที่บวชแล้ว ประโยชน์สูงสุดควรจะเป็นการอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ซึ่งศาสนาอื่นไม่มี

ทรงอุปมาว่า

คนที่ตกจากหลังลา ไม่ได้มีทุกข์ใหญ่โตมากมาย เพียงแต่ร่างกายเปื้อนฝุ่นเท่านั้น ฉันทิ ในพาทิสมัย คือ ในลัทธิภายนอก ก็เสื่อมแต่เพียงโลกียคุณเท่านั้น เพราะไม่มีคุณที่สูงกว่านั้น เพราะว่าการบรรพชาภายนอกนั้น ไม่มีคุณที่จะพึงบรรลุอันยิ่งใหญ่ มีเพียงสมบัติ ๔ อภิญญา ๕ เท่านั้น ส่วนในศาสนานี้ พึงบรรลุมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน อันเป็นคุณยิ่งใหญ่ได้ เปรียบเหมือนขัตติยกุมาร อุภโตสุชาติ

ผู้อยู่บนคอช้าง เสด็จเลียบพระนคร ตกจากคอช้าง ก็ย่อมประสพทุกข์มาก ฉะนั้น
เมื่อเสื่อมจากศาสนา ก็ชื่อว่าเสื่อมจากโลกุตตรคุณทั้ง ๙ ฉะนั้น

จุดประสงค์ของการที่จะบวชอย่าลืมว่า เพื่ออะไร ถ้าไม่ใช่เพื่อการอบรมเจริญ
ปัญญาเพื่อรู้แจ้งอริยสัจธรรม บุคคลใดบวชแล้วไม่ได้กระทำกิจนี้ ผู้นั้นย่อมอุปมา
เหมือนกับขัตติยราชกุมารซึ่งตกลงจากคอช้าง ย่อมเจ็บมากกว่าคนที่เพียงตกลงจาก
หลังลา สำหรับคนที่ตกลงจากหลังลา ก็เหมือนกับนักบวชภายนอกศาสนา เพราะเมื่อ
เสื่อม ก็เสื่อมจากเพียงโลกียคุณ คือ ฌานสมาบัติต่าง ๆ แต่สำหรับในพระศาสนา
เมื่อเสื่อม คือ เสื่อมจากการที่จะบรรลุอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้า

ถ. ถ้าภิกษุทั้งหลายอยู่ร่วมกัน จับกลุ่มกัน สนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความ
คิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ และนำความรู้ความเข้าใจนั้นไปปฏิบัติ ก็ไม่น่ามีโทษอะไร

ส. ไม่มีโทษแน่ ถ้าเป็นการฟัง การศึกษา และการปฏิบัติตามพระธรรม
ไม่ใช่การชอบ การยินดีคลุกคลีในหมู่คณะ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะบวชจึงต้องพิจารณา
ตัวเองจริง ๆ โดยรอบคอบว่า บวชเพื่อจุดประสงค์อะไร และเมื่อบวชแล้วก็ต้อง
ประพฤติตามจุดประสงค์นั้น ซึ่งเป็นความต่างกันระหว่างเพศคฤหัสถ์กับบรรพชิต
ถ้าเพื่อที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม แม้ไม่บวชก็บรรลุได้ เป็นที่รู้กันแล้วว่า ผู้ที่ไม่บวช
ก็สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะบวชต่างกับผู้ที่ไม่บวชก็รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ โดย
อริยาศัยของตนเองที่ต้องการจะอบรมเจริญปัญญาในเพศของบรรพชิต ซึ่งสละทั้งหมด
ทั้งบ้านเรือน ทั้งวงศ์าคณาญาติ ทั้งทรัพย์สมบัติ ต้องมีอริยาศัยอย่างนั้น เพราะถึงแม้
ไม่สละอย่างนั้น ก็ยังรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ต้องเป็นผู้ที่มีสัจจะ ความจริงใจในการบวช

ถ. ในเมื่อสนทนาธรรมไม่มีโทษ ทำไมพระผู้มีพระภาคยังทรงดำหนิ

ส. ทรงดำหนิการคลุกคลี ไม่ใช่ทรงดำหนิการสนทนาธรรม

ถ. หมายความว่า ขณะที่สนทนาธรรม ขณะนั้นไม่ชื่อว่าคลุกคลี

ส. ไม่ชื่อว่าคลุกคลี เพราะเป็นการอบรมเจริญปัญญา และต้องปฏิบัติให้ คล้อยตามปริยัติที่ได้ศึกษาด้วย เพราะพระผู้มีพระภาคตรัสว่า ผู้ใดเรียนปริยัติแล้ว ไม่ปฏิบัติคล้อยตามให้เหมาะสมกับปริยัตินั้น ผู้นั้นชื่อว่าไม่มีอาวุธ

ถ. คลุกคลีหมายความว่าอย่างไร

ส. ชอบที่จะอยู่ สนุกดี

ถ. เท่านั้นหรือ

ส. มีความพอใจที่จะคลุกคลี ที่จะอยู่ด้วยกัน เป็นความพอใจที่จะอยู่ ร่วมกัน เหมือนอย่างมิตรสหาย คฤหัสถ์มีมิตรสหายเพราะอะไร เพราะอยู่ด้วยกันแล้ว สบาย ยืนสบาย นอนสบาย พุดสบาย รับประทานอาหารสบายกับบุคคลใด บุคคล นั้นเป็นสหาย

ถ. พระก็เหมือนกัน ก็มีสหาย

ส. ถ้าจะเหมือน จะต้องไม่เป็นพระ เป็นคฤหัสถ์ก็ยังไม่แจ่มแจ้งอริยสัจธรรมได้ เพราะฉะนั้น ถ้าจะบวชจริง ๆ ต้องพิจารณาตนเองอย่างรอบคอบว่า มีอริยาคัยที่จะ สละทั้งหมด นอกจากบ้านเรือน ยังต้องสละวงศาคณาญาติ มิตรสหายด้วย จึงจะ เป็นเพศบรรพชิต เหมาะสมแก่การที่จะประพฤติกิเลสในเพศของบรรพชิต

ข้อความตอนท้ายของพระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอันตรายของแม่เป็น ผู้ที่อยู่ผู้เดียว ซึ่งมีข้อความว่า

ดูกร อานนท์ สาวกไม่ควรจะติดตามศาสดาเพียงเพื่อฟังสูตรตะ เคยยะ และ ไวยากรณ์เลย นั้นเพราะเหตุไร เพราะธรรมทั้งหลายอันพวกเธอสดับแล้ว ทรงจำแล้ว คล่องปากแล้ว ฟังตามด้วยใจแล้ว ทางตลอดดีแล้วด้วยความเห็น เป็นเวลานาน ดูกร อานนท์ แต่สาวกควรจะใกล้ชิดติดตามศาสดาเพื่อฟังเรื่องราวเห็นปานฉะนี้ ซึ่งเป็นเรื่องขัดเกลากิเลสอย่างยิ่ง เป็นที่สบายแก่การพิจารณาทางใจ เป็นไปเพื่อความ เบื่อหน่ายส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับกิเลส เพื่อสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อบริพพาน คือ เรื่องมักน้อย เรื่องยินดีของของตน เรื่องความสงัด

เรื่องไม่คลุกคลี เรื่องปรารภความเพียร เรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่องวิมุตติ
เรื่องวิมุตติญาณทัสสนะ ฯ

ไม่ใช่เรื่องให้ยินดีในการคลุกคลีกันเลย เรื่องทั้งหมดที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
เป็นเรื่องมักน้อย เรื่องความรู้ยิ่ง เรื่องสงบกิเลส เรื่องดับกิเลส เรื่องคลายกำหนด
เรื่องความหน่ายส่วนเดียว เรื่องปรารภความเพียร เรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา
เรื่องวิมุตติ เป็นเรื่องไม่คลุกคลีทั้งหมด และแม้จะอยู่ผู้เดียวแล้ว ก็ยังมีอันตราย
ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ เมื่อเป็นเช่นนั้น จะมีอุบาทว์ของอาจารย์ อุบาทว์ของศิษย์
อุบาทว์ของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ฯ

สำหรับผู้ที่บวชแล้ว ก็ยังมีอันตราย ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร อานนท์ ก็อุบาทว์ของอาจารย์ย่อมมีได้อย่างไร ดูกร อานนท์ ศาสดา
บางท่านในโลกนี้ ย่อมพอใจเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา
ถ้ำบนภูเขา ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง และลอมฟาง เมื่อศาสนานั้น หลีกออกแล้วอย่าง
นั้นอยู่ พวกพราหมณ์และคฤหบดี ชาวนิคมและชาวชนบทจะพากันเข้าไปหา เมื่อ
พวกพราหมณ์และคฤหบดี ชาวนิคมและชาวชนบทพากันเข้าไปหาแล้ว ศาสดานั้น
จะปรารภอย่างหมกมุ่น จะถึงความวุ่นวาย จะเวียนมาเพื่อความเป็นผู้มักมาก

ดูกร อานนท์ ศาสดานี้เรียกว่า อาจารย์มีอุบาทว์ ด้วยอุบาทว์ของ
อาจารย์ อกุศลธรรมอันลามกเศร้าหมองเป็นเหตุเกิดในภพใหม่ มีความกระวน-
กระวาย มีทุกข์เป็นวิบาก เป็นที่ตั้งแห่งชาติ ชรา มรณะต่อไป ได้ฆ่าศาสนานั้นเสีย
แล้ว ดูกร อานนท์ อย่างนี้แล อุบาทว์ของอาจารย์ย่อมมีได้ ฯ

อยู่ที่ไหนก็ไม่พ้นอันตราย ถ้ายังมีกิเลส

เป็นผู้ที่พอใจในการอยู่ในถ้ำ ในชอกเขา ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ลอมฟาง แต่
คฤหบดีทั้งหลายก็ยังไปหา เมื่อพวกพราหมณ์และคฤหบดีเข้าไปติดต่อกับท่าน
แล้ว จิตของศาสนาย่อมหมกมุ่น ถึงความวุ่นวาย เวียนมาเพื่อความเป็นผู้มักมาก

เพราะฉะนั้น มีหนทางเดียวจริง ๆ คือ เป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญาที่จะรู้แจ้ง
อริยสัจธรรม ซึ่งจะดับกิเลสได้จริง ๆ จึงจะพ้นจากอันตรายได้

๙๒๘

ข้อความต่อไป เป็นอุปัฏฐวะของศิษย์ แล้วแต่ว่าบางครั้งท่านจะเป็นศิษย์ บางครั้งท่านจะเป็นอาจารย์ ซึ่งจะได้พิจารณาว่า อันตรายของผู้ที่เป็นศิษย์คืออย่างไร และอันตรายของผู้ที่เป็นอาจารย์คืออย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ ก็อุปัฏฐวะของศิษย์ย่อมมีได้อย่างไร ดูกร อานนท์ สาวกของ ศาสดานั้นแล เมื่อเพิ่มพูนวิเวกตามศาสดานั้น ย่อมพอใจเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำบนภูเขา ป่าช้า ป่าชฏู ที่แจ้ง และลอมฟาง เมื่อสาวก นั้นหลีกออกแล้วอย่างนั้นอยู่ พวกพราหมณ์และคฤหบดี ชาวนิคมและชาวชนบทจะ พากันเข้าไปหา เมื่อพวกพราหมณ์และคฤหบดี ชาวนิคมและชาวชนบทพากันเข้าไป หาแล้ว สาวกนั้นจะปรารภอย่างหมกมุ่น จะถึงความวุ่นวาย จะเวียนมาเพื่อความ เป็นผู้มักมาก

ดูกร อานนท์ สาวกนี้เรียกว่า ศิษย์มีอุปัฏฐวะ ด้วยอุปัฏฐวะของศิษย์ อกุศล ธรรมอันลามก เศร้าหมอง เป็นเหตุเกิดในภพใหม่ มีความกระวนกระวาย มีทุกข์เป็น วิบาก เป็นที่ตั้งแห่งชาติ ชรา มรณะต่อไป ได้ฆ่าสาวกนั้นเสียแล้ว ดูกร อานนท์ อย่างนี้แล อุปัฏฐวะของศิษย์ย่อมมีได้ ฯ

ไม่ว่าจะเป็นศิษย์ ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์ อยู่ที่ไหนมีอันตรายได้ทั้งนั้น สมัยนี้เป็น อย่างนั้นหรือเปล่า ไม่ว่าสมัยก่อน หรือว่าสมัยนี้ หรือว่าสมัยต่อไปก็เหมือนกัน ถ้า トラบใดที่ยังไม่ได้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉต ย่อมมีอันตรายทั้งผู้ที่เป็นศิษย์และผู้ที่เป็น อาจารย์

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอันตรายของผู้ประพฤติพหุมจรรย ซึ่ง เป็นความจริงสำหรับผู้ที่จะไม่ประมาท เวลาที่ได้ฟังพระธรรมและพิจารณาโดย ละเอียดถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น มิฉะนั้นแล้วย่อมเป็นผู้ที่ประมาท และเมื่อเป็น

ผู้ประมาทย่อมได้รับอันตราย แต่ถ้าพิจารณาและรู้ว่าเป็นอันตราย ก็ย่อมสามารถที่จะหลีกเลี่ยงจากอันตรายนั้นได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท ก็อุปัฏฐวะของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ย่อมมีได้อย่างไร
ดูกร อานนท ตถาคตอุบัติในโลกนี้ ได้เป็นผู้ไกลจากกิเลส รู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ดำเนินไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสาวกผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึกอย่างหาคนอื่นยิ่งกว่ามิได้ เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้แจกธรรม ตถาคตนั้นย่อมพอใจเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำบนภูเขา ป่าช้า ป่าชฎี ที่แจ้ง และลอมฟาง

เมื่อตถาคตนั้นหลีกออกแล้วอย่างนั้นอยู่ พวกพราหมณ์และคฤหบดี ชาวนิคม และชาวชนบทจะพากันเข้าไปหา เมื่อพวกพราหมณ์และคฤหบดี ชาวนิคมและชาวชนบทพากันเข้าไปหาแล้ว ตถาคตนั้นย่อมไม่ปรารถนาอย่างหมกมุ่น ไม่ถึงความวุ่นวาย ไม่เวียนมาเพื่อความเป็นผู้มักมาก

ดูกร อานนท ส่วนสาวกของตถาคตผู้ศาสนันต์แล เมื่อเพิ่มพูนวิเวกตามตถาคตผู้ศาสดา ย่อมพอใจเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำบนภูเขา ป่าช้า ป่าชฎี ที่แจ้ง และลอมฟาง เมื่อสาวกนั้นหลีกออกแล้วอย่างนั้นอยู่ พวกพราหมณ์และคฤหบดี ชาวนิคมและชาวชนบทจะพากันเข้าไปหา เมื่อพวกพราหมณ์และคฤหบดี ชาวนิคมและชาวชนบทพากันเข้าไปหาแล้ว สาวกนั้นย่อมปรารถนาอย่างหมกมุ่น ถึงความวุ่นวาย เวียนมาเพื่อความเป็นผู้มักมาก

ดูกร อานนท สาวกนี้เรียกว่า ผู้ประพฤติพรหมจรรย์มีอุปัฏฐวะ ด้วยอุปัฏฐวะของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ อกุศลธรรมอันลามก เศร้าหมอง เป็นเหตุเกิดในภพใหม่ มีความกระวนกระวาย มีทุกข์เป็นวิบาก เป็นที่ตั้งแห่งชาติ ชรา มรณะต่อไป ได้ฆ่าสาวกนั้นเสียแล้ว ดูกร อานนท อย่างนี้แล อุปัฏฐวะของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ย่อมมีได้ ฯ

ไม่พ้นเลยใช่ไหม นับถือพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และพอใจในเสนาสนะอันสงัดเช่นเดียวกับพระผู้มีพระภาค แต่ว่าเวลาที่มีพรหมณ์และคฤหบดีชาวนิคมนและชาวชนบทพากันเข้าไปหา จิตใจก็กระวนกระวาย และเวียนมาเพื่อความเป็นผู้มักมาก นี่เป็นอันตรายของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ซึ่งข้อความตอนท้าย ท่านผู้ฟังควรที่จะได้ทราบ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ ในอุปัฏฐวะทั้ง ๓ นั้น อุปัฏฐวะของผู้ประพฤติพรหมจรรย์นี้มีวิบากเป็นทุกข์ มีวิบากเผ็ดร้อนกว่าอุปัฏฐวะของอาจารย์ และอุปัฏฐวะของศิษย์ทั้งเป็นไปเพื่อความตกต่ำด้วย

ตามข้อความใน **อรรถกถา ปปัญจสูทนี** ซึ่งถ้าเป็นอาจารย์และศิษย์ในลัทธิภายนอก เวลาที่เสื่อมก็เสื่อมเพียงโลกียคุณ คือ ไม่มีคุณที่สูงกว่านั้น เป็นเพียงขั้นความสงบของจิต ขั้นฌานสมาบัติ แต่สำหรับผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เวลาที่เสื่อมจากคุณ ก็ไม่สามารถจะบรรลุคุณอันยิ่งใหญ่ คือ มรรค ๔ ผล ๔ ได้

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ เพราะฉะนั้นแล พวกเธอจงเรียกร้องเราด้วยความเป็นมิตร อย่าเรียกร้องเราด้วยความเป็นข้าศึก ข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่พวกเธอตลอดกาลนาน ฯ

ไม่น่าเลยที่สาวกของพระผู้มีพระภาคจะเรียกร้องพระองค์ด้วยความเป็นข้าศึกทั้ง ๆ ที่นับถือพระองค์ แต่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงสภาพของจิตใจโดยละเอียดว่า แม้ในผู้ที่นับถือพระองค์ บางท่านเรียกร้องพระองค์ด้วยความเป็นมิตร บางท่านเรียกร้องพระองค์ด้วยความเป็นข้าศึก ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสอธิบายว่า

ดูกร อานนท์ ก็เหล่าสาวกย่อมเรียกร้องศาสดาด้วยความเป็นข้าศึก ไม่ใช่เรียกร้องด้วยความเป็นมิตรอย่างไร ดูกร อานนท์ ศาสดาในธรรมวินัยนี้ เป็น

ผู้นุเคราะห์ แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย ว่า นี่เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกเธอ นี่เพื่อความสุขแก่พวกเธอ เหล่าสาวกของ ศาสดานั้น ไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยโสตสดับ ไม่ตั้งจิตรับรู้ และประพฤตินึกเลื่องคำสอน ของศาสดา ดูกร อานนทฺ์ อย่างนี้แล เหล่าสาวกชื่อว่า เรียกร้องศาสดาด้วยความ เป็นข้าศึก ไม่ใช่เรียกร้องด้วยความเป็นมิตร ฯ

ดูกร อานนทฺ์ ก็เหล่าสาวกยอมเรียกร้องศาสดาด้วยความเป็นมิตร ไม่ใช่ เรียกร้องด้วยความเป็นข้าศึกอย่างไร ดูกร อานนทฺ์ ศาสดาในธรรมวินัยนี้เป็น ผู้นุเคราะห์ แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย ว่า นี่เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกเธอ นี่เพื่อความสุขแก่พวกเธอ เหล่าสาวกของ ศาสดานั้น ย่อมฟังด้วยดี เงี่ยโสตสดับ ตั้งจิตรับรู้ และไม่ประพฤตินึกเลื่องคำสอน ของศาสดา ดูกร อานนทฺ์ อย่างนี้แล เหล่าสาวกชื่อว่า เรียกร้องศาสดาด้วยความ เป็นมิตร ไม่ใช่เรียกร้องด้วยความเป็นข้าศึก ฯ

ข้อความตอนท้าย

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนทฺ์ เพราะฉะนั้นแล พวกเธอจงเรียกร้องเราด้วยความเป็นมิตร อย่า เรียกร้องด้วยความเป็นข้าศึก ข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ พวกเธอตลอดกาลนาน

ดูกร อานนทฺ์ เราจักไม่ประคับประคองพวกเธอเหมือนช้างหม้อประคับ- ประคับประคองภาชนะดินดิบที่ยังดิบ ๆ อยู่ เราจักข่มแล้ว ๆ จึงบอก จักยกย่อง แล้ว ๆ จึงบอก ผู้ใดมีแก่นสาร ผู้นั้นจักตั้งอยู่ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระอานนทฺ์จึงชื่นชมยินดี พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ มหาสุญญตสูตรที่ ๒

ข้อความใน อรรถกถา ปปัญจสูทนี มีว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสอุปมาเหมือนนายช่างผู้ที่ทำภาชนะดิน ใช้มือทั้ง ๒ ข้าง ค่อย ๆ จับดินที่ยังสดอยู่ ไม่แห้งเกินไป และยังไม่สุก ด้วยความรู้สึกว่า อย่าได้แตก นายช่างได้ปฏิบัติในภาชนะดินนั้น ฉันทะ เราจักปฏิบัติในพวกเธอ ฉันทะ หามิได้

คือ ไม่ทะนุถนอมสาวกเหมือนนายช่างหม้อที่ทำภาชนะดิน แต่พระองค์จักข่มขี้ แล้วข่มขี้อีก หรือตำหนิแล้วตำหนิอีก ข้อความมีว่า

เรากล่าวสอนครั้งเดียวแล้วจะนิ่งเสียหามิได้ เราตำหนิโทษแล้ว จักพรั้งสอนอีก แล้ว ๆ เล่า ๆ นายช่างนั้นเอาภาชนะที่แตกรวบรวมเข้าด้วยกัน ทูบแล้วทูบอีกแล้ว จึงถือเอาฉันทะ เราก็จักโอวาทพรั้งสอนแล้ว สอนแล้ว ๆ เล่า ๆ ฉันทะ บรรดาเธอทั้งหลายที่เราโอวาทแล้วอย่างนี้ ผู้ใดมีมรรคผลเป็นสาระ ผู้นั้นจักดำรงอยู่ แม้โลกียคุณก็เรียกสาระได้ในที่นี้

ทุกคนมีโทษมาก มีข้อที่ควรตำหนิมาก แต่ผู้ที่จะตำหนิและชี้โทษ ไม่มีใครที่สามารถจะทำได้มากเท่าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น เมื่อได้ฟังพระธรรมแล้วพิจารณา ก็ย่อมเห็นโทษของกิเลส ซึ่งทุกคนยังมีอยู่มากทีเดียว

ขอกล่าวถึงข้อความที่ตอบจดหมายของท่านผู้ฟังที่ถามว่า ทำไมดิฉันถึงไม่บวชต่ออีกเล็กน้อย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ชีวิตของบรรพชิตกับชีวิตของคฤหัสถ์ ถึงแม้ว่าสามารถที่จะอบรมเจริญปัญญา รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้เหมือนกัน และเมื่อยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็มีกิเลสเหมือนกัน แต่ความต่างกันนั้น คือ ชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสรรเสริญกว่ากัน

ผู้ที่จะบวชต้องรู้จักตัวเอง และพิจารณาตนเองโดยละเอียดจริง ๆ ว่า สามารถที่จะดำรงเพศที่มีคุณธรรมสูงกว่าคฤหัสถ์ได้หรือไม่ ที่เพศบรรพชิตสูงกว่าเพศคฤหัสถ์ คือ สูงกว่าที่คุณธรรมนั้น เพราะผู้ที่เป็นบรรพชิตต้องมีความมั่นคงที่จะสลະกิเลสทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นโลภะ โทสะ อิดสา มัจฉริยะ มานะ ทุกสิ่งทุกอย่างมากกว่า ผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ย่าง ๆ ในเพศของบรรพชิต

นี่เป็นชีวิตความเป็นอยู่ที่ต่างกันระหว่างบรรพชิตและคฤหัสถ์ แต่ถ้าบรรพชิตใดมีความเป็นอยู่ไม่ต่างกับคฤหัสถ์ ย่อมไม่มีสิ่งใดเป็นที่ควรแก่การที่จะสรรเสริญและเคารพกราบไหว้มากกว่าคฤหัสถ์

และพระผู้มีพระภาคได้ทรงโอวาทให้พระภิกษุทั้งหลายตระหนักถึงอุปัททวะ คือ อันตรายของภิกษุ ถ้าภิกษุใดไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ย่อมจะไม่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

สำหรับคฤหัสถ์สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ในเพศของคฤหัสถ์ แต่ถ้าบรรพชิตบกพร่อง หรือไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง ผู้นั้นย่อมไม่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ตามข้อความใน **มหาสุญญตสูตร** ที่ได้กล่าวถึงแล้ว ที่พระผู้มีพระภาคทรงโอวาทให้พระภิกษุทั้งหลายได้ตระหนักถึงอุปัททวะ หรืออันตรายของการที่ยังเป็นผู้ที่ติดในภคสมบัติต่าง ๆ ซึ่งใน **สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ลากสักการสังยุตต์** พระผู้มีพระภาคก็ทรงอุปมาไว้มาก แต่จะขอกล่าวถึงเพียงบางสูตร เช่น **พฬิสสูตร**

ข้อความมีว่า

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลาก สักการะ และชื่อเสียง ทารุณ เผ็ดร้อน หยาบคาย เป็นอันตรายแก่การบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะ ซึ่งไม่มีธรรมอื่นยิ่งไปกว่า ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนปลาบางตัวเห็นแก่เหยื่อ กลืนเบ็ดที่พรานเบ็ดเกี่ยวเหยื่อหย่อนลงในห้วงน้ำลึก มันกลืนเบ็ดของพรานเบ็ดอย่างนี้แล้ว ได้รับทุกข์ ถึงความพินาศ พรานเบ็ดพึงทำได้ตามความพอใจ ฉะนั้น ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คำว่า พรานเบ็ด นี่เป็นชื่อของมารใจบาป คำว่า เบ็ด เป็นชื่อของลามก สักการะ และชื่อเสียง ภิกษุบางรูปยินดี พอใจลามก สักการะ และชื่อเสียงที่เกิดขึ้นแล้ว ภิกษุนี้เรากล่าวว่า กลืนเบ็ดของมาร ได้รับทุกข์ ถึงความพินาศ อันมารใจบาปพึงทำได้ตามความพอใจ ภิกษุทั้งหลาย ลามก สักการะ และชื่อเสียง ทารุณ เผ็ดร้อน หยาบคาย เป็นอันตรายแก่การบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะ ซึ่งไม่มีกรรมอื่นยิ่งไปกว่าอย่างนี้แล ฯ

เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักละลามก สักการะ และชื่อเสียงที่เกิดขึ้นแล้วเสีย และลามก สักการะ และชื่อเสียงที่บังเกิดขึ้นแล้ว จักครอบงำจิตของเราทั้งหลายตั้งอยู่ไม่ได้ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แหละ ฯ

จบ สูตรที่ ๒

ท่านผู้ฟังซึ่งยังเป็นคฤหัสถ์ เป็นผู้ที่บริโภคคาม คือ บริโภคโภคะสมบัติทั้งหลาย แต่ว่าสำหรับพระภิกษุทั้งหลาย ต้องเห็นโทษของคามทั้งหลายอย่างจริงใจ และมีความมั่นคงจริง ๆ ที่จะดำรงชีวิตอยู่โดยการสละโภคะสมบัติทั้งหลาย ควรจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคง และเห็นโทษของคามจริง ๆ เหมือนข้อความที่ดาบสทั้งหลายได้กล่าวไว้ในภิกษาคถา ที่ได้กล่าวถึงแล้ว เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องรู้จักตนเองตามความเป็นจริงว่า สามารถดำรงชีวิตที่สละคาม ไม่บริโภคโภคะสมบัติทั้งหลายอย่างคฤหัสถ์ได้ จึงจะเป็นผู้ที่ดำรงเพศบรรพชิตอย่างแท้จริง

ข้อความในพระสูตรอื่น ๆ พระผู้มีพระภาคทรงอุปมาการติดในคาม การไม่สละคาม ซึ่งใน **เอภกสูตร** และใน **อสนิสูตร** พระผู้มีพระภาคทรงอุปมาว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ขวานฟ้าตกถูกใคร ลามก สักการะ และชื่อเสียง ย่อมตามถึงพระเสขะผู้ยังไม่บรรลุอรหัตตผล คำว่า ขวานฟ้า นี่เป็นชื่อของลามก สักการะ

และชื่อเสียง ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลาก สักการะ และชื่อเสียง ทารุณ ฯลฯ อย่างนี้แล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แหละ ฯ

มีใครบ้างไหม ที่จะเห็นจริง ๆ ว่า ลาก สักการะ และชื่อเสียง ทารุณ เผ็ดร้อน หนายบคาย เพราะสิ่งที่ทุกท่านหวังอยู่ คือ ลาก สักการะ และชื่อเสียง โดยที่ยังไม่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ทารุณ เผ็ดร้อน หนายบคาย แต่ผู้ที่จะสละได้เหมือนพระฤาษีทั้งหลาย ในภिक्षาดก ต้องเป็นผู้ที่เห็นโทษภัยของลาก สักการะ ชื่อเสียง และการบริโภคมามจริง ๆ

ถ. สำหรับฆราวาส ลาก สักการะ และชื่อเสียง จะเป็นอันตรายต่อฆราวาสหรือไม่

สุ. ชีวิตที่ต่างกันเป็นเครื่องแสดงการสะสมที่ต่างกันอยู่แล้วว่า ผู้ที่สามารถจะดำรงเพศบรรพชิตได้ ต้องเป็นผู้ที่เห็นโทษของลาก สักการะ ชื่อเสียง และโภคะสมบัติ ด้วยความจริงใจที่จะดำรงอยู่ในเพศของบรรพชิต แต่ว่าสำหรับคฤหัสถ์ แม้ว่ายังไม่ได้เป็นผู้ที่ละกาม ยังไม่ได้ละความยินดีพอใจในโภคะสมบัติ ก็เป็นผู้ที่บริโภคสมบัติด้วยความไม่ติดได้ ด้วยการอบรมเจริญปัญญาที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉท

และที่เรารู้ว่า ใครติดหรือไม่ติดเพียงไรในการบริโภคโภคะสมบัติ สำหรับคฤหัสถ์ ก็รู้ได้จากการประพฤติปฏิบัติ ถ้าเป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญา ก็ถือว่าเป็นผู้ที่เห็นโทษ แม้ว่ายังละไม่ได้แต่ก็เห็นโทษ และอบรมเจริญปัญญาจนกว่าสามารถที่จะละการติดในโภคะสมบัติ จนกระทั่งดับได้เป็นสมุจเฉทถึงความ เป็นพระอรหันต์

ถ. บวชเป็นบรรพชิต การเจริญสติปัฏฐานจะได้ผลเร็วกว่าคฤหัสถ์หรือไม่

สุ. ถ้าบรรพชิตไม่มีความจริงใจในการที่จะดำรงอยู่ในเพศของบรรพชิต ไม่สามารถที่จะประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยได้ ย่อมเสื่อมจากผลที่จะได้รับ ไม่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ในขณะที่คฤหัสถ์สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ในเพศของคฤหัสถ์ เพราะฉะนั้น จะเรียกว่าเพศไหนง่ายหรือยากกว่ากัน

๙๒๙

ถ. แน่นอน จะเป็นกุศลก็ดี บรรพชิตก็ดี ถ้าไม่ได้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมแล้ว ย่อมไม่บรรลุอุริยสังขธรรมแน่อน แต่ถ้าปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ทั้งกุศลและบรรพชิตเริ่มต้นบำเพ็ญบารมีพร้อมกัน บรรพชิตจะถึงก่อนไหม

สุ. แล้วแต่เหตุที่ได้สะสมมา อย่าคิดว่าเหตุเป็นในเฉพาะชาตินี้ชาติเดียว ที่จะเอาเพศกุศลหรือบรรพชิตเป็นเครื่องตัดสินในชาตินี้ เหตุย่อมมีมานานแสนนาน ในอดีต เพราะการที่สามารถจะรู้แจ้งอุริยสังขธรรมได้จริง ๆ จะต้องอบรมเจริญปัญญา และบารมีอื่น ๆ มากมาย และในระหว่างที่กำลังอบรมเจริญบารมี บางครั้งเป็นเพศกุศล บางครั้งเป็นเพศบรรพชิต แล้วแต่กาล

แม้พระผู้มีพระภาคเอง เมื่อทรงได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าที่บังกรก็ต้องบำเพ็ญพระบารมีเป็นเวลานานถึง ๔ อสงไขยแสนกัป ซึ่งในระหว่างนั้น บางพระชาติก็ได้พบพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อทรงอุบัติ บางพระชาติก็ไม่ได้พบเลย เพราะไม่มีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุบัติในระหว่างนั้น และเวลาที่ได้รับการพยากรณ์แล้ว ระหว่าง ๔ อสงไขยแสนกัป ก็ได้อบรมเจริญบารมี ได้ฟังธรรม ได้พบได้เฝ้าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าถึง ๒๔ พระองค์ ก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งในระหว่างนั้น เป็นบรรพชิตก็มี เป็นกุศลก็มี

เพราะฉะนั้น ไม่ถือเอาปัจจุบันชาตินี้ชาติเดียวว่า เพศกุศลหรือบรรพชิตจะสามารถรู้แจ้งอุริยสังขธรรมได้เร็วกว่ากัน แต่ต้องแล้วแต่การอบรมเจริญบารมีมาในอดีต เมื่ออบรมเจริญบารมีมาในอดีตแล้ว ถ้าเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนที่จะรู้แจ้งพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ทุกพระองค์ต้องทรงผนวชก่อน แต่สำหรับพระปัจเจกพุทธเจ้า บางพระองค์ก็ได้สละราชสมบัติออกผนวชบ้าง บางพระองค์ก็รู้แจ้งอุริยสังขธรรมในเพศกุศลนั่นเอง ตรัสรู้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า และสำหรับกุศลในชาติที่จะได้รู้แจ้งอุริยสังขธรรม บางท่านก็รู้แจ้งอุริยสังขธรรมถึงความเป็น

พระอรหันต์แล้ว จึงบวช บางท่านก็รู้แจ้งอริยสัจธรรมถึงความเป็นพระอนาคามีแล้ว บางท่านก็บวช บางท่านก็ไม่บวช ส่วนผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระสกทาคามี และพระโสดาบัน มีเป็นอันมากที่ไม่ได้บวช

เรื่องของเพศบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ เป็นการสะสมของแต่ละบุคคล ซึ่งทำให้พุทธบริษัททั้งเพศคฤหัสถ์และบรรพชิต แต่ไม่ได้หมายความว่า ผู้ที่เป็นบรรพชิตจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้เร็วกว่าผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ แล้วแต่การสะสม ซึ่งทำให้แต่ละชีวิตต่างกัน ไปไม่ซ้ำกันเลย ไม่ว่าจะเป็นบุคคลจำนวนเท่าไรในโลก ในสวรรค์ แต่ละขณะจิตนี้ก็มี การสะสมที่ต่างกัน ทำให้ชีวิตของแต่ละท่านต่างกัน ทำให้ชาติที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นบุคคลต่างกัน เพราะแม้แต่การที่จะได้บรรลุคุณธรรมเป็นถึงพระปัจเจกพุทธเจ้า ก็ยังเป็นได้ในเพศคฤหัสถ์ และเมื่อรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว จึงได้ทองผนวช เพราะว่าไม่สามารถดำรงอยู่ในเพศคฤหัสถ์สำหรับผู้ที่ได้เป็นพระอรหันต์แล้ว เพราะฉะนั้น เหตุสำคัญที่สุด สำคัญกว่าอย่างอื่น

ถ้าใครอยากจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมในชาตินี้ ดูเหมือนว่าจะต้องรีบบวช ใช่มั้ย เพราะอยากจะรู้แจ้ง เพราะถ้าเป็นคฤหัสถ์อยู่ จะไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม แต่นั่นไม่ใช่เหตุ แล้วแต่การสะสมจริง ๆ

ขอกล่าวถึงประวัติการบรรลุเป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าของพระผู้มีพระภาคพระสมณโคดมพระองค์นี้ จากข้อความใน **ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ จริยาปิฎก** ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเพียร ความอดทน ในการที่จะอบรมเจริญปัญญา กว่าที่จะได้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า หรือว่าสำหรับผู้ที่เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ก็สะสมบารมีน้อยกว่านั้น และผู้ที่ไม่ได้สะสมบารมีที่จะบรรลุถึงความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ก็สะสมเหตุที่จะให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมน้อยกว่านั้น แต่การที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นว่า ในระหว่างที่บำเพ็ญบารมี แล้วแต่ว่าชาติไหนจะเป็นเพศบรรพชิต และชาติไหนจะเป็นเพศคฤหัสถ์

ใน ๔ อสงไขยแสนกัปที่ล่วงมาแล้ว ครั้งนั้นเป็นสมัยการตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระพุทธที่บังกร ซึ่งในครั้งนั้นพระพุทธที่บังกรเห็นนิมิต ๔ และออกบวช

บำเพ็ญเพียร ๑๐ เดือน ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า-
พระสมณโคดมเป็นสุเมธดาบส เมื่อได้พบพระผู้มีพระภาคพระพุทธรูปที่บังกรแล้ว ก็ไม่ได้
บวชในสำนักของพระพุทธรูปที่บังกร แต่ว่าดำรงเพศเป็นดาบส และบำเพ็ญบารมีต่อไป

ต่อจากสมัยของพระพุทธรูปที่บังกร เป็นสมัยของพระพุทธรูปโกณฑัญญะ ซึ่ง
พระองค์ได้เห็นนิมิต ๔ และได้ทรงผนวช บำเพ็ญเพียร ๑๐ เดือน ในครั้งนั้น
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
พระนามว่า วิชิตาวิ ได้สละราชสมบัติออกบวช และได้ศึกษาพระธรรมวินัย

อย่าลืม สีสองไชยแสนกัปที่ได้เคยบวช ได้ศึกษา และปฏิบัติธรรมวินัย แต่ว่า
เพิ่งจะได้บรรลุความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปี

ต่อจากสมัยของพระพุทธรูปโกณฑัญญะ ถึงสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธ-
เจ้าพระพุทธรูปมั่งคละ พระองค์ทรงผนวช บำเพ็ญเพียร ๘ เดือน ได้ตรัสรู้พระอนุตร-
สัมมาสัมโพธิญาณ ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณ-
โคดมทรงเป็นสุริยพราหมณ์ ได้บวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคพระพุทธรูปมั่งคละ
 และได้ศึกษาพระธรรมวินัย

ต่อจากสมัยของพระพุทธรูปมั่งคละ ถึงสมัยพระพุทธรูปสมณะ ซึ่งพระองค์ทรงผนวช
และบำเพ็ญเพียร ๑๐ เดือน ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในครั้งนั้น
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นพระยานาคราชชื่อว่า
อตุลละ ได้บูชาพระพุทธรูปสมณะด้วยดนตรีทิพย์ และได้ถวายทานเป็นอันมาก

ต่อจากสมัยของพระพุทธรูปสมณะ เป็นสมัยของพระพุทธรูปเวตะ เป็นพระพุทธรูปเจ้า
องค์ที่ ๕ หลังจากที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมพระองค์นี้
ได้รับพยากรณ์จากพระพุทธรูปที่บังกร

สมัยนั้น พระพุทธรูปเวตะเป็นพระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า วิปุลละ และได้สละ
ราชสมบัติออกผนวช บำเพ็ญเพียร ๗ เดือน ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมพระองค์นี้ ครั้งนั้นเป็น
พราหมณ์ ชื่ออติเทพ ซึ่งเมื่อได้เฝ้าแล้ว ได้บำเพ็ญบารมีต่อไป

ถึงสมัยของพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๖ ต่อจากพระพุทธเวตตะ คือ สมัยของพระพุทธโสภิตะ สละราชสมบัติออกผนวช ๗ วัน ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นพราหมณ์ ชื่อสุชาติ ได้ถวายทานและได้บำเพ็ญเพียร

จะเห็นได้ว่า แม้การตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ มีเวลาต่างกันในการบำเพ็ญเพียร ตามควรแก่เหตุปัจจัยที่ได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีสะสมมา

ต่อจากสมัยของพระพุทธโสภิตะ ก็ถึงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๗ ทรงพระนามว่า พุทธอนิมทัสสี พระองค์ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระนามว่า ยสวา ทรงเห็นนิมิต ๔ และได้ทรงผนวช บำเพ็ญเพียร ๑๐ เดือน ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมเป็นยักษมีฤทธิ์ มากได้เข้าเฝ้า และได้ถวายทานเป็นอันมาก

ต่อจากสมัยของพระพุทธอนิมทัสสี ถึงพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๘ คือ พระพุทธปทุมะ เมื่อได้เห็นนิมิต ก็ได้ออกผนวช บำเพ็ญเพียร ๘ เดือน เพราะผู้ที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงผนวชก่อนตรัสรู้ทุกพระองค์ ซึ่งในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นพระยาราชสีห์ ได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค และได้บำรุงพระองค์อยู่ ๗ วัน

นี่เป็นเพียงพระชาติใหญ่ ๆ ที่ได้พบพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เฝ้าถึง ๒๔ พระองค์ ก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดม แต่ในระหว่างชาติเหล่านั้น ก็เป็นทั้งคฤหัสถ์บ้าง บรรพชิตบ้าง แต่ก็ทรงบำเพ็ญบารมีทั้ง ๑๐ ตลอดมา

ต่อจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระพุทธปทุม ถึงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๙ ทรงพระนามว่า พระพุทธนารทะ ทรงผนวช บำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นชฎิล มีตบะแรง ได้อภิญญา เห็น

เดินอากาศได้ ได้มาเฝ้าถวายบังคมพระผู้มีพระภาคพระพุทธรูป และได้ทวง
บำเพ็ญพระบารมีต่อไป

ในระหว่างพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๑ ถึงพระองค์ที่ ๙ นี้
กาลเวลาล่วงไป ๔ อสงไขย เหลืออีกแสนกัป มากหรือน้อย กัปหนึ่ง ๆ กว่าจะล่วงไป
แต่ละภพ แต่ละชาติ กว่าจะถึงแต่ละกัป และอีกแสนกัปที่จะได้ตรัสรู้

ในอีกแสนกัปนั้น เป็นสมัยของพระพุทธรูปพุทธะ ซึ่งทรงผนวชและบำเพ็ญ
เพียร ๗ วัน ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค-
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นผู้ปกครองมหารัฐพระนามว่า
ชฎิล ได้ถวายผ้าและภัตตาหาร และได้ทวงบำเพ็ญเพียรต่อไป

กาลเวลาล่วงไปอีก ๓๐,๐๐๐ กัป เป็นสมัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระพุทธรูป
สุเมธะ ซึ่งพระองค์ทรงผนวชและบำเพ็ญเพียร ๘ เดือน ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมา-
สัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดม
ทรงเป็นมานพ ชื่ออุตุตระ ได้ถวายทรัพย์หมด ออกบวช บำเพ็ญบารมี ศึกษา
พระธรรมวินัย

เพราะฉะนั้น ในแต่ละชาติที่ท่านกำลังบวช และศึกษาพระธรรมวินัย อาจจะ
อีก ๓ หมื่นกัป หรือว่าอาจจะอีกเท่าไรก็ได้แต่ที่จะเป็นบารมีที่จะทำให้รู้แจ้ง
อริยสัจธรรม เมื่อไม่ได้ตั้งปณิธานความตั้งใจที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ก็ไม่ต้องถึง ๔ อสงไขยแสนกัป หรือว่า ๘ อสงไขยแสนกัป หรือ ๑๖ อสงไขยแสนกัป
แต่ให้ทราบว่า ระหว่างนี้เองไม่ใช่ขณะอื่น ปัจจุบันชาติ ขณะนี้ที่กำลังเป็นคฤหัสถ์บ้าง
เป็นบรรพชิตบ้าง จะต้องอบรมเจริญบารมีจริง ๆ ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ต้องเป็นเวลา
ที่นาน และเมื่อถึงเวลานั้นจริง ๆ ในชาตินี้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม อาจจะเป็น
คฤหัสถ์ หรืออาจจะเป็นบรรพชิตก็ได้แล้วแต่ ซึ่งท่านเองจะไม่ทราบว่า ท่านจะเป็น
พระปัจเจกพุทธเจ้า หรือว่าเป็นพระสาวก แต่ที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น
จะต้องมีความปรารถนา มีความตั้งใจที่แน่วแน่ จึงจะได้รับพยากรณ์เมื่อเหตุสมควร
แล้วจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง แต่ถ้ายังไม่ได้รับ

พยากรณ์จากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ยังไม่แน่นอนเลย ว่า ความตั้งใจของท่านนั้นจะสมความปรารถนาหรือไม่

เพราะเดี๋ยวนี้อาจจะตั้งใจ อาจจะต้องปณิธาน แต่ชาติหน้าก็มีโลกะ โทสะ โมหะ ความยินดีพอใจในภคสมบัติ หรือเห็นว่า ไม่มีบารมีพอที่จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพียงการรู้แจ้งอริยสัจธรรมโดยเป็นสาวก ก็เป็นสิ่งประเสริฐแล้ว เพราะฉะนั้น ก็แล้วแต่ท่าน และถึงแม้ว่าท่านเพียงใคร่ที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม และอบรมเจริญปัญญา แต่อาจจะเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ไม่ใช่เป็นสาวกก็ได้ เช่น นายสุนนมาลาการ หรือท่านพระเทวทัต ท่านทั้งสองนั้นก็จะได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ไม่ใช่สาวก แล้วแต่เหตุปัจจัยจริง ๆ

ถ. หลังจากได้รับคำพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าพระพุทธที่บังกรแล้ว หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์มาตรัสรู้ พระพุทธเจ้าของเราต้องพบทุกพระองค์ใช่ไหม

ส. ใน ๒๔ พระองค์

ถ. ทำไมบางครั้งห่างไกลเหลือเกิน อย่างเช่น พระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ มาถึงพระพุทธเจ้าสุเมธะ พระพุทธเจ้าสุเมธะจากนี้ไป ๓๐,๐๐๐ กัป และพระพุทธเจ้าปทุมุตตระจากนี้ไป ๑๐๐,๐๐๐ แสนกัป หมายความว่า ๗๐,๐๐๐ กัป ไม่มีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้เลยหรือ

ส. แล้วแต่เหตุ เป็นสมัยของพระปัจเจกพุทธเจ้าก็กัปหนึ่ง กัปหนึ่งยังไม่ทราบเลยว่าเมื่อไร ก็รู้เพียงแค่นี้ เมื่อวานนี้ พุทฺธนี้ ๑๐๐ ปี ๒๐๐ ปี ๒,๐๐๐ ปี ๓,๐๐๐ ปี ก็ยังไม่ถึงสักกัปเดียว ใช่ไหม แต่ชีวิตที่ต้องวนเวียนไปในสังสารวัฏฏ์ ไม่มีวันสิ้นสุด ตราบใดที่ยังไม่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม เพราะฉะนั้น การที่ได้ฟังพระธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งพระองค์ใด และมีมนสิการ การพิจารณาด้วยดี มีการใส่ใจด้วยดี ย่อมเป็นสิ่งประเสริฐ เพราะสามารถจะทำให้บำเพ็ญบารมีได้ต่อ ๆ ไป จนกว่าจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม แต่อย่าไปคิดเร่งตัวเองว่า ถ้าบวชแล้วจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเร็วกว่าฤๅษี ย่อมแล้วแต่เหตุ

สมัยต่อมา เป็นสมัยของพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๑๒ พระนามว่า พุทธสุชาตะ ใน ๓๐,๐๐๐ กัปเหมือนกัน ที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดม พระองค์นี้จะได้ทรงตรัสรู้ พระพุทธสุชาตทรงผนวช และบำเพ็ญเพียร ๙ เดือน ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ได้ถวายราชสมบัติออกบวช บำเพ็ญบารมี

ในสมัยต่อมา เป็นสมัยของพระพุทธเจ้าพระนามว่า พุทธปิยทัสสี ทรงผนวช และบำเพ็ญเพียรอยู่ ๖ เดือน ได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นมานพ ชื่อกัสสปะ จบไตรภพ ได้บริจาคทรัพย์ ถวายอาราม และบำเพ็ญบารมีต่อไป

ใน ๑,๔๐๐ กัป ก่อนที่จะได้ตรัสรู้ เป็นสมัยของพระพุทธอัสสสี ซึ่งได้ทรงผนวช และบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือน ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเป็นขฤลิ มิตตะรุ่งเรือง ชื่อสุสิมะ ได้บูชาดอกไม้ และได้อธิษฐานวัตร บำเพ็ญบารมี

สมัยต่อมาเป็นสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๑๕ ทรงพระนามว่า พระพุทธธรรมทัสสี ทรงผนวช และบำเพ็ญเพียร ๗ วัน ได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นท้าวปุรินทลัทธิกเทวราช คือ เป็นพระอินทร์ ได้บูชาพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระพุทธธรรมทัสสีด้วยของหอม ดอกไม้ และดนตรีทิพย์

ในสมัยของพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๑๖ ทรงพระนามว่า พระพุทธสิทธัตถะ ทรงผนวช บำเพ็ญเพียร ๑๐ เดือน ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นดาบส ชื่อมัลลกะ ได้ถวายผลหว่า ได้อธิษฐานบารมียิ่งขึ้น

สมัยต่อมาเป็นสมัยของพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๑๗ ทรงพระนามว่า พระพุทธติสสะ ในกัปที่ ๙๒ แต่กัปนี้ ถอยไปจากนี้ ๙๒ กัป เป็นสมัยของพระพุทธติสสะ ซึ่งเมื่อทรงผนวช และได้ทรงบำเพ็ญเพียรครั้งเดือน ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดม

ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระนามว่า สุชาตะ ได้ออกบวชเป็นฤๅษีก่อนที่พระพุทธตีสจะ
จะทรงอุบัติ และได้ทรงบำเพ็ญบารมี

ต่อมาเป็นสมัยของพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๑๘ ทรงพระนามว่า พระพุทธมุสสะ
ซึ่งได้ทรงผนวช บำเพ็ญเพียร ๗ วัน ได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
พระนามว่า วิชิตาวี ได้บวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคพระพุทธมุสสะ ได้เรียนศึกษา
พระธรรมวินัย ประพฤติปฏิบัติธรรม บรรลุอภิญญา

๙๓๐

สมัยต่อมาเป็นสมัยของพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๑๙ ในกัปที่ ๙๑ แต่กัปนี้ไป พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระพุทธวิปัสสี ได้ทรงผนวช บำเพ็ญเพียร ๘ เดือน ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมทรงเป็นปัญานาคอดุละ ได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคพระพุทธวิปัสสี ประโคมดนตรี ถวาย และได้ถวายตั้งทอง

ต่อมาเป็นสมัยของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๒๐ ทรงพระนามว่า พุทธสิขี ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้

ค่อย ๆ ไกลเข้ามาแล้ว

ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระนามว่า อรินทมะ ได้ถวายทาน อธิษฐานวัตร บำเพ็ญบารมี

สมัยต่อมาเป็นสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๒๑ ทรงพระนามว่า พระพุทธเวสสภู ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงผนวช และบำเพ็ญเพียร ๖ เดือน ได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ ในครั้งนั้น ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า สุทัสสนะ ได้ถวายทานและบวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคพุทธเวสสภู ทรงตั้งมั่นในวัตรและศีล

ต่อจากนั้นก็ถึงภัทรกัปนี้ ซึ่งทุกท่านกำลังมีชีวิตรอยู่ในกัปนี้ เป็นกัปที่มี พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๕ พระองค์ เริ่มตั้งแต่พระพุทธกุกสันธะ ซึ่งเป็น พระพุทธเจ้าองค์ที่ ๒๒ ตั้งแต่พระพุทธเจ้าพระองค์นี้ได้ทรงรับพยากรณ์ พระพุทธกุกสันธะทรงผนวช และบำเพ็ญเพียร ๘ เดือน ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค พระองค์นี้ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระนามว่า เขมะ ได้ทรงถวายทาน และออกบวชใน สำนักของพระผู้มีพระภาคพระพุทธกุกสันธะ

ต่อมาในภทก์นี้เอง สมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๒๓ คือ พระพุทธโกนาคนนะ ทรงผนวชและทรงบำเพ็ญเพียร ๖ เดือน ได้ตรัสรู้ พระอรหันตสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า ปัพพตะ ได้ถวายทาน สละราชสมบัติ และออกบวชในสำนักของพระพุทธโกนาคนนะ

คือ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมได้ทรงออกผนวช ในสมัยของพระพุทธเจ้าในภทก์นี้ทั้ง ๓ พระองค์ คือ พระองค์ที่ ๒๒ พระองค์ที่ ๒๓ ที่ได้กล่าวถึงแล้ว และพระองค์ที่ ๒๔ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๓ ในภทก์นี้ ทรงพระนามว่า พระพุทธกัสสปะ ซึ่งได้ทรงผนวช และได้บำเพ็ญเพียร ๗ วัน ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ทรงเป็นโชติปาโลมานพ และได้ออกบวชในสำนักของพระพุทธกัสสปะ

ภทก์นี้ยาวนานมาก เมื่อได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้ง ๒๔ พระองค์ และเมื่อพระบารมีที่ได้ทรงบำเพ็ญมาพร้อมแล้ว ก็ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๔ ในภทก์นี้ ทรงพระนามว่า พระสมณโคดม

เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องอดทน และอบรมเจริญปัญญาจริง ๆ ต่อไป แต่ไม่ทราบว่าคุณจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมในเพศไหน เป็นสาวก หรือว่าเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า

สำหรับพุทธประวัติของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนมากท่านผู้ฟังทราบแล้ว เพราะฉะนั้น ขอกล่าวถึงประวัติการบรรลุเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต ซึ่งจะบรรลุได้ในสมัยที่ไม่มีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ว้างจากพระธรรมที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้

เวลาที่พระธรรมอันตรธานไปหมดแล้ว ผู้ที่ได้อบรมเจริญปัญญาบารมีมาในอดีตสามารถมีปัจจัยพร้อมที่จะให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมด้วยตนเอง เป็นพระปัจเจก-

พุทธเจ้า แม้ว่าในชาตินั้นไม่ได้ฟังพระธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ไม่ได้หมายความว่า ในอดีตไม่เคยฟังธรรม

แม้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นี้ทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง แต่ต้องทราบว่าเป็นอดีตพระองค์ได้เคยทรงอุปสมบทในสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ได้ทรงศึกษา ประพฤติปฏิบัติธรรม และบำเพ็ญบารมี จนพร้อมที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ขุททกนิกาย สุตตันตปิฎก อรรถกถา ที่ ๑ ขัคควิสาณสูตรที่ ๓ ข้อ ๒๙๖
เป็นคาถาที่พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายทรงแสดงไว้ ซึ่งใน **ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขัคควิสาณสูตร** มีข้อความว่า

สำหรับผู้ที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่างน้อยต้องทรงบำเพ็ญพระบารมี ๔ อสงไขยแสนกัป แล้วต้องบังเกิดในสกุลกษัตริย์ หรือสกุลพราหมณ์ สำหรับพระปัจเจกพุทธเจ้าต้องบำเพ็ญบารมี ๒ อสงไขยแสนกัป และเกิดในสกุลกษัตริย์ สกุลพราหมณ์ หรือสกุลคฤหบดีก็ได้

สำหรับอัครสาวกต้องบำเพ็ญบารมี ๑ อสงไขยแสนกัป และบังเกิดในสกุลกษัตริย์ หรือสกุลพราหมณ์

สำหรับมหาสาวก หรือพระพุทธรามดา พระพุทธบิดา พระพุทธอุปัฏฐาก จะต้องบำเพ็ญบารมีแสนกัป และบังเกิดในสกุลกษัตริย์ ในสกุลพราหมณ์ หรือสกุลคฤหบดีก็ได้

สำหรับการตรัสรู้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า อุปมาเหมือนกับรสของกับข้าวที่พรานป่าได้ลิ้มในเมือง ฉะนั้น

พรานป่าไม่ได้อยู่ในเมือง แต่ก็ได้ลิ้มรสของกับข้าวในเมือง เพราะฉะนั้น รสจริง ๆ ของกับข้าวในเมือง พรานป่าลิ้ม แต่ไม่สามารถที่จะอธิบายแจ่มแจ้งจรรยาได้ว่า นี่เป็นรสอะไร ประกอบด้วยอะไร และปรุงอย่างไร ท่านผู้ฟังคงจะเคยรับประทานอาหารรสแปลก ๆ ไซ้ไหม บางอย่างก็ไม่ทราบเลย ถ้าเป็นอาหารต่างชาติต่างภาษายังไม่รู้เลยว่า อาหารนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง เพราะฉะนั้น เวลาที่พระปัจเจก-

พุทธเจ้าได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีมาพร้อมที่จะเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ก็อุปมาเหมือนกับพรานป่าที่ลี้ภัยอาหารในเมือง แต่ไม่สามารถแสดงธรรมได้ละเอียด เพื่อแก้กูกูล เพื่อประโยชน์แก่สัตว์โลกทั้งหลาย ดังเช่นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้

สำหรับผู้ที่จะบรรลุเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า จะต้องบำเพ็ญศบปัจจากตวัตรทุกพระองค์ หมายความว่า ไม่ว่าท่านจะไปอยู่ที่ใด หรือจะกลับมาจากที่ใดก็ตาม เป็นผู้ที่มีสติอยู่เสมอ ใช้คำว่า การนำไปและนำกลับมาสู่วิหาร ไม่ว่าจะไปในที่ใด

ส่วนมากท่านผู้ฟังบอกว่า ถ้าท่านอยู่กับที่ สติปัญญาเกิดได้ง่ายกว่าเวลาที่ท่านไปที่อื่น เช่น ไปทำธุรกิจต่าง ๆ หรือว่าไปสถานที่ต่าง ๆ ใจมุ่งที่จะไปสู่สถานที่นั้น เริ่มตั้งแต่การคิดตระเตรียมที่จะไป และแม้ในขณะที่กำลังไป ใจก็คิดถึงที่ที่จะไป ถ้าเป็นธุระ ก็เป็นเรื่องที่จะพูด ในขณะที่นั้นหลงลืมสติ เพราะฉะนั้น บางท่านก็บอกว่า ถ้าว่าง ๆ อยู่ที่บ้าน สติเกิดมาก แต่ว่าผู้ที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ทุกพระองค์ จะต้องทรงบำเพ็ญศบปัจจากตวัตรทุกพระองค์ คือ การนำไปและนำกลับเป็นปกติในชีวิตของพระองค์

ทุกท่านนำมาหรือเปล่า ออกจากบ้านมาที่นี้นำมาหรือเปล่า หมายความว่า สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมในขณะที่จะมา ในขณะที่กำลังมา ในขณะที่ถึง ในขณะนี้ และเดี๋ยวก็จะกลับ สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมในขณะที่กำลังกลับ และในขณะที่เข้าสู่บ้าน แล้วแต่ที่ท่านจะเป็นเพศใด ถ้าเป็นเพศบรรพชิตก็สู่กุฏิวิหาร

นี่แสดงให้เห็นถึงการอบรมเจริญปัญญา เป็นการรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่ว่าจะอยู่ ณ สถานที่ใด ไม่ใช่เป็นเรื่องเลือก หรือไม่ใช่เป็นเรื่องที่เข้าใจผิดคิดว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏนี้ไม่สามารถที่จะรู้แจ้งได้ ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว ก็เลศประมาณอารมณ์ ประมาณสถานที่ว่า สถานที่นี้ไม่ได้ สถานที่นั้นได้ อารมณ์นี้ได้ อารมณ์นั้นไม่ได้ ใครเป็นผู้ที่กำลังคิดอย่างนั้นถ้าไม่ใช่กิเลส ซึ่งกำลังวัดหรือประมาณอารมณ์ด้วยกิเลส แต่ถ้าเป็นปัญญาที่ได้อบรมเจริญจริง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ ณ สถานที่ใด สติมีปัจจัยที่จะเกิดขึ้น ปัญญารู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ จึงจะ

เป็นปัญญาที่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ เพราะฉะนั้น การอบรม ก็เป็นการอบรมในขณะนี้แต่ละขณะตามความเป็นจริง ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดปัญญาที่สามารถรู้แจ้งสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้

ข้อความใน **ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ชัคควิสาณสูตร** มีว่า

ชื่อว่ากัมมัญฐาน มี ๒ อย่าง คือ สัมผัสตถกัมมัญฐาน ๑ ปาริหารย-
กัมมัญฐาน ๑ เมตตาและมรณสติ ชื่อว่าสัมผัสตถกัมมัญฐาน เพราะเป็นกัมมัญฐาน
อันบุคคลจำต้องปรารภนาในที่ทั้งปวง ปาริหารยกัมมัญฐาน ได้แก่ กัมมัญฐานอื่นตาม
อริยาคัย เช่น จตุธาตวัญฐาน อสุภะ ๑๐ กสิณ ๑๐ อนุสสติ ๑๐

ได้ยินอย่างนี้ อย่าเริ่มที่จะเลือก แต่ให้ทราบว่ อริยาคัยของท่านเวลาที่สติเกิด
น้อมไปที่กัมมัญฐานใด บางท่านอาจจะน้อมไปที่จตุธาตวัญฐาน คือ การพิจารณา
ลักษณะของธาตุ ๔ หรือว่าอนุสสติ ๑๐ หรือว่ากสิณ ๑๐ หรือว่าอสุภะ ๑๐

ถ้าเวลานี้จิตของท่านไม่ได้น้อมไปที่กสิณ ๑๐ มีอย่างอื่นใหม่ที่สติจะน้อมไปได้
ไม่ใช่ทำให้ท่านไปเพียรทำกสิณ ๑๐ ก่อน เพราะต้องการที่จะมีกสิณ ๑๐ เป็นอารมณ์
เรื่องของการอบรมเจริญปัญญาไม่ใช่เรื่องเลือก แต่เป็นเรื่องที่จะต้องรู้ลักษณะของ
สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า
กัมมัญฐานที่เป็นสัมผัสตถกัมมัญฐานเกื้อกูลต่อกัมมัญฐานอื่นเป็นประจำ ในชีวิตปกติ
ประจำวัน เช่น เมตตาและมรณสติ เวลาที่ระลึกถึงความตาย ซึ่งไม่แน่ว่าเมื่อไร
ณ สถานที่ใด ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้วิริยะเกิดขึ้น สติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของ
สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ขอกล่าวถึงข้อความที่เป็นคาถาบางคาถาใน **ชัคควิสาณสูตรที่ ๓** เพราะว่า
ไม่สามารถที่จะกล่าวถึงได้ทั้งหมด

คาถาที่ ๒ แห่งวรรคที่ ๒ ซึ่งเป็นคาถาที่ ๑๓ มีคำแปลภาษาไทยว่า

พระปัจเจกพุทธเจ้าตรัสคาถาว่า เราย่อมสรรเสริญสหายผู้ถึงพร้อมด้วยศีลขันธ
เป็นต้น

ซึ่งมีคำอธิบายว่า หมายถึงพระอเสขบุคคล คือ พระอรหันต์

ฟังคบสหายผู้ประเสริฐสุด ผู้เสมอกัน กุลบุตรไม่ได้สหายผู้ประเสริฐสุดและผู้เสมอกันเหล่านี้แล้ว ฟังเป็นผู้บริโภคโภชนะไม่มีโทษ เทียบไปผู้เดียวเหมือนนอแรดฉะนั้น

ขัควิสาณะ คือ นอแรด เป็นผู้ที่เป็นผู้เดียว มีนอแรดอันเดียว แต่ก็ต้องเข้าใจความหมายของอรรถของผู้เดียวด้วย คือ พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์นี้ทรงเห็นโทษของการที่จะคบหาสมาคมกับผู้ที่ไม่ใช่สหายผู้ประเสริฐหรือเสมอกัน เพราะฉะนั้นจึงตรัสคาถานี้ ถ้าไม่ศึกษาข้อความในอรรถถาก็คงไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์นี้จึงตรัสคาถาเรื่องเกี่ยวกับการบริโภคโภชนะ ซึ่งการที่พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์นี้ตรัสเช่นนั้น ก็เพราะเรื่องมีว่า

ในครั้งนั้น พระราชาพระองค์หนึ่งตรัสถามพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายเป็นใคร

ในสมัยนั้นก็น่าสงสัย เพราะไม่มีคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเหลืออยู่ และในสมัยของพระปัจเจกพุทธเจ้า มีพระปัจเจกพุทธเจ้าหลายพระองค์ได้ไม่เหมือนสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งจะต้องมีเพียงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น มีถึง ๒ พระองค์ไม่ได้

พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายถวายพระพรว่า

มหาบพิตร อาตมาภาพทั้งหลายชื่อว่า อนวัชชโกชิโน

คือ ผู้ฉันอาหารไม่มีโทษ

เรื่องปกติประจำวันเหลือเกิน การบริโภคอาหาร แต่ก็เป็นธรรมดาที่น่าคิดว่า ท่านบริโภคอาหารที่มีโทษหรือว่าไม่มีโทษในชีวิตประจำวัน ซึ่งต้องบริโภคอาหารวันละหลายครั้ง บริโภคอาหารที่มีโทษหรือว่าอาหารไม่มีโทษ

พระราชาตรัสถามว่า

ท่านผู้เจริญ คำว่า อนวัชชโกชิโน นี้จะมีประโยชน์อะไร

พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายถวายพระพรว่า
มหาบพิตร อาตมาภาพทั้งหลายได้โภชนะจะดีก็ตาม ไม่ดีก็ตาม ก็ฉัน โดย
ไม่มีอาการแปลก

คือ ไม่ดีใจหรือเสียใจ บริโภคได้ทั้งนั้น

คนที่ยังมีกิเลส ฟังแล้วจะระลึกได้ทันทีว่า ท่านมีกิเลสมากหรือน้อย เพราะ
ท่านบริโภคอย่างนี้ได้ไหม ไม่ว่าจะเป็นอาหารที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม ก็บริโภคได้โดยไม่มี
อาการแปลก คือ ไม่ดีใจหรือเสียใจ

เรื่องอาหารเป็นเรื่องใหญ่สำหรับผู้ติดในรส ถ้าอาหารไม่ถูกปาก เสียใจ ถ้า
อาหารอร่อย ดีใจ เพราะฉะนั้น ก็เป็นการบริโภคที่มีโทษอยู่เรื่อย ๆ สำหรับผู้ที่มีกิเลส
มาก และหลงลืมไม่ได้พิจารณาว่า วันหนึ่ง ๆ สะสมกิเลสเพิ่มขึ้น หรือว่าประพฤติ
ปฏิบัติหนทางที่จะทำให้กิเลสลดลง แม้ในการบริโภค ก็เป็นเรื่องที่สำคัญ แต่ไม่ว่าจะ
ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ก็เป็นเรื่องที่สำคัญ ทุกเรื่อง
ประมาทไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น ถ้าได้ฟังธรรมที่เกี่ยวกับทางหนึ่งทางใด ย่อมจะ
เกื้อกูลให้ท่านระลึกได้ว่า เป็นการบริโภคที่มีโทษหรือไม่มีโทษ

เมื่อพระราชาทรงสดับคำนั้นแล้ว ก็ทรงดำริว่า ไฉนหนอ เราจะพึงเข้าไป
ทดลองพระคุณเจ้าเหล่านี้ว่า พระคุณเจ้าจะเป็นเช่นนั้น หรือว่าไม่เป็น

ในวันนั้น พระราชาจึงทรงอังคาสพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นด้วยข้าวปาย
เกวียนกับน้ำผักดอง พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายก็ฉัน โดยไม่แสดงอาการวิกาล (คือ
ไม่มีอาการที่ผิดปกติเลย) ประดุจฉันน้ำอมฤต ฉะนั้น

พระราชาทรงดำริว่า พระผู้เป็นเจ้าเหล่านั้นไม่ได้แสดงอาการผิดปกติใด ๆ
ก็เพราะท่านได้ให้สัญญาไว้ในวันหนึ่งแล้ว เราจะทราบกันในวันรุ่งขึ้น

คิดว่าพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น จำเป็นต้องไม่แสดงอาการผิดปกติ
เพราะได้ตรัสอย่างนั้นไว้แล้ว เพราะฉะนั้น พระราชาพระองค์นั้นก็คิดที่จะทดลองอีกใน
วันรุ่งขึ้น

จึงได้นิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายเพื่อฉันในวันรุ่งขึ้นอีก แม้ในวันที่ ๒ ต่อจากวันนั้นไป พระราชาก็ได้ทรงกระทำเหมือนอย่างนั้น

ฝ่ายพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นก็ฉัน โดยไม่แสดงอาการวิกาลเหมือนเดิม ที่นั้นพระราชาทรงดำริว่า ที่นี่เราจะถวายอาหารที่ดียิ่งขึ้น แล้วจะทดลองดูอีก ดังนี้ แล้ว จึงได้ทรงนิมนต์แม่อีก ได้ทรงกระทำสักการะเป็นอันมาก ทรงอังคาส พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย ด้วยของควรเคี้ยวและควรบริโภคอันประณีตสิ้น ๒ วัน พระปัจเจกพุทธเจ้าแม่เหล่านั้นก็ฉัน โดยไม่ทรงแสดงอาการแปลกอันใดเหมือนเดิม กระทำมงคลแก่พระราชา แล้วหลีกไป

เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นหลีกไปไม่นาน พระราชาก็ทรงดำริว่า พระคุณเจ้าเหล่านี้บริโภคโภชนาที่ไม่มีโทษ โหหนอ แม้เราก็จะพึงบริโภคโภชนาที่ไม่มีโทษ ดังนี้แล้ว จึงทรงละมหาราชสมบัติ ถีการบรรพชา ปรากรวิปัสสนา ก็ได้สำเร็จ เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า อยู่ในท่ามกลางพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายที่โค่นแห่ง ดันรกฟ้า ได้ตรัสพระคาถานี้

เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านพิจารณาว่า ผู้ที่ได้อบรมเจริญบารมีที่จะได้เป็น พระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อเห็นเหตุการณ์อย่างนี้ พิจารณาได้ถึงอย่างนี้ แต่ผู้ที่อบรม บารมีมายังไม่พร้อม ยังไม่พอ แม้เห็นอย่างนี้ จะพิจารณาได้ถึงอย่างนี้ไหม และสามารถที่จะละมหาราชสมบัติ ถีการบรรพชา บรรลุเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าได้ไหม สำหรับผู้ที่บำเพ็ญบารมียังไม่ถึงพร้อม

นี่เป็นเรื่องหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงการสะสมปัจจัยไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะถึงชาติที่ ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม ซึ่งไม่ทราบว่าจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า หรือ เป็นสาวก ถ้าท่านไม่ได้ปรารถนาที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ไม่ต้องห่วง เรื่องเพศว่า จะเป็นบรรพชิต หรือจะเป็นคฤหัสถ์ เพราะว่าสำคัญที่เหตุ คือ การอบรม เจริญบารมี

